

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

**AB’NİN YASADIŞI GÖÇ İLE MÜCADELE
POLİTİKALARI: YUNANİSTAN ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan:

Ali DOĞAN

İstanbul, 2022

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

**AB’NİN YASADIŞI GÖÇ İLE MÜCADELE
POLİTİKALARI: YUNANİSTAN ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan:
Ali DOĞAN

Öğrenci No:
1955071009

Orcid: 0000-0002-0127-7218

Danışman:
Doç. Dr. Pınar GEDİKKAYA BAL

İstanbul, 2022

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**AB’nin Yasadışı Göç İle Mücadele Politikaları: Yunanistan Örneği**” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım. 30/11/2022

Ali DOĞAN

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS SINAV TUTANAĞI

30/11/2022

Enstitümüz *Uluslararası İlişkiler* Anabilim Dalı *Uluslararası İlişkiler* Programı yüksek lisans öğrencilerinden **1955071009** numaralı **Ali DOĞAN**'ın "*Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim – Öğretim Yönetmeliği*"nin ilgili maddesine göre hazırlayarak, Enstitümüze teslim ettiği "*Avrupa Birliği'nin Yasadışı Göç İle Mücadele Politikaları Yunanistan Örneği*" konulu tezini, Yönetim Kurulumuzun 31/05/2022 tarih ve 2022/22 sayılı toplantısında seçilen ve On-Line toplanan biz jüri üyeleri huzurunda, Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin 29. maddesinin 3. fıkrası gereğince 45 dakika süre ile Zoom programı aracılığıyla on-line olarak aday tarafından savunulmuş ve sonuçta adayın tezi hakkında "**OYÇOKLUĞU**" ile "**KABUL**" kararı verilmiştir.

İşbu tutanak, 2 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğü'ne sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir.

DANIŞMAN
Doç. Dr. P1*** BA***
(Beykent Üniversitesi)

ÜYE
Doç. Dr. Fa*** Fu*** TU***
(İstanbul Gelişim Üniversitesi)

ÜYE
Dr. Öğr. Üyesi Ü1*** Ev*** UY***
(Beykent Üniversitesi)

Adı ve Soyadı : Ali DOĞAN
Danışman : Doç. Dr. Pınar GEDİKKAYA BAL
Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans, Tez, 2022
Alanı : Uluslararası İlişkiler
Anahtar Kelimler : Türkiye-AB İlişkileri, Göç, Yasadışı Göç, Yunanistan'ın göç politikası, AB'nin göç politikası

ÖZ

AB'NİN YASADIŞI GÖÇ İLE MÜCADELE POLİTİKALARI: YUNANİSTAN ÖRNEĞİ

Avrupa Birliği (AB) ülkelerini bağlayan yasadışı göçle mücadeleyle yönelik hedeflenen hukuki düzenleme ve uygulamalar ile iç politika temelli popülist yaklaşımlar bütüncül ve ortak bir göç politikası oluşturmamaktadır. Bu durum AB sınır ülkelerine siyasal, sosyal ve ekonomik bağlamda yük getirmekte, yasadışı göçmenlere karşı insan haklarına ve uluslararası anlaşmalara aykırı uygulamalar gerçekleşmektedir. Yunanistan'ın da diğer AB üyesi ülkeler gibi yasadışı göçle mücadelede katı bir politika izlemekte olduğu ileri sürülebilir.

Bu araştırmada, AB'nin yasadışı göçle mücadele politikaları Yunanistan örneğinde incelenmiştir. Çalışmanın temel amacı, Yunanistan'ın yasadışı göçle mücadele politikasının AB'nin yasadışı göçle mücadele yaklaşımı ile uyumlu olup olmadığının belirlenmesidir. Bu kapsamda AB'nin göç politikalarının tarihsel gelişim süreci, Yunanistan'ın yasa dışı göç bağlamında AB için önemi, yasa dışı göçlerin yaptığı etkiler, göç politikaları, yasadışı göçü önlenmeye yönelik politikalar, sığınmacı ve mültecilere karşı politikalar incelenmiştir. Sonucunda yasa dışı göç ile ilgili AB üyesi Yunanistan'ın uygulamakta olduğu göç politikasının insan hakları ile uyumlu hale getirilmesinin gerekliliği vurgulanmıştır.

Name and Surname : Ali DOĞAN
Advisor : Assoc. Prof. Pınar GEDİKKAYA BAL
Type and Date : Master Thesis, 2022
Field : International Relations
Keywords : Turkish-EU Relations, Migration, Illegal migration,
Greek migration policy, EU's migration policy

ABSTRACT

EU'S POLICIES AGAINST ILLEGAL MIGRATION: THE CASE OF GREECE

The legal regulations and practices and domestic policy-based populist approaches accepted by the European Union (EU) member countries to combat illegal immigration do not create a holistic and common migration policy at the EU level. This situation imposes a burden on the EU border countries in political, social and economic terms, and practices against illegal migrants that are against human rights and international agreements are realized. It has been observed that Greece, like other EU member states, follows a strict policy in the fight against illegal migration.

In this thesis, the policies of the EU to combat illegal migration are examined in the example of Greece. The main purpose of the study is to determine whether Greece's policy to combat illegal migration is compatible with the EU's approach to combating illegal migration. In this context, the historical process of the migration policies of the EU, the importance of Greece for the EU in the context of illegal migration, the effects of illegal migration, migration policies, policies for illegal prevention, policies against asylum seekers and refugees are examined. As a result, it has been concluded that the illegal migration policy of Greece needs to be revised in parallel with human rights.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖZ

ABSTRACT

İÇİNDEKİLER	i
TABLolar LİSTESİ	iii
ŞEKİLLER LİSTESİ	iv
KISALTMALAR	v
SÖZLÜK	vi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GÖÇ KAVRAMI VE KURAMSAL ÇERÇEVESİ

1.1. GÖÇ VE GÖÇLE İLİŞKİLİ KAVRAMLAR	6
1.1.1. Göçün Nedenleri ve Sonuçları	11
1.1.2. Göçün Türleri	12
1.1.2.1. Uluslararası Hukukta Yasadışı Göç	17
1.1.3. Göç İle İlgili Uluslararası Girişimler	19
1.2. GÖÇ KURAMLARI	20
1.2.1. Ravenstein'in Göç Kanunları	21
1.2.2. İtme Çekme Kuramı	22
1.2.3. Petersen'in Beş Göç Tipi	23
1.2.4. Kesişen Fırsatlar Kuramı	24
1.2.5. Merkez Çevre Kuramı	28
1.2.6. Göç Sistemleri Kuramı	29
1.2.7. İlişkiler Ağı (Network) Kuramı	29

İKİNCİ BÖLÜM

AB VE YASA DIŞI GÖÇLE MÜCADELE

2.1. AB’NİN GÖÇ POLİTİKASI	31
2.1.1. Tarihsel Süreç İçerisinde AB’nin Göç Politikasını Gelişimi	34
2.1.2. AB ve Yasadışı Göç	41
2.1.2.1. Frontex	44
2.1.2.2. Geri Kabul Antlaşmaları	44
2.2. YASADIŞI GÖÇÜN AB ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ.....	45

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YUNANİSTAN’IN YASADIŞI GÖÇLE MÜCADELE POLİTİKASI

3.1. YUNANİSTAN’IN GÖÇ POLİTİKASI	51
3.1.1. AB’nin Yunanistan’ın Göç Politikası Üzerindeki Etkisi	52
3.2. YASADIŞI GÖÇ ve YUNANİSTAN	54
3.2.3. YUNANİSTAN’IN YASADIŞI GÖÇÜ ÖNLEMESİNE YÖNELİK POLİTİKALARI.....	60
3.2.4 AB’NİN YUNANİSTAN’IN YASADIŞI GÖÇLE MÜCADELE POLİTİKALARI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ	65
3.2.4.1. Yunanistan’ın Yasadışı Göç Bağlamında AB İçin Önemi.....	65
3.2.4.2 Geri Kabul Anlaşmaları	67
3.2.4.2. Frontex	69
SONUÇ	71
KAYNAKÇA.....	74

TABLÖLAR LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 1. Uluslararası Göçmenler, 1970-2019	25
---	----

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa No.

Şekil 1. Küresel Uluslararası Göçmen Nüfusu	26
Şekil 2. Uluslararası Göçmen Nüfusu Kadın ve Erkek Oranı	26
Şekil 3. Ülkelere Göre Uluslararası Göçmenlerin Oranı	27
Şekil 4. Göçmenlerin Küresel Nüfusa Oranı	28

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ACIDI	: Portekiz Kùltürlerarası Diyalog ve Entegrasyon Yüksek Komisyonu
AP	: Avrupa Parlamentosu
BM	: Birleşmiş Milletler
BMMYK	: BM Mùlteciler Yüksek Komiserliği
CNAI	: Portekiz Göçmen Destek Bürosu
EURODAC	: Avrupa Birliği Parmak İzi Veri Tabanı
FRS	: Yunanistan İlk Karşılama Hizmeti
GEPE	: Göçmenlik Entegrasyon Politikası Endeksi
İGE	: İnsani Gelişme Endeksi
MENA	: Orta Doğu ve Kuzey Afrika Bölgesi
OAED	: Yunanistan İş Kurumu
OPEC	: Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü
PVV	: Hollanda Aşırı Sağ Parti
RABIT	: Frontex Hızlı Sınır Müdahale Ekibi
SEV	: Yunanistan Endüstri Konfederasyonu
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UN DESA	: BM Ekonomik ve Sosyal İlişkiler Departmanı
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNHCR	: BM Mùlteciler Yüksek Komiserliği
VIS	: Avrupa Elektronik İzleme Sistemi

SÖZLÜK

İltica	:Bir kişinin vatandaşı olduğu ülkenin korumalarından yararlanamayacak durumda olması veya kendi tercihinden yararlanamaması nedeniyle başka bir ülkeye iltica başvurusunda bulunması olarak tanımlanmaktadır
Mülteci	:Sığınma talebinde bulunan veya başka bir devletin sınırlarını geçen kişilere mülteci denir.
Sığınmacı	:Ulusal veya uluslararası belgeler veya anlaşmalar uyarınca herhangi bir devlete mülteci statüsü başvurusunda bulunan ve bu başvurunun tamamlanmasını bekleyen kişidir.
Vatansız	: Herhangi bir ülke vatandaşı olmayan ve herhangi bir ülkenin kanunlarına göre vatandaş olmayan kişilere verilen isimdir.
Yabancı	: İkamet ettiği yerdeki vatansız kişiye yabancı denir.

GİRİŞ

Göç, yarattığı etkiler nedeniyle dünyanın en büyük sorunlarından biridir . Göç, hem nedenleri hem de sonuçları açısından birçok yönden incelenmesi zorunlu toplumsal bir sorundur. Sebeplerinin ve sonuçlarının yanı sıra etkisinin görüldüğü toplumlara göre de tartışılmalıdır. Göç, sadece göçmenleri değil göç edilen yere yerleşen toplulukları da etkilemektedir. Göç sürecinden menşe ülke toplumları da etkilenmektedir. Mültecilerin yüzyıllara yayılan göçleri ve yerinden edilmeleri her dönemde farklı karakterde varlığını sürdürmüştür. İlk başta genel olarak sebepsiz yere yapılan göçler artık günümüzde zorunlu hale gelmiştir. Bu nedenle yasadışı göçler, göçmenlerin göç ettiği yerler üzerinde olumlu ya da olumsuz bir etki yaratabilmektedir.

Tarihsel göç süreci çok eski zamanlara kadar dayanmaktadır. Göç aynı zamanda farklı bölgelerin bireylere sunduğu farklı fırsatlar veya koşullarla da ilgilidir. Günümüzde Orta Doğu ve Kuzey Afrika'daki iç huzursuzluk ve zulümden uzaklaşmak isteyen binlerce kişi, göç ile ilgili araştırmaların tekrar tekrar yapılmalarına neden olmuş ve hem akademisyenlerin hem de toplum kuruluşlarının bu alana olan merakını artırmıştır. Avrupa'da pek çok kişi sözde “göç krizinin son dalgasını yeni ve istisnai bir durum olarak görse de, aslında bu uzun süredir devam eden bir acil durumun parçasıdır. Özellikle 1990'lı yıllardan itibaren ekonomik küreselleşmenin körüklediği göç hareketi, devletler için yeni bir mücadele alanı haline gelmiş ve bir güvenlik sorunu olma eğilimine girmiştir. Göç meselesi artık alt düzey bir siyasi mesele değil, doğrudan güvenlikle ilgili üst düzey bir siyasi mesele haline gelmiştir. Bu bağlamda 2011 yılında Suriye krizi ile birlikte gelişen göçler, ülkelerin göç politikalarında birlikte hareket edilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Bu araştırmanın odak noktası olan Yunanistan, özellikle 2011 yılından sonra ülkelerindeki savaş ve yoksulluktan kaçmak isteyen veya daha iyi ve daha güvenli bir yaşam arayan Orta Doğu ve Güney Asya'dan gelen insan akını ile karşı karşıya kalmıştır. 2016'da Suriye'de iç savaş inkişaf ettiğinde Avrupa'ya göç eden mülteci sayısı oldukça arttı. Göçmenlerin ilk durağı olan Yunanistan, bir AB üyesidir. Tüm Avrupa'yı kasıp kavuran göç olaylarında çok deneyimli olmayan Yunanistan, kontrolsüz deniz sınırları ve menşe ülkelere olan yakınlığı nedeniyle göç sorunuyla

boğuşmaktadır. Yunanistan'da Balkan yolunun kapanmasıyla birçok göçmen ve mülteci Yunanistan'da kalmaktadır.

Aile parçalanması, kopan sosyal ilişkiler, işgücü piyasası etkileri, nitelikli ve niteliksiz eleman göçü, eğitim ve iş fırsatlarının gelişimi, katılım, ayrım din ve kültür çatışması ve pek çok mesele göçün ve göçmenlerin meselesiyle ortaya çıkmaktadır. Avrupa Birliği sosyal ve iktisadi açıdan çekişi bir coğrafya olması sebebiyle, gelişme sürecinde ve yeterince gelişmemiş ülkelerden gelen mülteciler için her zaman bir umut kaynağı olmuştur. Niteliksiz iş alanındaki ihtiyaçlarını gidermek için kontrol altında tutulan göçmenler, daha sonra kontrolden çıkarak tüm AB ülkelerinin sorunu haline gelmiştir. Dolayısıyla birlikte bulunan bütün ülkeler kendi kurallarını geliştirmeye çalışırken, Avrupa Birliği içinde de müşterek politikalar üretilmeye çalışılmıştır

AB'de net bir ortak göç politikasının olmaması doğal olarak bu alanda geliştirilecek politika ve uygulamaların ekonomik, siyasi ve toplumsal gelişmelere paralel olarak sürekli değişmesine neden olmaktadır. Artan üye sayısı ve sürekli yenilenen AB, yapısal olarak değişen durumlara uyum sağlayabilen bir göç politikası geliştirmek için çalışmaktadır. Söz konusu değişim durumunun önemi, Suriyeli mültecilerin Avrupa ülkelerine akın etmesi ve AB içinde yeni stratejilerin tartışılması ile daha da önem kazanmıştır.

AB, sosyal politikalarda olduğu gibi nüfus ve göç açısından da homojen bir yapıda bulunmamaktadır. AB dahilindeki ülkelerin iktisadi ve toplumsal koşullarının farklı olması nedeniyle göçe ilişkin sosyal politikalar ve yönetmelikler çıkarılmıştır. Bu nedenle, her ülkenin yasaları ve yasal kurumları farklıdır. Bu farklılıklara rağmen Avrupa Birliği çerçevesinde özellikle göç politikası konusunda müzakereler devam etmektedir. Nitekim son yıllarda AB ülkelerine göç eden çok sayıda Suriyeli, AB'yi güç duruma düşürmüştür. Bunun yanı sıra Schengen vize mekanizmaları çalışmayı durdurmuş, emniyet sorunları ön plana gelmiş ve uyum planlamaları daha da kötüye gitmeye başlamıştır.

Son yıllarda yaşanan göçlerin artması, Avrupa Birliğinin politik durumunu tehdit edecek değişikliklere sebep olmuştur. Göçlerin artması ve gerçekleşmiş göçler, Avrupa Birliği içinde mülteci nefretini körüklemiş ve Avrupa'nın Doğusundan

radikal sağcı partilerin yoğun katılımına neden olmuştur. Radikal sağın Doğu Avrupa'dan Batı Avrupa'ya doğru artması, AB içinde istikrarsızlığın ve kaygının çoğalmasına neden olmaktadır.

Ağırlıklı olarak Avrupa'daki Suriye iç savaşından kaılan insanlardan oluşıan ve tüm ülkeleri AB politikalarına meydan okuyacak derecede etkileyen ani göç dalgası, AB'yi ve Avrupa genelini sıkıntıya sokmaktadır. Bu durum, Avrupa'nın ve uluslararası toplumun büyük bir göç dalgasına hazır olmadığını göstermiştir. AB üyesi ülkelerin zor durumdaki göçmenleri koruyacak sistem ve mekanizmalarının bulunmadığı anlaşılmaktadır. Bu yüzden bir mekanizmanın yokluğuunda, popüler söylemler kullanan liderlerin bu zaafıları, liberal, özgür ve hoşgörölü değerleri benimsemiş olan Avrupa toplumunu göçe yönelik olumsuz söylemlerle yönlendirmeye çalıştıkları görölmektedir.

Çalışmanın Önemi

Avrupa'ya geçmeye çalışan pek çok göçmen, Akdeniz ve Ege denizlerinde hayatlarını tehlikeye atarak telef olmuşlardır. Ayrıca, Avrupalı yetkililer bu mağdurlara yardım sağlamada başarısız olmuşlar ve onların hayatlarını kaybetmelerine neden olan fikirler ortaya atmışlardır. Öte yandan, bu tür yaklaşımlar Avrupa'nın geldiği olumsuz durumu da ortaya koymaktadır. Avrupa ülkelerinde iktidarda kalan mülteci aleyhtarları parti üyelerinin söylev ve tutumları, başka ülkelerdeki itidalli siyasetçileri mülteci aleyhtarı politikalar izlemeye zorlamaktadır. Bu politikalar, AB üyesi ülkelerin göçmenlik politikası hususunda dayanışma içerisinde olmalarının önüne set çekmiştir. Bu durum aynı zamanda AB'nin giderek diğer ülkelere karşı yetersiz kaldığı algısını da yaratmıştır. Bu deneyimler, AB'de mülteci politikalarında kuvvetli dönüşümlere yol açacak sorunların meydana gelmesine sebep olmuştur. Hal böyle olunca hayati bir AB sistemi olan Schengen vize mekanizmasının sorgulanması yalnız göçmen politikasına tesir etmekle kalmamış, aynı zamanda Birliğin iktisadi, toplumsal, siyasi özgürlükler vizyonunu da riske atar hale gelmiştir. Böylece, AB'nin liberal görüşünde hâlihazırda bulunan mültecilerin daha çok bütünleşmesi ve entegrasyonu her bakımdan beklenirken, bunun zıttı gelişmeler ve bununla birlikte göçmenlerin gelişinin uluslararası anlaşmalara uymayan davranışlar sergilemesi Birliğin bulunduğu halinin ciddiyetini

gözler önüne sermektedir. Tüm bu gelişmeler önümüzdeki yıllarda daha da artış göstermesi beklenen göçleri daha iyi anlamak ve yönetmek gereğini ortaya koymaktadır.

Çalışmanın Amacı

Bu araştırmada, AB'nin yasadışı göçle mücadele politikaları Yunanistan örneğinde analiz edilmiştir. Çalışmanın temel amacı, Yunanistan'ın yasadışı göçle mücadele politikasının AB'nin yasadışı göçle mücadele yaklaşımı ile uyumlu olup olmadığının belirlenmesidir.

Çalışmanın Soruları:

- Yunanistan'ın göç politikası AB'nin değer ve normları ile örtüşmekte midir?
- Yunanistan'ın yasadışı göçle mücadele politikası AB'nin yasadışı göçle mücadele yaklaşımı ile uyumlu mudur?
- AB'nin ve Yunanistan'ın yasadışı göçle mücadeleye yönelik insani değerler üzerine bina edilmiş ortak bir politikası var mıdır?
- AB'nin yasadışı göçle mücadelesinde Yunanistan'ın rolü nedir?
- Yunanistan'ın uygulamakta olduğu yasadışı göçle mücadele politikalarını etkileyen faktörler nelerdir?

Bu genel sorular Yunanistan Göç Politikası Bakanlığı'nın kamu aydınlatmaları ve ayrıca AB resmi web sitesi dikkate alınarak incelenmiştir. Soruların yanıtlanmasında tezin içeriğinde teorik olarak öncelikle AB'nin göç politikası incelenmiş, sonra Yunanistan'ın göç politikası ile karşılaştırılmıştır. Göç politikalarının insani olup olmaması açısından insani değerlere hizmet edip etmediğine hipotezler oluşturularak bakılmıştır. Yunanistan'ın bu çalışma içinde örnek ülke olarak tercih edilmesinin nedeni düzenli olmayan göç sorunundan iktisadi, siyasi ve toplumsal şekilde en fazla etki altında kalan AB üyesi devlet olmasıdır.

Araştırma Yöntemi

Bu çalışmada ikinci derece kaynaklar taranmış ve bu sayede araştırma soruları ve hipotezler incelenmiştir. Kaynakların özellikle resmi ya da akademik kaynaklar olmasına özen gösterilmiştir. Argümanları desteklemek ve örneklendirmek için ise

bir takım güvenilir ve dünya çapında kabul görmüş haber kanallarından da faydalanılmıştır. İstatistiksel veriler de resmi web sitelerinden alınmıştır. İkincil kaynaklardan elde edilen bilgiler ve veriler ışığında Yunanistan'ın göç ve yasadışı göç politikaları AB'ninkilerle karşılaştırılarak, aralarında uyum olup olmadığı sorgulanmıştır. Uyumsuzluğun sebebi olarak tezde ileri sürülen göçün toplumsal, siyasi ve ekonomik etkileri de yine resmi ikincil kaynaklardan yararlanılarak ortaya konmuştur.

Çalışmanın Planı: Bu çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümü içerisinde, göçün tanımı yapılmış, göç olgusunda hareketlilik, göç kuramları, göçün türleri, yasal ve yasadışı göç konuları detaylı olarak irdelenmiş, aynı zamanda göçe ait diğer kavramlar verilmiştir. İkinci bölüm AB'nin yasadışı göçle mücadele politikasını ele almıştır. Bu konu üzerine AB'nin göç politikalarının tarihsel süreci, Maastricht Antlaşması sonrası dönemin yanı sıra Almanya, Fransa, İtalya ve İspanya'nın genel göç politikalarına değinilmiştir. Üçüncü bölümde Yunanistan'ın yasadışı göçe bakışı ve mücadelesi başlığı altında Yunanistan'ın yasadışı göç bağlamında AB için önemi, yasadışı göçlerin yaptığı etkiler, göç politikaları, yasadışı göçü önlemeye yönelik politikalar, sığınmacı ve mültecilere karşı politikalar incelenmiştir. Daha sonra araştırmaya sınır problemleri kapsamında yaşanmakta olan sorunlara mülteci ve yasadışı göçmenlerin de ilave olmasının Türk-Yunan ilişkilerine ne yönde etki yaptığına dair sonuçlar da çıkarılmış ve yorumlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GÖÇ KAVRAMI VE KURAMSAL ÇERÇEVESİ

Çalışmanın bu bölümünde göç ile ilgili genel bilgilere yer verilmiştir. Göçün kapsamı anlatılmıştır. Göç kavramı, nedenleri, sonuçları özellikleri, türleri açıklanmıştır. Özellikle yasadışı göç, uluslararası hukukta yasadışı göç ve göç ile ilgili uluslararası girişimler incelenmiştir.

1.1. GÖÇ VE GÖÇLE İLİŞKİLİ KAVRAMLAR

Göç, insanlığın varoluşuyla başlayan ve insanlık tarihi boyunca devam edecek bir olgudur. Göçle birlikte; insanlar kültürel, doğal, ekonomik, sosyal ve politik nedenlerle topluluklarında değişiklikler yapmaktadırlar.¹ İnsanlar, bazen bireysel veya toplu olarak ifade edilen nedenlerle, gönüllü olarak veya istemeyerek daha gelişmiş ülkelere taşınmışlardır. Refah elde etme çabaları, gelecekte de halkın tepkisi sonucu ilerlemeye devam edecektir. Göç olgusu, sınır ötesi ve uluslararası tedbirlerle artık ekonomi ve güvenliğin ön saflarında yer almaktadır. 2005 yılında yapılan Uluslararası Göç Sempozyumu'nda tarihçi yazar İlber Ortaylı, Ortadoğu'nun temel yapılarından biri olan göçmen olmayan toplulukların problemlerinin çözümünün sağlanamadığı sürece göç olgusunun sona ermesinin mümkün olmayacağını söylemiştir.² Geçmişten günümüze göçün devam edeceğini ve bugünden geleceğe de devam edeceğini ifade etmiştir.

Göç literatüründe göç kavramı ile ilgili yapılmış farklı tanımlar bulunmaktadır. Bu tanımlar göçü anlamlı mesafe ve etki yaratan bir zamanda hareket etmek olarak tanımlarken³; göçün geçici veya kalıcı ikamete yol açacağı vurgulanarak, iş bulma ve yaşam standartlarını yükseltme amacının göçü teşvik etmek olduğu belirtilmiştir.⁴

¹ Nursel Kemal, *Göç Olgusu, Avrupa'ya Giden Güncel Göç Rotaları ve Bu Göçlerin AB Ekonomisine Etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019, s.3.

² İlber Ortaylı, *Genel Göç Olgusu*, 8-11 Aralık 2005 Uluslararası Göç Sempozyumu Bildiriler, 2006, s.18.

³ Hamdi Emeç, Şenay Üçdoğru Birecikli, Burcu Kümbül Güler, *İstanbul'a Yönelik İç Göç Hareketlerinin Ekonometrik Analizi*, İnsan ve İnsan, Cilt 6, Sayı 22, 2019, s.787.

⁴ Ayla Deniz, *Rusya'dan Antalya'ya Ulaşırı Göç ve Bu Göçün Sosyo-Mekânsal Sonuçları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012, s.21.

Başlıca özelliği, yer değiştirme hareketi olarak bilinen ve insan yaşamı üzerinde önemli bir etkiye sahip olan göç olgusu, dinamik olarak yerel ve küresel etkiler yaratma yeteneğine sahiptir. Kıtlik, kuraklık ve erken dönemlerdeki doğal afetler nedeniyle göç hareketleri gelişmiş olsa da ⁵, zamanla teknolojinin ve küreselleşmenin etkisiyle nitelik ve anlamsal olarak farklılık göstermektedir.⁶

İnsanları göçe iten ve göçü çeken nedenler göçü anlamaya yardımcı olmaktadır. Bu nedenlerin her insana değişik biçimlerde tesir ettiği dile getirilmiştir. Göç alan ve veren devletlerarasındaki kademeler ara engel olarak isimlendirilmektedir. Ara engeller fiziki şartlar, mesafe ve göç kanunları gibi faktörlerdir. Göç olgusunun karmaşık yapısının, nedenlerinin yanı sıra göçü önleyebilecek küçük ve büyük ayırt edilmeksizin tüm faktörlerinin tetkik edilmesinin gerekliliğine vurgu yapılmaktadır.⁷

Göçe ait kavramlar aşağıda verilmiştir.

Yabancı: İkamet ettiği yerdeki vatansız kişiye yabancı denir.⁸

Vatansız: Herhangi bir ülke vatandaşı olmayan ve herhangi bir ülkenin kanunlarına göre vatandaş olmayan kişilere verilen isimdir. Vatansızlık, kişinin hiç vatandaşlığı olmaması veya vatandaşlığına sahip olup çeşitli nedenlerle vatandaşlığını kaybetmesi sonucu olabilir.⁹

Sığınmacı: Ulusal veya uluslararası belgeler veya anlaşmalar uyarınca herhangi bir devlete mülteci statüsü başvurusunda bulunan ve bu başvurunun tamamlanmasını bekleyen kişidir. 1951 Cenevre Sözleşmesine uymayan ancak koruma ve sığınma amacıyla başka bir devletin sınırlarını geçen kişidir. Başka bir deyişle, bu kişi yasal olarak mülteci olarak tanımlanabilen ancak ikamet ettikleri

⁵ Canan Öykü Dönmez Kara, *Göç Bağlamında Uluslararası İşbirliği ve Türkiye'nin Politikaları*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015, s.11.

⁶ Süleyman Ekici, Gökhan Tuncel, *Göç ve İnsan*, Birey ve Toplum, Cilt 5, Sayı 9, 2015, s.9.

⁷ Şebnem Çakran, Veysel Eren, *Mülteci Politikası: Avrupa Birliği ve Türkiye Karşılaştırması*, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 14, Sayı 39, 2017, s.15.

⁸ Uluslararası Af Örgütü, *Kale Avrupası'nın İnsani Bedeli, Avrupa Sınırlarında Göçmen ve Mültecilerin Karşılaştıkları İnsan Hakları İhlalleri*, Uluslararası Af Örgütü Yayınları, 2014, s. 11, <https://www.amnesty.org/download/Documents/8000/eur050012014tr.pdf> Erişim Tarihi: 16.05.2022.

⁹ TRTTÜRK, *Türkiye'deki Suriyeli Sayısı*, <http://www.trtturk.com/haber/turkiyedeki-suriyeli-sayisi-2015-103549.html> Erişim Tarihi: 16.05.2022.

ülkede mülteci olarak tanınmayan veya mülteci başvurularının nihai olarak netleşmesini bekleyen kişidir.¹⁰

İltica: Sığınma, bir kişinin vatandaşı olduğu ülkenin korumalarından yararlanamayacak durumda olması veya kendi tercihten yararlanamaması nedeniyle başka bir ülkeye iltica başvurusunda bulunması olarak tanımlanmaktadır ve başvuru sahibi devletlerarası alanda korunma fırsatı vermiştir.¹¹

Mülteci: Dünyada terör, doğal afetler ve savaş vb. gibi sebeplerden dolayı, insanlar bulundukları devletlerden göç ederek çözüm ararlar ve bu durum mülteci veya sığınmacı vakalarını gündeme getirir.¹² Sığınma talebinde bulunan veya başka bir devletin sınırlarını geçen kişilere mülteci denir. 1951 tarihli Cenevre Mülteci Sözleşmesi ile mülteci konusu ilk kez kanun kapsamına alınmıştır. Kısıtlamalar sözleşmede belirtilmiştir. Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1967 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Protokol, mevcut mülteci tanımı ve statüsünün temelini atmıştır. Mülteci statüsü vatansızlık ve zulmü içermektedir.¹³

Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşmede mülteci; ulusu, inancı, etnik bağılıkları, toplumda bir statüye sahip olması ya da politik görüşleri nedeniyle insanlık dışı muamele ile karşılaşabileceğine dair endişelendiği için vatandaş olarak yaşadığı ülke sınırlarında bulunmayan ve söz konusu ülke tarafından koruma altına alınamayan ya da bu endişeyi hissettiği için vatandaşlık aidiyetinin olduğu ülkenin sınırlarında bulunmayan ve bu ülkenin himayesinde olmaktan yararlanmaktan çekinen veya ülkeye aidiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucunda geçmişte hayatını devam ettirdiği ülkesinden uzaklaşmış olan ve dönüş yapamayan veya bu endişe nedeniyle dönüş yapmayı seçmeyen birey mülteci olarak adlandırılmıştır.¹⁴

Ancak, bir “mülteci” tanımlanırken, Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi’nin 1. Maddesi, tarih ve yer konusunda kısıtlamalar içermektedir.

¹⁰ Uluslararası Af Örgütü, a.g.e., s.12.

¹¹ Dönmez Kara, a.g.e., s.12.

¹² Mohammad Tahir Raof, *11 Eylül 2001 Sonrası Afganistan’dan Türkiye’ye Göçler ve Bunların Türkiye’ye Etkileri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017, s.19.

¹³ Melih Görgün, *Ekonomi Temelli Göç Yaklaşımlarında Göçmenlerin Karar Alma Süreçleri*, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt1, Sayı 1, 2018, s. 1154.

¹⁴ Ahmet Korkmaz, *Suriyeli Sığınmacılardan Kaynaklanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, Akademik Hassasiyetler, Cilt 3, Sayı 6, 2016, s.85.

Sözleşme ile getirilen kısıtlamalar, sığınmacı sayısındaki artış ve bazı tanımların kaldırılması gerektiği ve bunun yerine daha geniş bir mülteci tanımı yapılması gerektiği tartışılmıştır. 1967 yılında yukarıda bahsedilen tartışmalar ve mülteci krizlerinden sonra Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü imzalanmıştır. Protokolün BM tarafından kabul edilmesi sayesinde, evrensel bağlamda mülteci hukukunun geliştirilmesinde önemli ilerlemeler kaydedilmiştir.¹⁵

Göçmen: Genel olarak göçmen, göçün türü ne olursa olsun ikamet yerini değiştiren kişidir. Göçmenlerin göç nedenleri arasında işkence, baskı ve tehlike yoktur. Göçmenler daha çok ekonomik nedenlerle göç etmektedirler.¹⁶ Göçmen, o ülkede ikamet eden, yasaya uygun olarak, öncelikle ekonomik nedenlerle yaşadığı ülkeyi terk eden ve yasaların sınırları içinde başka bir ülkeye giren kişidir.¹⁷

Vatandaşlık: Uluslararası göçü diğer göç türlerinden ayıran özellik, uluslararası göçte en az iki devletin bulunması ve bu iki devlette yasal dayanak nedeniyle aynı kişiye farklı haklar verilmesidir. Genel olarak kişinin haklarının sınırlarını çizen bir kavramdır. Vatandaşlık ilkeleri hem ulusal sınırlarda hem de sınır prosedürlerinde desteklenir.¹⁸

İkamet İzni: Gidilen ülkede kalmayı talep eden yabancı ülke insanlarına sağlanan izni gösteren dokümandır. Gidilen ülkede kalmak isteyen yabancı ülke insanlarının vize ya da vizeden muaf olmanın verdiği sürenin sonunda o ülkenin kanunlarına göre ikamet izni için başvuru yapmaları gerekmektedir.¹⁹

İnsan Kaçakçılığı: Halkın rızası olmadan, şiddet kullanılan, suçu işleyenlerin kaçakçı olduğu, şiddet, yıldırma ve istismarı araç olarak kullanan bir suç türüdür.²⁰

Schloendhart²¹ insan ticaretiyle ilgili rolleri şu şekilde açıklamaktadır:

¹⁵ Elif Uzun, *Uluslararası Hukuk Çerçevesinde BMMYK' nın Yapısı, Görevleri ve Uluslararası Mülteci Hukukunun Gelişimindeki Yeri*, Göç Araştırmaları Dergisi, Cilt 2, Sayı 2, 2016, s.79.

¹⁶ Uğuray Uğurludoğan, *Arap Baharı Sonrası Türkiye'deki Suriyeli Göçmenlere Yönelik Göç Politikaları: Avrupa Birliği Açısından Bakış*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2020, s.5.

¹⁷ Celal İnce, *Göç Kuramları ve Suriye Göçü Üzerine Bir Değerlendirme*, Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, Cilt 11, Sayı 18, 2019, s.2582.

¹⁸ E. Deniz Ela Özcan, *Çağdaş Göç Teorileri Üzerine Bir Değerlendirme*, İş ve Hayat Dergisi, Cilt 2, Sayı 4, 2016, s.185.

¹⁹ Savaş Çağlayan, *Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi*, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 17, 2006, s.69.

²⁰ Veysel Güneş, *İnsan Hakları Bağlamında Göç ve Mülteciler*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019, s.15.

1. Finansör (Organizatör): İnsan kaçakçılığını yürütmek için fon sağlamaktan sorumludur.
2. Aracı: Göçmenler ve insan tacirleriyle iletişimden sorumludur. Kaçakçılardan parayı alır ve finansöre iletir.
3. Kılavuz: Bir bölgeden diğerine hareket eden kaçakçılardan sorumlu kişidir.
4. Ulaşım Görevlisi: Göçmenlerin taşınmasından sorumludur. Genel olarak kaçakçılığı yapan personel hakkında bilgi bulunmamaktadır.
5. Rüşvet verilmiş kamu görevlileri: Rüşvet karşılığında konumlarının ayrıcalıklarını yasa dışı olarak kullanan ve kaçakçıların geçişini kolaylaştıran kişiler.
6. Bilgi toplama sorumlusu: Yasadışı geçişler için gerekli tüm bilgileri toplamaktan sorumludur. Göçmenlik, uygulamalar, yasalar vb.
7. İç düzen sorumlusu: Sorumlu kişiler genellikle kaçakçılar arasından seçilir. Bu kişiler iletişim, yiyecek ve içeceklerden sorumludur. Şiddet, düzeni sağlamanın yollarından biridir.
8. Para aklama sorumlusu: İnsan ticareti yoluyla çeşitli yollarla elde edilen parayı aklayan ve paranın gerçek kaynağını gizleyen kişidir.
9. Sosyal destek sorumlusu: Başta transit durumda olmak üzere tacirlerin ihtiyaçlarını karşılamakla görevli kişidir.

İnsan Ticareti: Küreselleşmeyle birlikte yoğunlaşan, modern tutsaklık gösteren, yurt içinde ve yurt dışında her iki şekilde de büyüyen yasa dışı bir faaliyettir. Sebepler farklı olmakla birlikte, savaşçıların, teröristlerin ve suç faaliyetlerinin artması insan ticaretini daha da yaygınlaştırmıştır.²²

Göçmen Kaçakçılığı: Ekonomik, sosyokültürel ve siyasi sorunların yanı sıra göçmenlerin rızalarına ve insanların yaşam koşullarını iyileştirme arzusuna dayalı olarak göçmenlerin ve organize bir şekilde yasadışı yöntemler kullanarak insan tacirlerinin de suç ortağı olduğu ve çetelere yol açtığı bir suç türüdür.²³

²¹ Salih Aydemir, Mehmet Cem Şahin, *Tek Tanrılı Dinlerde Göç Olgusuna Sosyolojik Bir Yaklaşım: Göç Teorileri Açısından Bir Analiz*, Journal Of Islamic Studies, Cilt 28, Sayı 3, 2017, s.360.

²² Muhammed Sever, *Türkiye'yi Hedef Alan Yasadışı Göçmenler: İstanbul Örneği*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015, s.44.

²³ Enver Günay, Dilek Atılgan, Emine Serin, *Dünya'da ve Türkiye'de Göç Yönetimi*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 7, Sayı 2, 2017, s.38.

Kaynak Ülke: Ekonomik, politik, sosyal sorunlar gibi belirli nedenlerle ayrılmak isteyen göçmenlerin anavatanına kaynak ülke denir.²⁴

Transit Göç: Yasadışı göç başlığı altında ele alınmaktadır ve genelde kabullenilmiş bir tanımı mevcut değildir. Birleşmiş Milletlere (BM) göre; göç yapmış olan insanların halen yaşadıkları ülkeyi asıl gidilmek istenen ülkeye gitmek açısından geçici biçimde değerlendirdikleri göç türü olarak belirtmiştir. Bu açıklamaya göre transit göç kalıcı değildir ve göçmenlere zorlu bir göç serüveni sunmaktadır. Transit göç günümüzde terörle ilgili olarak ifade edilmekte ve bir güvenlik tehdidi olarak değerlendirilmektedir.²⁵

Transit Ülke: Transit göçün yapılmasında ve bir dönem göçmen kabulünde öncü ülkedir. Göçmenler, geçiş ülkesinde hedef ülkeye geçiş için hazırlıklarını yaparlar.²⁶

1.1.1. Göçün Nedenleri ve Sonuçları

Birçok bilimsel alanda göç olgusunun nedenleri hakkında araştırmalar mevcuttur. Her bilim dalının göçe farklı bir yaklaşımı bulunmaktadır. Örneğin; üretim ve tüketim açısından ekonomik göç, insan etkisi açısından psikolojik göç, yaşam açısından mimari göç, sosyal açıdan ise sosyolojik göçten bahsedilebilir. Çoğu zaman göçmenler, gittikleri ülkelerde yerel halkla asimile olacakları endişesini yaşamaktadırlar. Karşılıklı çaba ve uygun iletişim yoluyla bu endişenin giderilmesi gerekmektedir.²⁷

Toplu göç kavramı, bir toplumdaki bireylerin, akrabaların ve topluluk gruplarının bir konumdan diğerine geçme hareketidir. Bu durumda sosyal davranışın tanımı değişmiştir. Toplu göç, az ya da çok, tüm toplumlarda gerçekleşir ve kaçınılmazdır. Ancak, onu yönlendiren faktörler değişmektedir. Göç; çatışmalar, coğrafi afetler, iletişim ve ulaşım teknolojilerinin gelişmesi, tarımda insana olan

²⁴ Güneş, a.g.e., s.17.

²⁵ Harun Bora Tunç, *Türkiye’de İç Göçlerin Shift Share Analizi ile İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018, s.30.

²⁶ Mehmet Gezgün, *İşgücü Göçü Teorileri*, Sosyoloji Konferansları, Cilt 23, Sayı 31, 1991, s.32.

²⁷ Raof, a.g.e., s.20.

ihtiyacın azalması gibi ekonomik, sosyo-kültürel ve doğal birçok nedenden dolayı toplumsal hareketler yaratmaktadır.²⁸

Dikey hareket, bireylerin veya toplulukların mevcut konumundan farklı bir değere geçişini ifade etmektedir. Yukarıdan aşağıya doğru iki yönlü bir hareket vardır. Yatay hareket, aynı sosyal gruptaki bireylerin veya küçük toplulukların bir statüden diğerine geçişini ifade eden bir kavramdır.²⁹

Günümüzün kentlerinde insanların yoğunlukla bulunduğu alanlarda plan yapılmadan kentli olma durumu artış göstermektedir. Göçün gerçekleştiği bölgelerde yerel yönetim tarafından sağlanan hizmetler, bununla ilintili şekilde ortaya çıkan çevresel kirlilik ve okul yetersizliği kendisini göstermektedir. Göç yapılmış alanlarda gerekli olan vasfı bulunmayan işçi sayısında azalma yaşanmaktadır. Bununla birlikte gelirin dağılım oranında da azalma görülmektedir. Denizaşırı göç hallerinde (genellikle 30 yaşın altında bulunan erkek bireyler), ev sahibi ülke işçilerinin yaş ortalamaları düşmekte ve erkeklerin sayısı artmaktadır. Yine dış göç konusunda ülkelerin birbirleri ile iktisadi ve kültür bağlantılı ilişkileri artmakta ve kültür ile ilintili alanda bilhassa dini alanda karşılıklı olumsuz durumlar kendisini göstermektedir. Göç olgusu süreklilik durumları çerçevesinde, geçici ve kalıcı göç şeklinde oluşmaktadır. Tarım, hayvancılık, inşaat ve turizm şeklinde faaliyetler sonucunda geçici göç, yaşanan bir yerden bir daha geri dönmek üzere ayrılma sonucunda kalıcı göç meydana gelmektedir.³⁰ Kısaca göç toplumsal, ekonomik ve siyasi sonuçlar doğurmakta ve ülkelerde yönetilmesi gereken sorunlara yol açmaktadır.

1.1.2. Göçün Türleri

Bireylerin veya toplulukların bir bölgeden diğerine veya bir ülkeden diğerine göç etme nedenleri birbirleriyle ilişkili olarak çok ve karmaşıktır. Seyahat maliyetleri, seyahat süresi, seyahat mesafesi, kullanılacak ulaşım araçları, kültürel

²⁸ Ömer Faruk Aydın, *Türkiye’de Göçmen Kaçakçılığı Suçu ile Mücadelede Yasal Düzenlemelerin Rolü*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015, s.8.

²⁹ Raof, a.g.e., s.21.

³⁰ İlkay Südaş, Mustafa Mutluer, *Daha İyi Bir Hayata Doğru: “Yaşam Biçimi Göçü”*. Ege Coğrafya Dergisi, Cilt 19, Sayı 1, 2010, s.37.

veya sosyal engeller gibi dezavantajlar da bulunmaktadır. Savaş, doğal afetler, gıda kaynakları, göç üzerindeki dini veya siyasi baskı gibi itici faktörlerin yanı sıra, gıdanın en iyisinin arzının sağlanması, eğitim ve sağlık, daha üst düzey sosyoekonomik statü ya da özgür olma şeklinde cazip faktörler de rol oynamaktadır.

Göç, ülke içinde veya değişik ülkelerin arasında gerçekleşsin, göçe uğrayan alanın olumsuz çevresel, ekonomik, politik veya kültürel koşullarından kaçmak veya destinasyonun faydalarını görmek amacıyla gerçekleştirilmektedir. Genelde, iktisadi unsurlar önemlidir. ³¹

Göçün kapsamı geniş ve karmaşıktır. Kendi yaşadıkları ülke içinde ve ülkeler arası göç olmak üzere iki ana kola ayrılan birçok göç türü bulunmaktadır. İç ve dış göçün nedenleri ve sonuçları değişebilmektedir. Zorunlu göç, iç göç, dış göç, gönüllü göç, kalıcı göç, geçici göç, beyin göçü, mübadele göçü, yasal göç, yasadışı göç, işçi göçü gibi farklı göç türlerinden bahsedilebilir. ³²

İç Göç: Yaşanılan ülke içindeki göçü belirtmektedir. Ulusal göç olarak da bilinmektedir. İç göç şehirden ülkeye, ülkeden şehre ve şehirden şehredir. Devletin doğası gereği nüfusunda herhangi bir artış veya azalma olmamasına rağmen göçmenlerin kaldıkları ve geçtiği yerlerin nüfusu arasında fark bulunmaktadır. ³³ İç göçün temel nedeni sosyo-ekonomik fırsatların ülke genelinde farklı dağılımı yani bölgesel gelişmişlik düzeyindeki değişimdir. Birçok eyalette iç göç için yasal bir uygulama bulunmamaktadır. ³⁴

Dış Göç: Bir ülkeden diğerine taşınmaya dış göç veya uluslararası göç denilmektedir. Göçte ana faktör devletler arasındaki sınırı geçmektir. Ancak, göç hareketinin sınırda olmadığını, sürekli değişimi ve ilişki sisteminin karmaşıklığını içerdiğini belirtmek önemlidir. ³⁵ Göç, kalkınma yolunda bir adım olarak görülmekte

³¹ Kemal Eker, *Türkiye’de Yasa Dışı Göç Sorunu*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008, s.8.

³² Fuat Güllüoğlu, *Göç Olgusunun Ekonomi-Politiki ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme*, Yalova Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 4, 2012, s.77.

³³ Meltem Demirtaş, *Suriyelilerin Türkiye’ye Göç Süreci ve İlişkiler Ağı: Ulubey Mahallesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019, s.36.

³⁴ Yusuf Sayın, Ahmet Usanmaz, Fırat Aslangiri, *Uluslararası Göç Olgusu ve Yol Açtığı Etkiler: Suriye Göçü Örneği*, KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, Cilt 18, Sayı 31, 2016, ss.5.

³⁵ Halil Başel, *Türkiye’de Nüfus Hareketlerinin ve İç Göçün Nedenleri*, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, Cilt 53, 2007, s.517.

ve göçün ekonomik nedenlerine ağırlıklı olarak değinilmektedir.³⁶ Bunun nedeni, tarih boyunca bireylerin ekonomik zayıflıktan kurtulma umuduyla devletler ve kıtalar arasında göç etmeleridir. Göç şeklinde bir takım önemli hususlar şu şekilde sıralanabilir: Devletler arasındaki hududun aşılması, istihdam ya da ikamet etme hedefi, kalıcı veya devamlılık arz etmeyen bir ikametın mevzu olmasıdır.³⁷

Dış göçün beş temel özelliğinden bahsetmek mümkündür. Birinci ve ikinci özellik, göç hareketinin çoğalması ve birçok devletin, halkın ve bireyin göç etmesi sonucunda göçün artmasıdır. Üçüncü özellik ise göçün zorunlu, ekonomik vb. olmasıdır. Dördüncü bir özellik, uluslararası kadın göçmenlerin sayısı arttıkça dış göçte toplumsal cinsiyet değişiminin artan önemi kendini göstermektedir. Son özellik ise göçün artarak iç ve dış politikaları oluşturmalarıdır.³⁸

Yer değiştirme nedenleri³⁹:

1. Farklı bölgeler arası demografik özellikler,
2. Kapitalist sistemle ilgili konular,
3. Gelir dağılımı,
4. Küresel düzenleme için ekonomik baskılar, vb.

Yakın tarihte uzun soluklu dış göç hareketlerinin ayırt edici özellikleri, küresel boyutları, bölgesel, ulusal ve uluslararası siyasetteki önemi ve sosyo-ekonomik sonuçlarıdır.⁴⁰

Zorunlu Göç: Yer değiştirme kararı bireyler için geçerli değildir ve genellikle siyasi ilişkiler sonucunda verilmektedir. Göç, yaşadıkları bölgedeki insanlar yaşamaya devam edemediğinde meydana gelmektedir. Sürgün ve tehcir,

³⁶ Ertuğrul Güreşçi, *Ortak ve Farklı Yönleriyle İç ve Dış Göçler*, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt 9, Sayı 43, 2016, s.1060.

³⁷ Başak Pınar Baykul, *Avrupa Birliği'nin Yasa Dışı Göçle Mücadele Politikası ve Bu Politikanın Türkiye'nin Üyelik Sürecine Etkileri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012, s.3.

³⁸ Bülent Şener, *Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Uluslararası Göç Olgusu ve Ulusal Güvenlik Üzerindeki Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme*, Güvenlik Bilimleri Dergisi, Cilt 6, Sayı 1, 2017, s.1-31.

³⁹ Cemile Bayraklı, *Dış Göçün Sosyo- Ekonomik Etkileri: Görece Göçmen Konutları'nda (İzmir) Yaşayan Bulgaristan Göçmenleri Örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007, s. 20.

⁴⁰ Fulya Memişoğlu, Celil Yiğit, *Uluslararası Göç ve Kalkınma: Teori ve Güncel Meseleler*, Yıldız Social Science Review, Cilt 5, Sayı 1, 2019, s.40.

zorunlu göçle ilgili kavramlardır.⁴¹ Zorunlu göç, tehdit, ayrımcılık, bireysel özgürlüklerin kısıtlanması, tahakküm, zulüm gibi nedenlerle gerçekleşmektedir. Zorunlu göçmenler işkence, çekişme, doğal veya beşeri afetler, bölgesel tahribat, can veya özgürlük ve can kaybı nedeniyle evlerini terk etmek zorunda kalanlardır. Zorunlu göç, yönetim veya silahlı kuvvetler ve ayrılıkçı hareketler tarafından imha edilmeye zorlanan bireyleri de kapsamaktadır.⁴²

Gönüllü Göç: İnsanların kendi özgür iradeleri ve baskıları ile baskı ve şiddet olmaksızın göç etmeleridir. Bu açıdan bakıldığında zorunlu göç tam tersi bir etkiye sahiptir.⁴³

Sürekli Göç: Zaman kısıtlaması bulunmaksızın bireylerin, bir devlet veya bölgeye yerleşmeleridir. Gönüllü veya zorunlu olabilir.⁴⁴

Mübadele Göçü: “Mübadele” kelimesi “değişim veya değiş-tokuş” anlamına gelmektedir. Mübadele göçleri ise iki veya daha fazla ülke tarafından imzalanan anlaşmaları, yasal uzantıları, saat dilimlerini, göç yollarını vb. içermektedir. Bu hususların belirli bir usule göre uygulanması ve bu hususların devletler tarafından izlenmesi zorunlu nüfus değişiklikleri olup, göç etmesi planlanan kişilerin bazı özellikleri belirlenmekte, göçmenlerin temel ihtiyaçları karşılanmakta ve özel araştırmalar yapılmaktadır.⁴⁵

Mevsimlik Göç: Genellikle kalıcı olmayan ve ekonomik nedenlerle yılın veya mevsimin belirli bir döneminde tarımda yoğunlaşan bir göç şeklidir.⁴⁶

Beyin Göçü: Üniversiteden mezun olan veya belirli bir deneyime sahip olan ve başka bir ülkede donanmış kişilerin göçüdür.⁴⁷

⁴¹ Güllüpinar, a. g. e. s.78.

⁴² Marella Bodur Ün, Anış Paydak, *Küreselleşen Dünyada Düzensiz Göç ve Türkiye: Adana İli Yabancılar Misafirhanesi Çalışması*, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 17, Sayı 3, 2017, s.188.

⁴³ Sevim Hacıoğlu, *Devlet-Toplum İlişkisi Yaklaşımıyla Bulgaristan’dan 1989 Zorunlu Göçü*, Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi, Cilt 3, Sayı 1, 2014, s.26.

⁴⁴ Bayraklı, a.g.e., ss.17-18.

⁴⁵ İsmail Şahin, Oğuz Düzgün, *Türkiye’ye Gerçekleştirilen Ortadoğu Kaynaklı Zorunlu Göçlerin Sosyo-Ekonomik Etkileri: 1979-2014 Arası*, Tesam Akademi Dergisi, Cilt 2, Sayı 2, 2015, s.169.

⁴⁶ Tuncay Ercan Sepetcioğlu, *İki Tarihsel “Eski” Kavram, Bir Sosyo-Kültürel “Yeni” Kimlik: Mübadele Nedir, Mübadiller Kimlerdir?*, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt 180, Sayı 180, 2014, s.51.

Emek Göçü: Ekonomik ve sosyal nedenlerle uluslararası göç veya iç göç yoluyla işgücü göçüdür.⁴⁸

Yasadışı Göç: Ülkeler arası göç iki gruba ayrılır: Yasal göç ve yasadışı göç. Yasadışı göçün gerçekleşebilmesi için önce yasal göçmenlik kavramından söz edilmelidir. Yasal göçmenlik; yabancıların devletler tarafından belirlenen usullere uygun olarak ülkeye giriş ve çıkış yapmasına, çalışmasına, yaşamasına ve belirli haklardan yararlanmasına olanak sağlayan bir göç şeklidir. Düzenli göç olarak da adlandırılır. Yasadışı göç ise yasal göçün tam tersi olan yabancıların ülkeye yasal olarak girmesine izin vermeyen bir göç şeklidir. Göç burada yasal değildir. Yasadışı göç, düzensiz göç olarak da adlandırılmaktadır.⁴⁹

Bireyler yasal göçmenlik konusunda herhangi bir suç unsuru taşımazlar. Yasadışı olarak göç eden kişiler suçlu kabul edilmektedir. Bu durumda, yasadışı göçmen tutuklanabilir, mahkûm edilebilir, sınır dışı edilebilir veya cezalandırılabilir. Kaçak göçmenler deniz yolunu tercih etmektedirler. Göçmenler, yasa dışı olarak ticari gemilere binmeye veya denizaltıyla gidecekleri yere seyahat etmeye çalışmaktadırlar.⁵⁰

İkinci olarak gidilecek güzergâh seçilmektedir. At, eşek gibi hayvanlar, güvenlik önlemlerinin alındığı sınır kapılarının dışından yaya olarak ya da yürüyerek sınırı geçmeye çalışmaktadır. Sonunda havayolu bir önceliktir. Hava trafiği en üst noktada ve göçmenleri zorlayacak bir faktördür. Yasadışı göç, devletler ve göçmenler için bir tehdit oluşturmaktadır. Yasadışı göçün neden olduğu sorunları çözmek ve bu göçü önlemek devletlerarası işbirliği ile mümkündür.⁵¹

⁴⁷ Fatih Orhan, Erdal Akpınar, (03-06 Ekim 2018), *Türkiye’de Mevsimlik Göçlere Bir Örnek: Gezici Tarım İşçiliği*, TÜCAUM 30.Yıl Uluslararası Coğrafya Sempozyumu, TÜCAUM 30.Yıl Uluslararası Coğrafya Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi, 2018, s.413.

⁴⁸ Bülent Şen, Celal Altın, *Mevsimlik Göç ve Yoksulluk İlişkisi: Mevsimlik Tarım İşçileri Örneği*, Motif Akademi Halkbilimi Dergisi, Cilt 11, Sayı 23, 2018, s.177.

⁴⁹ Eren Alper Yılmaz, *Uluslararası Beyin Göçü Hareketleri Bağlamında Türkiye’deki Beyin Göçünün Durumu*, LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 10, Sayı 2, 2020, s.222.

⁵⁰ Hakan Yıldırımoglu, *Uluslararası Emek Göçü “Almanya’ya Türk Emek Göçü”*, Kamu -İş İş Hukuku ve İktisat Dergisi, Cilt 8, Sayı 1, 2005, s.12.

⁵¹ Buket Akıncı, Ahmet Nergiz, Ercan Gedik, *Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul*, Göç Araştırmaları Dergisi, Cilt 1, Sayı 2, 2015, s.59.

Yasadışı göçe neden olan faktörler; siyasi baskılar, savaş, terör, etnik farklılıklar, ekonomik krizler, adaletsiz gelir dağılımı, göçmen ülkesinin durumu, marjinalleştirmek, insan kaçakçılığı, yasal göç yollarının eksikliği, yönetim yöntemleri, işsizlik, doğal afetler, güvensiz durum, baskı, nüfusun azalması, suç işlemek ve din özgürlüğünün olmamasıdır.⁵²

1.1.2.1. Uluslararası Hukukta Yasadışı Göç

Cenevre Sözleşmesi, Avrupa'da yerinden edilmiş kişilerin sorunlarını çözmek için oluşturulmuştur. Cenevre Sözleşmeleri veya Cenevre Konvansiyonları, İsviçre'nin Cenevre kentinde imzalanan dört antlaşmadır. Uluslararası hukuktaki kilit insan hakları sözleşmelerinden biridir ve birçok yerde standartlar belirlemektedir 1859'da Solferino Savaşı'nın acımasızlığından etkilenen Jean Henry Dunant'ın çabalarının bir sonucu olarak tasarlanmıştır. Dünya savaşlarından sonra yıkılan ve harap olan Avrupa, kendini yeniden inşa etmek için ihtiyaç duyduğu emeği dışarıdan temin etmeye çalışmıştır. Göçmen işçilerin gelişinden itibaren, Avrupa'da azınlık sorunları ön plana çıkmış ve dışlayıcı politikaların yanı sıra ucuz yabancı işgücü istenmeyen bir kitle haline gelmiştir. Avrupalı işçiler, ülkelerine gelen ucuz emeğin ekonomik ve sosyal olarak kendilerine zarar verdiğini düşünmektedirler. Düzensiz göç, işgücünün ücretleri düşüren, düşmanca tutumlara yol açan veya gizli duyguları açığa çıkaran kesimi olarak görülebilmektedir.⁵³

Yaşam koşulları beklenmedik bir şekilde değişen insanlar, genellikle yeni gelenleri, yani göçmenleri güvensizlik nedeni olarak görürler. Birçok gelişmiş ülkede göçmenlik fikri; işlerini ellerinden alan, ev fiyatlarını yükselten ve sosyal hizmetleri aşırı ücretlendiren yoksul güney ve sorunlu doğunun kitleleridir. Bu nedenle, ev sahibi ülke vatandaşları göçü yaşam tarzları ve sosyal uyumları için bir tehdit olarak görmektedirler. Birçok uluslararası alanda olduğu gibi, göç politikaları da ülkelerin kendi fikirlerine göre tasarladıkları ve kendilerine göre çözümler sundukları bir süreci mümkün kılmaktadır. Aslında ülkelerin uyguladıkları göç politikaları işgücü

⁵² Emine Akçadağ, *Yasa Dışı Göç ve Türkiye*, BİLGESAM Bilge Adamlar Kurulu Raporu, Sayı 42, 2012, s. 8.

⁵³ Özlem Durgun ve Suna Muğan Ertuğral, *Düzensiz Göç Hareketlerinin Türkiye Coğrafyası Üzerindeki Dağılımının İncelenmesi*, Social Sciences Studies Journal, Cilt 4, Sayı 19, 2018, s.2453.

piyasaları ile ilişkilidir. İhtiyaçları kadar göçmen istihdam eden gelişmiş ülkeler, kriz zamanlarında ilk olarak onları işten çıkarmaktadır. 1980'lerden bu yana gelişmiş ülkeler artık emeğe ihtiyaç duymadıklarını ilan ederek yasal göç hareketlerini imkânsız hale getirmekte ve yasadışı göçün önünü açmaktadır.⁵⁴

Günümüzde yine göç eylemleri olmuş ama bu durum insanların hayatı açısından daha da tehlikeli hale gelmiştir. 1990'larda başlayan ekonomik kriz, göç olgusuna yeni bir boyut kazandırmıştır. AB ülkelerindeki yüksek işsizlik ve düşük istihdam, göçü kontrol altına alma çabalarına yol açmıştır. Batı, esas olarak göçü önlemeye ve mevcut göçmenleri topluluklarıyla uzlaştırmaya odaklanmıştır. AB'de önerilen istihdam politikası beklenen sonuçları vermemiş ve emeklilerin maaşlarına saygı göstererek çalışan sayısını azaltmıştır. Öte yandan, Avrupa'nın gerilemesi ve yaşlanması, vasıflı ve karşılanabilir işgücü ihtiyacına vurgu yapmaktadır. Hükümetler ülkelere katkı sağlayacak kişileri mülteci olarak kabul etmektedir. Ancak Batı'nın üçüncü ülkelerde vasıflı ya da ucuz işgücü bulması, yasadışı göçü önleme politikasıyla çelişmektedir.⁵⁵

Avrupa devletlerinin ihtiyaç duymadıkları göçmenlere kapılarını kapatmaları düzensiz göçü teşvik etmektedir. Batılılar, yapmak istemedikleri işlerle ilgili istihdam boşluğunu yasadışı göçmenlerle doldurmaktadır. Bu durum yasadışı örgütlerin önünü açmaktadır. Ayrıca göç sırasında birçok kişinin ölümüne veya kaybolmasına neden olmakta ve insan tacirlerinin yasa dışı yollarla insan taşımalarının önünü açmaktadırlar.⁵⁶

Avrupa'da sıkı denetimle karşı karşıya kalan göçmenler, yasadışı örgütlere büyük paralar ödemekte ve bir tür ölüm yolculuğuna çıkmaktadırlar. AB ülkelerinin göçmenlik politikaları, yasal giriş kontrolü ilkesine dayanmakta olup, asıl amaçları göçü durdurmak olup, sorunun insani boyutunu göz ardı etmektedir. Diğer bir

⁵⁴ Ergin Ergül, *Uluslararası Hukuk ve Türk Mevzuatında Yabancı Kavramı ve Türleri*, Türk İdare Dergisi, Sayı 475, 2012, s.214.

⁵⁵ Belgin Oral, Fevziye Çetinkaya, *Sosyolojik Bir Olgu Olarak Göç, Tanımı, Nedenleri ve Göç Kuramları*, Türkiye Klinikleri Halk Sağlığı Dergisi, Cilt 3, Sayı 1, 2017, s.3.

⁵⁶ Erkan Savar, Umut Kedikli, *Türkiye'de Mülteci ve Sığınmacılara Sağlanan İmkânlar ve Uyum Sorunları: Çankırı Örneği*, Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, Cilt 15, Sayı 4, 2019, s. 1120.

deyişle, Avrupa az gelişmişlik, kıtlık, doğal afetler ve iç çatışmalar karşısında kendi coğrafyası dışındaki olaylara karşı duyarsız kalmaktadır.⁵⁷

Uluslararası göç akışı, belirli bir dönemde ülkeye giren ve ülkeden ayrılan göçmen sayısıdır. Bu akışın doğası ve kapsamının incelenmesi, meydana gelebilecek önemli değişikliklerle başa çıkmak için göçle ilgili politikaların tasarlanmasını mümkün kılmaktadır.⁵⁸

BM'nin kargaşaya karşı koymak için geliştirdiği yüzlerce plana rağmen, bazı kesimler göç sorunlarına kayıtsız kalmayı tercih etmektedir. Özellikle Avrupa için, göçün getirdiği kültürel çeşitlilik, nüfusun etnik, kültürel, dini ve dilsel bileşimini doğrudan değiştirerek sosyal kimliği ve kültürü tehdit edebileceği için bir dereceye kadar kabul edilmekte, ancak nihayetinde bir sorun haline gelmektedir.⁵⁹

1.1.3. Göç İle İlgili Uluslararası Girişimler

Göçün küreselleşmesinin getirdiği sorunlar tüm dünyayı etkilemektedir. Bu sorunları çözmeye çalışan en büyük kuruluşlardan biri de BM'dir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında insanların temel hak ve özgürlüklerinin hiçe sayılması, 1945 yılında imzalanan BM Antlaşmasının uygulanmasıyla birlikte mülteci hukukunu BM'nin en önemli konularından biri haline getirmiştir. BM Genel Kurulu'nda, 1948 yılında İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi imzalanmıştır. Bu bildirge, dünyadaki tüm insanların haklarının korunması için çağırıcı olmuştur. Ayrıca sığınma hakkı da insan hakları sınıflandırmasına dâhil edilmiştir.⁶⁰

BM Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR), BM'nin göç hareketleri ile ilgili birimdir. Komiserlik, kuruluşundan bu yana, tüm küresel göç konularını ayrıntılı olarak ele almıştır. BM Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR), küresel olarak imzalanan ve benimsenen politikaların mültecilerin hak ve özgürlüklerine

⁵⁷ Talip Menekşe, *Uluslararası Sistemde İltica: Almanya, İngiltere ve Türkiye'nin Karşılaştırmalı Analizi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019, s.15.

⁵⁸ Adem Çiçeksoğüt, *Uluslararası Göç Hukuku Perspektifinde Yerinden Edilmiş Suriyeliler'in Türkiye'deki Statüsü*, Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 6, Sayı 2, 2017, s.10.

⁵⁹ Taşkın Deniz, *Uluslar Arası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye*, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt 1, 2014, s.177.

⁶⁰ Nasih Sarp Ergüven ve Beyza Özturanlı, *Uluslararası Mülteci Hukuku ve Türkiye*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 4, Sayı 62, 2013, s.1016.

zarar vermemesini sağlamayı taahhüt etmiştir. 1950’de BM Genel Kurulu toplanmış ve bu toplantının arkasından 1951 yılında Mültecilerin Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi imzalanmıştır. Anlaşmanın yürürlüğe girmesi 1954 yılında gerçekleşmiştir.⁶¹

Mültecilerin Statüsüne Dair Protokol, 4 Ekim 1967 tarihinde yürürlüğe girmiş olan devletlerarası mülteci hukuku yönünden önem taşıyan bir antlaşmadır. Bu antlaşma 146 ülke tarafından imzalanmıştır. 1951 yılında yürürlüğe giren BM Mültecilerin Statüsüne İlişkin Sözleşmenin “1 Aralık 1951 tarihinden önce gerçekleşen olaylar” ve imzalayan devletlere “Avrupa’da gerçekleşen olaylar” veya “Avrupa’da ve dünyanın geri kalanında yaşanan olaylar” yorum getirme olanağı vererek mülteci statüsüne sınır getirdiği noktada, 1967 yılında yapılmış olan protokol ile gerek bölgesel gerekse de süre yönünden sınırlamalar hükümsüz kılınmıştır. Söz konusu dönem içinde ortaya çıkan dekolonizasyon sebebiyle sınırlandırmaların hükümsüz bırakılması zorunlu olmuştur. Böylelikle 1951 tarihli sözleşmeyi imza altına almış ülkelere, mülteci durumuna düşmüş bireylere bölgesel kısıtlamaları geri çekme imkânı sağlanmıştır.

1967 Protokolü’nün birinci maddesinde belirtildiği üzere 1951 Sözleşmesi’nin coğrafi ve tarihi sınırlamaları kaldırılmıştır, ancak coğrafi sınırlamanın kaldırılması konusunda kesinlik bulunmamaktadır. Bu doğrultuda Türkiye, Monako, Kongo ve Madagaskar dışındaki tüm ülkeler coğrafi kısıtlamayı kaldırma kararı almıştır. Coğrafi kısıtlamaları dikkate almayan bu devletler, Avrupa veya Avrupa dışında meydana gelen olaylar nedeniyle kendi devletlerine sığınanları mülteci olarak tanımlamaktadır.⁶²

1.2. GÖÇ KURAMLARI

Göç olgusunu anlamak açısından göçe sebebiyet veren unsurların nelerden oluştuğunu, göçün sonuçlarını, göçün süresini, göçmenlerin seçimini ve bu

⁶¹ Yunus Kerem Çınar, *Küresel Göç Sorunları ve Birleşmiş Milletler*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018, s.15.

⁶² Süleyman Dost, *Ulusal ve Uluslararası Mevzuat Çerçevesinde Ülkemizdeki Suriyeli Sığınmacıların Hukuki Durumu*, SDÜ Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 4, Sayı 1, 2014, s.37.

dönemdeki eğilimleri açıklamak gerekir. Göçün ortaya çıkmasına sebebiyet veren toplumsal, iktisadi, politik ve başka unsurlar çeşitli göç teorileri ile açıklanmaktadır.⁶³

1.2.1. Ravenstein'in Göç Kanunları

Georg Ravenstein, Göç Kanunları adlı eserinde (The Laws of Migration) göç kavramını açıklamaya çalışmıştır. Bu çalışmada Ravenstein, göçmenlik konusundaki ana fikirlerini özetlemektedir. Ravenstein göç kanunları yedi temel başlıkta şekillenmektedir:⁶⁴

1. Göçmenlerin büyük çoğunluğu alçak bölgeleri tercih etmektedirler. Göç, bölgedeki insanları etkilemekte ve büyük ölçekli yer değiştirmelere neden olmaktadır. Göç faaliyetleri genellikle sanayi ve ticaretin yoğun olduğu alanları hedef almaktadır.
2. Sanayi ve ticaretin gelişmesiyle birlikte şehirler, bölgede yaşayanlar için çekici bir mekân oluşturmıştır. Bölgeye yakın diğer göçmenler, kısa mesafedeki şehirlerde yaşayanların boşluklarını doldurmaktadır. Böylece kısa süreli göçler peş peşe gelmekte ve göçün küreselleşmesinin temelini oluşturmaktadır.
3. Göç yayılmaları ve emilim süreleri ortak özelliklere sahiptir. Bazı insanlar bu bölgelerdeki sanayi ve ticaret şehirlerinden yararlanma eğiliminde olsalar da, sanayinin gelişmesiyle oluşan istihdam olanakları çevre bölgelerden gelen göçmenler tarafından bastırılmaktadır. Başka bir deyişle, ev sahibi bölge halkı ile göçmenler arasında gönüllü ilişkiler ortaya çıkmaktadır.
4. Bir göç hareketinin oluşması zincirleme göçe yol açan başka bir göç hareketinin ortaya çıkmasına zemin oluşturmaktadır.
5. Diğer bir göç biçimi, uzak bölgelere değil, doğrudan sanayi ve ticaretin yoğun olduğu uzak bölgelere taşınmaktır.

⁶³ Başak Somuncu, *Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Tam Üyelik Sürecinde Uluslararası Göç Politikası*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006, s.21.

⁶⁴ John Corbett, "Ernest Ravenstein, The Laws of Migration, 1885", University of California, Center for Spatially Integrated Social Science, CSISS Classics, 2003, s.1-5
<https://escholarship.org/content/qt3018p230/qt3018p230.pdf?t=o0wt2w>, Erişim Tarihi. 26.10.2022.

6. Kırsal alanlarda yaşayan insanların kentsel alanlara göre hareket etme olasılıkları daha yüksektir.
7. Kadınlar içe doğru ve uzak mesafelere hareket etme eğilimindeyken, erkekler dışa ve uzun mesafelere hareket etme eğilimindedir.

Göçün yararları ve giderleri iktisadi ve toplumsal nedenlere ayrılmaktadır. Göç durumunun giderleri, göçün gerçekleştiği bölgede daha üst düzey yaşam maliyetini ve göçmenlerin göçte karşı karşıya kaldıkları nakdi maliyeti anlatmaktadır. Göç durumunun toplumsal maliyetlerini ise göçmenlerin genellikle ziyaret ettikleri bölgelerdeki sosyal hayata uyum sorunları ve ayrıldıkları bölgelerdeki sosyal çevrelerine geri dönme istekleri şekillendirmektedir. Göçün yararları da iktisadi ve toplumsal faydalar şeklinde iki yönde incelenmektedir. İktisadi yarar; daha fazla gelir, sosyal refah, göç yerine yükseköğrenim fırsatları; göç yerinin çekici sosyo-kültürel faktörlerinden daha fazla yararlanma olasılığını göstermektedir.⁶⁵

1.2.2. İtme Çekme Kuramı

Everett Lee, Ravenstein'ın Göç Kanunlarına atıfta bulunarak, teorisinin yetersiz olduğunu ileri sürmüştür. Lee, İtme Çekme kuramında göçmenler yerine göçe odaklanılsa bile göçmenlerin göz ardı edilmemesi gerektiğini belirtmiştir. Bu bağlamda Lee, öncelikle göçün tipik özelliklerini açıklamaya, göçü motive eden ve çeken faktörleri belirlemeye ve analize temel oluşturacak unsurları aşağıdaki gibi sıralamaya çalışmıştır.

- i. Yerleşim alanı unsurları,
- ii. Taşınılacak alanın unsurları,
- iii. Kişisel sebepler
- iv. Araya giren nedenler⁶⁶

Lee, bahsedilen dört unsurla kuramın ana temasını oluşturmuştur. Lee, göç olgusunu anlamanın zorluğuna dikkat çekerek, itici faktörlerin birbirini

⁶⁵ Celaleddin Çelik, *Almanya'da Türkler: Sürekli Yabancılaşma, Kültürel Çatışma ve Din*, Milet ve Nihal İnanç- Kültür ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi, Cilt 5, Sayı 3, 2008, s.113.

⁶⁶ L. Everett, *A Theory Of Migration*. Demography, Cilt 3, Sayı 1, 1996 s.50.

tamamladığını belirtmiştir.⁶⁷ Farklı göçler incelendiğinde, gerek iç gerekse de dış göç açısından itici ve çekici faktörlerin hala iş başında olduğu görülmektedir. Ayrıca, günümüz göçlerinin Lee tarafından bahsedildiğinden daha karışık duruma ulaştığı görülmektedir. Küresel hale gelme öncelik taşıyacak şekilde birden fazla unsur göçü derin bir biçimde etkisine almakta ve farklılaştırmaktadır. Kendisini gösteren bu çok faktörlü sistem, bilhassa ülkeler arası göç açısından itici güçlerin hesaplanmasının zorluğunu belirtmektedir. Günümüz göç bağlamında itici faktörler varlığını sürdürse de, Lee'nin teorisinde de belirtildiği gibi bu itici faktörleri toplumun kesitleri açısından hesap etmek daha zordur. Zira yaşadığımız asırda sınıfsal statüler ve içerikleri çok tartışılır duruma gelmiş ve söz konusu toplum kesitinin yapısı göçle ilgili şeffaf kararlar almayı zorlaştırmıştır.⁶⁸

1.2.3. Petersen'in Beş Göç Tipi

Petersen göçü beş gruba ayırarak açıklamaya çalışmıştır. Bunlar;

İlkel veya Ekolojik Göç: Petersen göçebelerin belirli bir dönemdeki hareketlerini incelemiş olsa da burada illikelliğin eskilik ile ilişkilendirmesi doğru olmamıştır. Petersen, havanın da etkisiyle kuraklık, kıtlık gibi acil durumlarla baş etmenin imkânsız olduğunu ve bu nedenle insanların yaşadıkları bölgeleri terk ettiklerini belirtmiştir. İlkel veya çevreyle ilgili göç, doğal koşulların ciddi güçlükleri nedeniyle kaçınılmazdır. Bu göç biçimine doğa hâkimdir.⁶⁹

Zoraki Göç: Göç, göçmenlerin istek veya arzuları dışında gerçekleşmekte ve göç kararı yetkililer tarafından verilmektedir. Hayatı tehdit edici olabilen faktörlerin neden olduğu göç akışlarını açıklayan bir kavramdır.⁷⁰

Yönlendirilen Göçler: Kişiler toplumsal bir hâkimiyete sahip olmalarına rağmen aynı anda kendi göç kararlarını verebiliyorlar ve aynı zamanda bu kararı uygulayabiliyorlarsa bu göç “yönlendirilen göç” olarak ifade edilmektedir. Kısaca

⁶⁷ Selman Salim Kesgin, Nail Öztaş, *Uluslararası İnsan Hareketliliklerinin Yönetimi ve Göç Politikaları*, https://kamu.sakarya.edu.tr/sites/kamu.sakarya.edu.tr/file/7Selman_Salim_KESGIN-Nail_OZTAS.pdf Erişim Tarihi: 17.05.2022.

⁶⁸ Kesgin, a.g.e., s.2.

⁶⁹ Mustafa Aykaç, Umut Yertüm, *Avrupa Birliği Göç Politikalarının Gelişimi: Mısır İşçi Kabulünden Sığınmacı Akınına*, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, Cilt 1, Sayı 70, 2016, s.14.

⁷⁰ Cansu Güleç, *Avrupa Birliği'nin Göç Politikaları ve Türkiye'ye Yansımaları*, TESAM Akademi Dergisi, Cilt 2, Sayı 2, 2015 s.82.

bireylerin mi yoksa toplumların mı göç konusunu ele alma gücüne sahip olup olmadığını belirleyen bir faktördür.⁷¹

Serbest Göç: Serbest göçü diğer göç teorilerinden ayıran bir özellik de temel bir belirleyicinin olmamasıdır. İnsanları özgürce hareket etmeye iten hiçbir zorlama veya çekim yoktur. Böylece göçmen kararlarında ve eylemlerinde tamamen özgürdür. Bu göç biçimi kitleleri değil, kişisel seçimler sonucunda gelişen bireysel göçleri belirtmektedir.⁷²

Kitlesel Göç: Göç bireysel ya da toplu olabilir ve bu göç şekli onu diğer göç biçimlerinden ayırmaktadır. Kitlesel göçler genellikle ikna edici nedenlerle meydana gelmektedir. Petersen kitlesel göçe özel göçün neden olduğunu ifade etmiştir.⁷³

1.2.4. Kesişen Fırsatlar Kuramı

Samuel Stouffer, göç ve uzaklık arasında kesişen fırsatların kurulup kurulamayacağını araştırmış ve göç olgusunu kesişen fırsatlar perspektifinden incelemiştir. Bazı insanlar hareket etmek için kısa bir mesafeyi, bazıları ise uzun bir mesafeyi seçmektedirler. Göçte mesafenin önemli bir faktör olduğunu savunan Stouffer, insanların iş veya ticaret bulmak için başka yerlere taşınmasının nedenlerini bulmaya çalışmıştır. Teoride, mekânsal unsurun önemi açıktır. Kesişen Fırsatlar Kuramı, başta sosyoloji olmak üzere birçok konunun kullanılmasıyla geliştirilmiştir. Stouffer göçe değil göçmenlere odaklanmıştır. Teorik açıdan göç kavramındaki ana temalar, göç yapılan yerler arasında bulunan uzaklık, göç yerindeki imkânlar ve söz konusu olanakların kapsamıdır. Ancak Stouffer, Kesişen Fırsatlar Kuramında bahsedilen göç mesafesi, hedef ülkedeki imkânlar ve bu imkânların düzeyini analizin nesnesi olarak işaret etmiştir. Stouffer, göç edilecek bölgenin kalkınmasına büyük önem vermektedir ancak o bölgedeki insanların yerleşimini etkileyecek asıl faktör uzaklıklarıdır. Yakın yerlere taşınmak insanların karar vermesini kolaylaştırır, bu nedenle bir kavşakta mesafenin korunması gerekmektedir. Bunun nedeni, insanların

⁷¹ Hakan Samur, *Avrupa Birliği'nde Göçe Yönelik Global Yaklaşım*. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, Cilt 2, Sayı 5, 2008, s. 20.

⁷² Çağlayan, a.g.e., s.76.

⁷³ Ufuk Alkan, *Avrupa'da Refah Devleti ve Göç İlişkisi: Refah Şovenizmi Örneği*, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt 3, Sayı 70, 2015, s.760.

uluslararası göçlerinde bazı sorunlardan endişe duymalarıdır, bu nedenle uzak bölgelere göçün ulusal sınırları aşmasında sorunlar çıkabilmektedir.⁷⁴

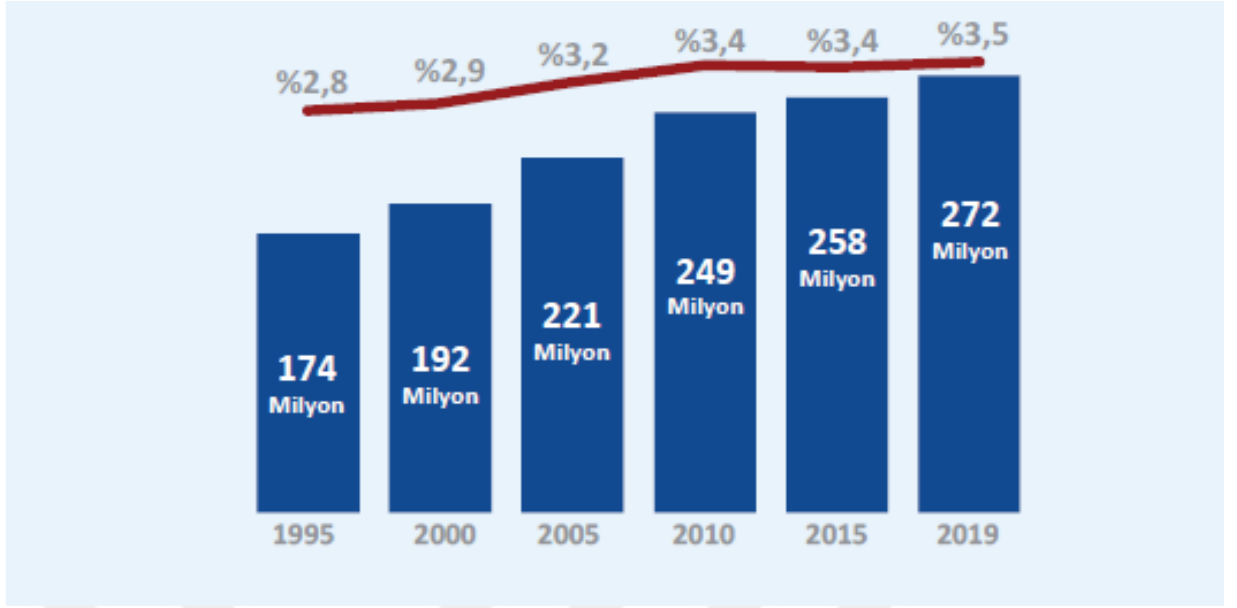
Tablo 1. Uluslararası Göçmenler, 1970-2020

Yıl	Göçmenlerin Sayısı (Milyon)	Göçmenlerin Dünya Nüfusundaki %'si
1970	84.460.125	%2.3
1975	90.368.010	%2.2
1980	101.983.149	%2.3
1985	113.206.691	%2.3
1990	152.986.157	%2.9
1995	161.289.976	%2.8
2000	173.230.585	%2.8
2005	191.446.828	%2.9
2010	220.983.187	%3.2
2015	247.958.644	%3.4
2019	271.642.105	%3.5
2020	280.598.105	%3,6

Kaynak: UN DESA, <https://www.un.org/development/desa/dspd/world-social-report/2021-2.html>
Erişim Tarihi: 17.05.2022.

Tablo 1’de 1970-2020 yılları arasında uluslararası göçmenlerin sayısı ve dünya nüfusuna oranları yıl bazında gösterilmiştir. Buna göre göçmen sayısı 1970 yılından itibaren yükselmiş, en fazla göçmen sayısı 2020 yılında 280.598.105 birey olarak gerçekleşmiş olup dünya nüfusuna oranı %3,6’dır. Genel olarak, uluslararası göçmenlerin tahmini sayısı son elli yılda artmıştır.

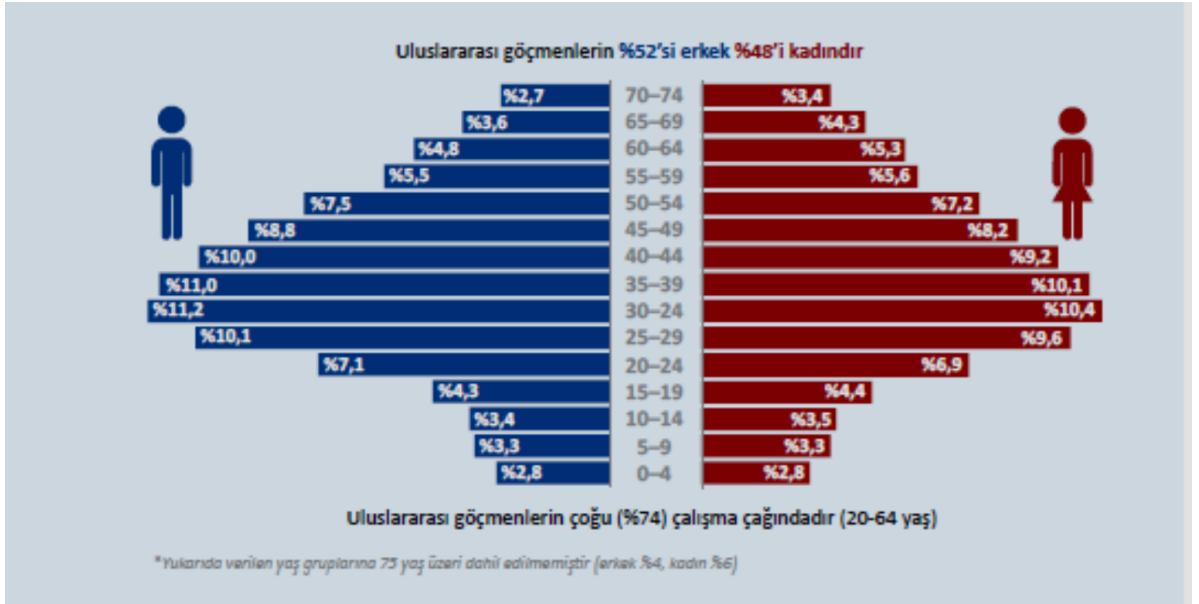
⁷⁴ Gökay Özerim, *Avrupa’da Göç Politikalarının Ulusüstüleşmesi Ve Bir Güvenlik Konusuna Dönüşümü: Avrupa Göç Tarihinde Yeni Bir Dönem Mi?*, Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi, Cilt 5, Sayı 1, 2014, s.12.

Şekil 1. Küresel Uluslararası Göçmen Nüfusu

Kaynak: UN DESA, https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/migrationreport/docs/InternationalMigration2019_Report.pdf Erişim Tarihi: 17.05.2022.

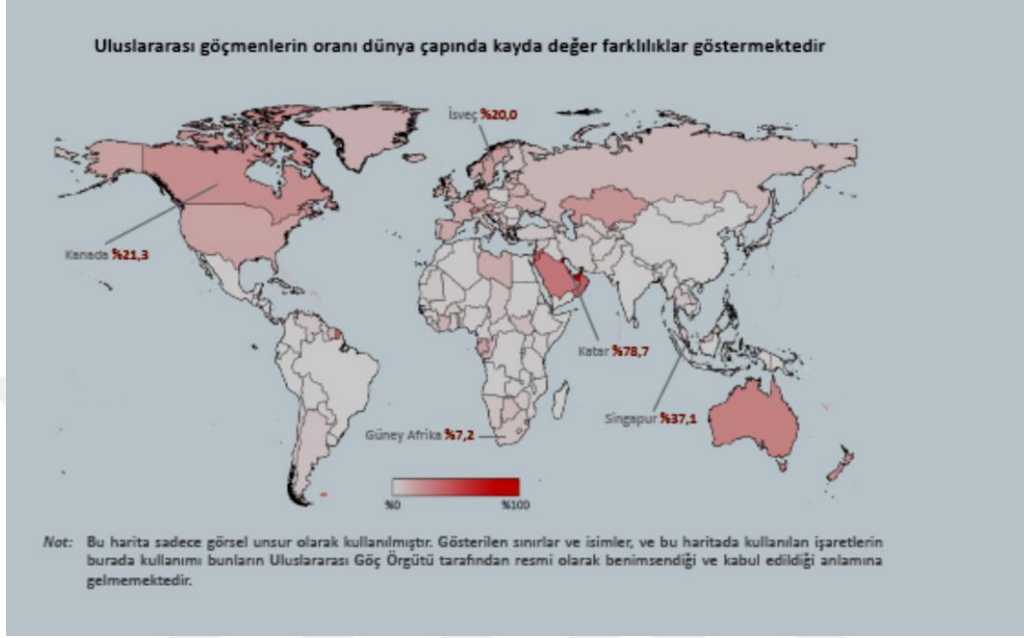
Şekil 1’de 1995-2019 yılları arasında küresel uluslararası göçmenlerin sayısı ve dünya nüfusuna oranı gösterilmiştir. Buna göre 1995 yılından itibaren 2019’a kadar göçmen sayısının yıllık bazda artarak yükseldiği söylenebilir.

Şekil 2. Uluslararası Göçmen Nüfusu Kadın ve Erkek Oranı

Kaynak: UN DESA, https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/migrationreport/docs/InternationalMigration2019_Report.pdf Erişim Tarihi: 17.05.2022.

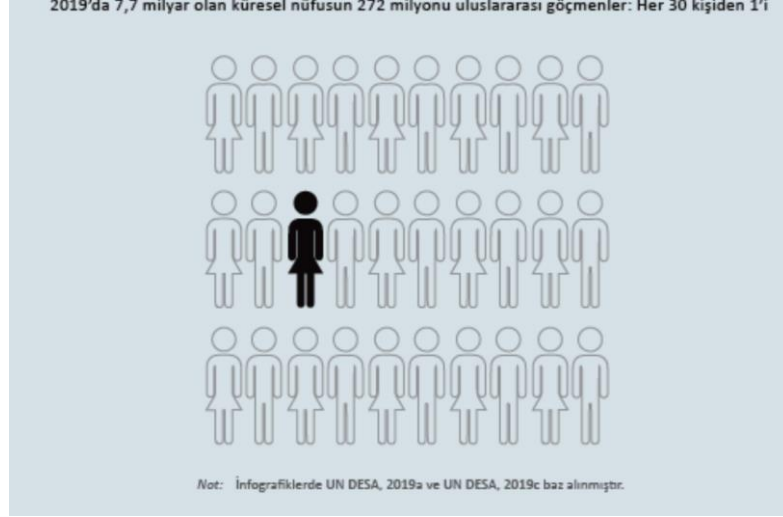
Şekil 2’de küresel uluslararası göçmenlerin kadın ve erkek oranı verilmiştir. Uluslararası göçmenlerin %52’si erkek, %48’i kadındır. Bu göçmenlerin %74’ü 20-64 yaşında çalışma çağındadır.

Şekil 3. Ülkelere Göre Uluslararası Göçmenlerin Oranı

Kaynak: UN DESA , https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/migrationreport/docs/InternationalMigration2019_Report.pdf Erişim Tarihi: 17.05.2022.

Şekil 3’de ülkelere göre uluslararası göçmenlerin oranı verilmiştir. Uluslararası göçmenlerin oranı dünya çapında kayda değer farklılıklar göstermektedir. Singapur %37.1, Katar %78.7, İsveç %20.0, Güney Afrika %7.2, Kanada %21.3 olarak gerçekleşmiştir.

Şekil 4. Göçmenlerin Küresel Nüfusa Oranı

Kaynak: UN DESA ,https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/migrationreport/docs/InternationalMigration2019_Report.pdf Erişim Tarihi: 17.05.2022.

Şekil 4'te göçmenlerin küresel nüfusa oranı verilmiştir. 2019 yılında 7.7 milyar olan küresel nüfusun 272 milyonu uluslararası göçmenlerdir. Her 30 kişiden 2'si göçmendir.

1.2.5. Merkez Çevre Kuramı

Merkez-çevre teorisine göre, sözde çevre devletler, merkez devletler için vazgeçilmezdir ve merkez devletlerin devam eden kapitalist gelişimi açısından gereklidir. Görülen gereksinim, esasen bağımlılıklar zincirini meydana getiren güç mekanizmasının esas ihtiyacıdır. Yerleşik bağımlılık sisteminde, göçe uğramış ülkelerin pahalı olmayan çalışana, hammaddeyi elde etmek ve mamulleri pazarlamak açısından çevreye ihtiyacı vardır. Diğer devletlerden gelmiş olan hammadde türleri yine diğer devletlerden gelmiş olan ve az bedelle çalıştırılan bireyler tarafından mamul haline getirilerek maliyetleri düşürür ve söz konusu az masraf yapılmış mamuller yurtiçinde tüketilir ya da başka ülke pazarlarına gönderilir ve garanti altına alınır, karın kapitalist sisteme dönüşünü garanti eder. Teorinin temel işleyişine göre, merkez ülkelerin mevcut sermaye birikimlerini geliştirmek ve mükemmelleştirmek için çevre devletlere ihtiyacı vardır. Diğer devletler de para odaklı gelişme sürecini tamamlamak ve iktisadi zenginliklerini artırmak açısından merkezi devletlerle olan söz konusu ilişkiler yapısına katılır.

Bağımlı olmak, bütün gelişmiş olma ve az gelişmiş olma sınırlarına rağmen, yalnızca bir yönlü bulunmamaktadır. Teoride periferide yani çevrede bulunan ülkeler, farklı bağlamlar noktasında merkez ülkelere ihtiyaç duyarlar. Kurama göre, hareketin ana nedeni, büyük kapitalist ülkeler ile onları çevreleyen ülkeler arasındaki bağlantıdır. Merkezin çevre ülkelerdeki işgücüne ihtiyacı bulunurken, çevrenin de gelir ve iş yaratma açısından merkeze ihtiyacı bulunmaktadır.⁷⁵

1.2.6. Göç Sistemleri Kuramı

Göç sistemleri kuramı ülkelerarası bağlantılar kapsamında, iktisadi ve siyasi esaslı şekilde gelişimi sağlanmış bir kuramdır. Söz konusu kuram çerçevesinde iki veya daha çok devlet karşı karşıya göçmen değiştirme ile bir göç yapılanması ve bağlantılar meydana getirmektedirler. Göç sistemleri teorisinden de anlaşılacağı gibi göç, göç öncesi göçmenler ve ev sahibi ülkeler arasındaki küçük ve büyük ölçekli ilişkiler bağlamında tanımlanabilmektedir. Genel olarak bu teori, göç hareketinden önce terk edilmiş ve göç etmiş iki devlet arasında siyasi ve sosyal bir bağ varsa, göç etme şansının çok yüksek olduğunu belirtmektedir. Kısacası bu teori, göç akımlarının esas olarak vekâlet ve himaye, siyasi ilişkiler, sosyo-kültürel unsurlar ve göç alışverişini sağlayan ülkeler arasındaki ticari ilişkilerin sonucu olduğunu savunmaktadır.⁷⁶

1.2.7. İlişkiler Ağı (Network) Kuramı

Genelde şimdiye dek incelemesi yapılan göç kuramları, göç durumunun hangi nedenlerden ortaya çıktığının irdelemesini yapmakta ve göç durumunun, sayısal ve sayısal olmayan profilini incelemektedirler. Bunun dışında yine birden fazla göç teorisi, iktisadi esaslı olup tarihi süreçten kopmuş, zamanla mat bir yaklaşımı kabul etmektedir.⁷⁷ İlişkiler Ağı Kuramı, göçmenlerin oluşturduğu toplumsal dayanışmanın varlığından dolayı bu birlik sonrasında ortaya çıkacak olan göç hareketini desteklemektedir. Göçmenlerin göç ettikleri bölgelerde oluşturdukları düzen, sosyal açıdan güçlü ya da zayıf bir ilişkiler sistemi oluşturmakta ve dolayısıyla göç edilen

⁷⁵ Göksel Karaş, Bağımlılık Teorisi Perspektifinden DTÖ Kapsamındaki Korumacılık Politikası Araçlarının Kullanımı, International Journal of Public Finance, Cilt 2, Sayı 2, 2018, s.251.

⁷⁶ Özerim, a.g.e., s.25.

⁷⁷ Çağlayan, a.g.e., s.79.

devlet ile göç veren devlet arasındaki ilişkiye bağlı olarak aracılık yapmaktadır. Teoriye göre ekonomik ve siyasi ilişkiler ihmal edilmemelidir. Göçmenlerin iki ülkeyi birleştiren değerleri vardır ve göç nedeniyle ilişkiler sistemi genişlemektedir. Buna bağlı olarak göç bölgesinde yaşayan çok sayıda çift, arkadaş ve akraba bulunmaktadır.⁷⁸

Bu araştırmada, kuramsal çerçeve Göç Sistemleri Kuramı üzerine oturtulmuş, göç kavramı AB, AB üyesi ülkeler ve Yunanistan, ekonomi ve siyaset çerçevesinde ele alınmıştır. Göç sistemleri teorisine göre, iki veya daha fazla devlet bir göç biçimi ortaya çıkarmakta ve ikili göç mübadelesi ile bağlantı kurmaktadır. Bu teoriden hareketle, göç, göç öncesi göçmenler ve ev sahibi ülkeler arasındaki küçük ve büyük ölçekli ilişkiler bağlamında tanımlanmıştır. Genel olarak bu teori sayesinde, göç hareketi ile terk edilmiş ve göç edilmiş iki devlet arasında siyasi ve sosyal bir bağ olduğunda, göç etme şansının çok yüksek olduğu belirlenmiştir. Kısacası bu teori desteğinde tezde, göç akımlarının esas olarak vekâlet ve himaye, siyasi ilişkiler, sosyo-kültürel unsurlar ve göç alışverişini sağlayan ülkeler arasındaki ticari ilişkilerin sonucu olduğu savunulmaktadır.

⁷⁸ Ayhan Orhan, Sema Yılmaz Genç., Göç Teorilerine Kısa Bir Bakış, Gerçekler ve Efsaneler, Göç Mültecilik ve İnsanlık, 26-28 Ekim 2018 Kartepe Zirvesi, Uluslararası Akademik Tebliğler Kitabı, Cilt 1, s.260.

İKİNCİ BÖLÜM

AB VE YASA DIŞI GÖÇLE MÜCADELE

Bu bölümde, tarihsel süreç içerisinde AB'nin göç politikasının gelişimi, AB ve yasadışı göç, AB'nin yasadışı göçle mücadele yöntemleri üzerinde durulacaktır. Yasadışı göçle mücadele kapsamında oluşturulmuş Frontex ve yasadışı göçü önlemeye yönelik geri kabul anlaşmaları ve diğer girişimler kısaca incelenecektir.

2.1. AB'NİN GÖÇ POLİTİKASI

Bir devlet veya hükümet tarafından kamu faaliyetlerini yürütmek için izlenen herhangi bir kurala “politika” denilmektedir. Bu bağlamda göç politikası, devletin idari otoritesinin göç konusunda çalışmalar yürütmesi anlamına gelen bir kavramdır. Göç politikaları ülkeden ülkeye şekil ve ağırlık bakımından farklılık gösterse de, göçmenlik politikalarının kapsamı açıktır. Bu yönergeler genellikle ülke sınırlarına giriş ve çıkışlar ve yurt dışında bulunan ancak vatandaşlık bağı bulunan kişilerle ilgilidir.⁷⁹

Devletler politikaları; göçmenlik hakkı tanıma, vize verme, özgür dolaşım izni, göç hareketine mani olma gibi değişik şekillerde uygulayabilmektedir. Devletlerin göç politikalarını belirlemesinde sosyal yapı ve ideolojik akımların da görevi bulunmaktadır.⁸⁰ Göç hareketleri birçok devleti etkilemekte ve bu devletlerde farklı politikaların uygulanması aynı amaç etrafında izlenen biçimlerde farklılıklara yol açmaktadır. Göçe maruz kalan ülkeler stratejilerini ekonomi ve güvenlik bağlamında şekillendirmektedir.⁸¹

AB de göç hareketlerini yasal bir temele oturtmakta ve göç uygulamaları beş temel faktöre odaklanmaktadır. Bu faktörler; sınır yönetimi, vize başvurusu, yasal göçmenlik uygulamaları, yasadışı göç uygulamaları, mülteci politikası ve sığınmacılardır.⁸²

⁷⁹ Gülnihan Ölmez Kıyıcı, Ummuhan Kaygısız, *Avrupa Birliği'nin Geri Kabul Anlaşmalarının Avrupa Birliği Göç Politikaları ve İnsan Hakları Çerçevesinde Değerlendirilmesi*, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 10, Sayı 25, 2018, s.467.

⁸⁰ Sühal Şemşit, *Avrupa Birliği Politikaları Bağlamında Uluslararası Göç Olgusu ve Türleri: Kavramsal Bakış*, Yönetim ve Ekonomi, Cilt 1, Sayı 25, 2018, s.270.

⁸¹ Somuncu, a.g., s.21.

⁸² Çelik, a.g.e., s.113.

AB’nde üretim faktörleri gibi işçilerin de önemli bir yer işgal ettiği düşünüldüğünde, dünya ölçeğinde siyasi bir gruplaşma olan sendikanın da bazı yasal hakları bulunmaktadır. İkinci Dünya Savaşı öncesinde bu, göç almayan ancak savaş, ekonomik istikrarsızlık ve kriz nedeniyle göç veren Avrupa ülkelerinin göç almaya başladığı 1960’lı yıllara denk gelmektedir.⁸³

Meşru ya da gayri meşru yöntemlerle gerçekleştirilen göç hareketlerinin ekonomik, siyasi ve sosyal etkileri AB üzerinde yoğun bir baskı oluşturmuş ve bu durum göç kontrolüne ilişkin politika oluşturma ihtiyacını ortaya çıkarmıştır.⁸⁴

Göçmenlerin işsizliğin nedeni olarak gösterilmesi ırkçılığı körüklerken, gelişmiş Batı ülkelerinde aşırı sağ partiler büyümüş ve göçmen karşıtı kampanyalar geliştirmiştir. Ancak ırkçılık sadece göçmenleri değil, demokratik kurumları ve toplumsal düzeni de tehdit etmektedir. Irkçılığın nedenleri ve etkileri, uluslararası göç ve bunun toplum üzerindeki etkisi hakkındaki tartışmaların merkezinde yer almalıdır.⁸⁵

Bu nedenle, Avrupa ülkelerinin gelişimleri çok kültürlü teori temeli üzerinde oluşurken, aynı zamanda asimilasyon yöntemlerinin geliştirilmesi de arzu edilmiştir. Amaç, göçmenleri 1930’larda Avrupa’da Alman politikasının bir aracı olarak tanımlanan anti-Semitizm gibi kimliklerinden uzaklaştırmaktır.⁸⁶ Sonuç olarak gelişmiş ülkelerde insan hakları ile demokratik değerler, güvenlik ve egemenlik arasında bir denge gözetilmesi sağlıklı bir politikanın ortaya çıkmasını engellemekte, göçmenler konusunda hukukun üstünlüğünü dikkate almamakta ve toplumu dilsel olarak bölmektedir.⁸⁷

Bazı bölgelerde insan hakları sivil haklar olarak kabul edilmekte, ülke vatandaşı olmayan yabancılar hariç tutulmaktadır. Yabancıların temel insan

⁸³ Aykaç ve Yertüm, a.g.e., s.14.

⁸⁴ Ahmet İçduygu, Sema Erder, Ömer Faruk Gençkaya, *Türkiye’nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023: Ulus-Devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere*, MiReKoç Proje Raporları, 2014, s.28.

⁸⁵ Salih Halıcı, *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Uyarınca Öğrenci İkamet İzni*, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 25, Sayı 2, 2017, s.408.

⁸⁶ Meral Balcı, Bilgin Birlikseven, *Göçmen Kaçakçılığının Terör Boyutu*, III. Uluslararası Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Sempozyumu, III. Uluslararası Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Sempozyumu, 2019, s.139.

⁸⁷ Abdurrahman Yılmaz, *Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri*, Journal Of Turkish Studies, Cilt 9, Sayı 2, 2014, ss.1686.

haklarından yararlanamaması normal karşılanabilmektedir. Yine Avrupa, ekonomiye katkı sağlamayanlara kapılarını kapatmakta ve mültecilere sunduğu sağlık hizmetleri de dâhil olmak üzere faaliyetlerinden dolayı ücret almaktadır.⁸⁸ Avrupa ülkelerine kıyasla mülteciler birçok nedenden dolayı AB vatandaşlarına göre daha yüksek yoksulluk riskiyle karşı karşıya kalmakta, kamu hizmetlerinden yararlanamamakta ve iş bulmakta zorlanmaktadırlar⁸⁹

Aile birleşiminin önündeki engeller kaldırılmakta ve göçmenlerin menşe ülkeleriyle olan bağlarını koparacak yöntemler geliştirilmektedir. Göçmenlerin ana dillerini öğrenmeleri zorunlu değildir ve dini ihtiyaçlarını karşılamak için din adamlarını getirmeleri yasaktır. Göçmenler geldikleri ülkelerde bir geleceklerinin olmadığını kabul etmeye çalışmaktadırlar. Ancak gerçeklere bakılırsa Avrupa gelecekte de ucuz işgücünün merkezi olmaya devam edecektir.⁹⁰

Bunun yanında günümüzde göçmen sayısının artışına neden olan Suriye olaylarının, AB Anayasa Komisyonu'nun Cenevre'de başlattığı çalışmalarla çözülmesine çalışılmaktadır. Ancak bölgede tırmanan savaşın ve mülteci akınının gölgesinde müzakereler yürütülürken, Avrupa gözlerini ve sınırlarını Suriye'den gelenlere kapalı tutabilir ve aynı zamanda çözümün önemli bir parçası olmak isteyebilir mi? Avrupa bu sorunu tutarlı bir şekilde açıklayabilmelidir. Ayrıca devletler, göç olgusunu daha hukuki, düzen bulunan ve karşılıklı fayda sağlayan bir süreç haline getirmek için nasıl çalışabileceklerini düşünmelidir.⁹¹

1950'lerden sonra Avrupa'da ekonomik ilerlemenin hızlanmasıyla insan emeğine olan ihtiyaç artmış ve Avrupa kapılarını göçmenlere açmıştır. 1973 petrol krizi Avrupa ekonomisine de sıçramış ve bir durgunluk evresine girmiştir. Bu dönemde göçün durdurulması kararı alınmasına rağmen göç dalgaları durdurulamamıştır.⁹²

⁸⁸ Fulya Memişoğlu, *Uluslararası İlişkiler ve Uluslararası Göç Bağlamında İnsan Ticareti*, Güvenlik Stratejileri Dergisi, Cilt 15, Sayı 30, 2019, s.240.

⁸⁹ Canser Kardaş, *Yasadışı Göçmen Anlatılarında Folklorun İzleri*, Mukaddime Dergisi, Cilt 9, Sayı 3, 2018, s.130.

⁹⁰ Fahrettin Tepealtı, *Avrupa Birliği'ne Yönelik Türkiye Geçişli (Transit) Göç Hareketleri*, Doğu Coğrafya Dergisi, Cilt 24, Sayı 41, 2019, s.130.

⁹¹ Ayşe Ünsal, *Uluslararası Göç Kavramı ve Uluslararası Göçün Ülke Ekonomileri Üzerinde Muhtemel Etkileri*, Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi, Sayı 18, 2019, s.52.

⁹² Murat Koca, *AB Ülkelerinde Göç, Mülteciler ve Yabancı Uyrukluların İstihdamı*, Türk İdare Dergisi, Sayı 436, 2002, s.99.

Uluslararası göç olgusunun AB ve üye devletlerinin odaklandığı temel konulardan biri olması, Soğuk Savaş'ın sona erdiği yıllara tekabül etmektedir. 1980'li yıllarda AB'de üretim faktörlerinin hareketinin serbestleştirilmesi fikriyle birlikte “Ortak Pazar” ve “Gümrük Birliği”nin devreye girmesiyle güvenlik sorunu ortaya çıkmıştır. Ortak Pazar'ın önünü açmayı amaçlayan 1986 tarihli Avrupa Tek Senedi, hem ekonomik fayda sağlamayı hem de uluslararası sınırların güvenliğini sağlama ve göçü önleme çabalarını hızlandırmayı amaçlamıştır.⁹³

2.1.1. Tarihsel Süreç İçerisinde AB'nin Göç Politikasını Gelişimi

AB'nin göç politikasının tarihsel süreci, Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'ndan Maastricht Antlaşması'na ve Maastricht sonrası dönem olarak aşağıda analiz edilmektedir. 1951'de Kömür ve Çelik Topluluğu'nun oluşturulmasıyla birlikte toplu ekonomik yeniden yapılanmaya gidilmiş ve Roma Antlaşması ile Birliğin artan siyasallaşması Avrupa'ya göçün sebeplerinden biri olmuştur. Avrupa'ya göçler II. Dünya Savaşı sonrasında hızlanmıştır. Savaşın sona ermesiyle birçok gencin ölümü, her alanda muazzam bir yıkılışa neden olmuştur. Belçika, Almanya, Fransa; Güney Avrupa, Türkiye ve Kuzey Afrika'dan işçileri ucuz işgücü olarak kabul etmiştir. Birçok yabancı işçiye “misafir işçi” denilmiş ve geçici ikametgâh olarak kabul edilmiştir. İngiltere, Fransa ve Hollanda esas olarak sömürgelerinden göçmen işçi almıştır.⁹⁴

İtalya ve İspanya da bunu izlemiş ve tarım bölgelerinden işçi çekmiştir. İş krizi muazzam boyutlara ulaşmış ve bunun sonucunda göçmen işçiler Avrupa'yı restore etmenin bir vasıtası şeklinde kabul edilmiştir. OPEC'in 1970'lerde uyguladığı petrol ambargosu global bir durgunluğa neden olmuş ve işsizlik hızla yükselmeye geçmiştir. Söz konusu süreç yerel halkı işlerinden olmamak için göçmenlik karşıtlığını desteklemeye sevk etmiştir. 1980'lerde Avrupa'da göçün birçok yeni özelliği vardır. Bu dönemde çok sayıda sığınmacı, yasadışı göç ve aile birleşimi eğilimlerinin ortaya çıkmasına da yol açmıştır. O zamana kadar, 1980'lerde, Kuzey

⁹³ Selin Türkeş- Kılıç, *Avrupa Komşuluk Politikası'nda Uluslararası Göçün Güvenleştirilmesi*, Mukaddime, Sayı 9, 2018, s.10.

⁹⁴ Güleç, a.g.e., s.83.

Avrupa'daki vasıfsız işgücü piyasası boşluklarını yoğun bir şekilde dolduran göçmenler, Güney Avrupa'ya taşınmaya başlamışlardır.⁹⁵

Bu kısıtlı zaman zarfında göç hareketleri ve insanların göçü bir sorun olarak algılanmaya başlamış ve Avrupa devletlerinde güvenlikleştirmeye yönelik adımlar ön plana çıkmıştır. Bu dönemde yasa dışı göç hareketlerindeki keskin artış, devletin soruna müdahalesini hızlandırmış ve bunun sonucunda vize başvuruları, mültecileri caydırma çabaları ve sıkı sınır kontrolleri sorgulanmaya başlanmıştır. AB'nde göç politikası İkinci Dünya Savaşı sonrasında şekillenmiştir. Bu politikayı potansiyel olarak üç tarihsel aşamada incelenmektedir. İlk etapta Avrupa, işgücü açığını kapatarak savaşın yaralarını sarmaya çalışırken, istihdam yaratmak için diğer ülkelerden “misafir işçi” getirmiştir.⁹⁶

İkinci aşama, kısıtlamaların öne çıktığı dönemdir. Üçüncü aşama, Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve sonraki gelişmelerdir. Aşamalar sırayla ele alınmıştır. Avrupa savaş sonrasında gerek nüfus gerek de ekonomik kayıplarla karşı karşıya kalmıştır. Birinci aşama olan misafir işçi döneminde ekonomide hareketliliğin oluşturulması amacıyla başka devletlerin vatandaşlarının Avrupa'ya göçü sağlanarak işgücü kaybı giderilmeye çalışılmıştır. Misafir işçi dönemi, 1950'li yıllardan başlayarak 1970'li yıllara kadar sürmüş ve Avrupa bu dönem içerisinde otuz milyonu aşkın kişiye ev sahipliği yapmıştır. Misafir işçi göçlerinin akabinde gelişen sosyo-iktisadi münakaşalar ve ötekileştirici ifadelerin yaygınlaşmasına yol açmıştır.⁹⁷

AB ülkelerinde bulunan yabancı işçi sayısı 1980'li yıllara dek yıllık olarak artmış, fakat yabancı işçi çalıştırmayı kısıtlayan yasaların çıkmasıyla birlikte işçi sayısı azalmaya başlamıştır. Bu düşüşün bir başka nedeni de, kayıt dışı istihdamı ve büyük miktarda kara para üreten yasadışı göçü önlemek için yeterli göçmenlik altyapısına sahip olmayan Avrupa'daki göçmenlerin yasallaştırılmasıdır. Ancak süreç içinde kanuni hale getirilen göçmen durumundaki bireylerin çoğu farklı

⁹⁵ Kesgin, Öztaş, a.g.e., s.3.

⁹⁶ Güleç, a.g.e., s.83.

⁹⁷ Samur, a.g.e., s.22.

sebeplerle tekrar hukuksuz hale gelmiştir. Söz konusu işlem süreci kanun dışı göçü daha da teşvik etmiş ve körüklemiştir.⁹⁸

Soğuk Savaş'ın sonlanmasına ve 1990'ların başında Doğu Bloku'nun dağılmasına kadar AB bölgesi ile ilgili insan sayısı denetim politikalarını uygulama yeteneğine sahiptir. Bu süre zarfında, özellikle Batı ve Orta Avrupa'da, ekonomik ve siyasi birlik kriterleri büyük sorunlar bulunmadan korunabilmiştir. 1990'lardan başlayarak AB üyesi ülkelere yönelik yeni göç hareketleri büyük çapta olmasa da başlamıştır. En fazla göç oranı 1992'den itibaren görülmüş ve İspanya, Portekiz ve İtalya ülkeleri yabancı göçmen kabul etmiş, Almanya en çok sığınma müracaatı alan ülke haline gelmiştir. Söz konusu dönem içinde milyonlarca insanın göçü olmuş ve göçmen kaçakçılığı ülkelerarası bir gelir alanı haline gelmiştir.⁹⁹

Bu gelişmeler ışığında, AB'nin göç politikasının özellikle 1990 sonrası dönemde bir ikilem içinde olduğunu göstermektedir. AB, bir yandan uluslararası göçü demokratik değerler ve insan haklarının ön planda tutulduğu bir platformda dengelemeye çalışırken, diğer yandan ulusal egemenliği, güvenliği ve ekonomiyi ön planda tutmuştur. Mevcut göçmenlerin entegrasyonunu sağlamak için stratejiler geliştirmeye çalışmış ve yeni göçleri önlemek için önlemler almıştır.¹⁰⁰

Sovyetler Birliği'nin çökmesi ve Berlin Duvarı'nın yıkılmasıyla başlayan sürecin sonunda göç yeniden hızlanmıştır. Son yıllarda AB üyesi ülkelerin ekonomik gelişmelerinde bir yavaşlama olmasına rağmen, işgücünün artmasına neden olan birtakım faktörler mevcuttur. Bilgi ve iletişim teknolojileri, sağlık ve eğitim alanlarında vasıflı işgücüyle ilgilenen üye devletler, yüksek vasıflı insan enerjisini bu ülkelere çekmek için yaşamayı ve istihdamı kolaylaştıran yasal hükümler kabul etmektedir.¹⁰¹

Bu nedenle, her ülkenin kendi göçmenlik kuralları vardır. Ayrıca AB, ekonomik ve siyasi değişimlerle birlikte, Birliğin birliğini sağlayan ve iç ve dış göçü kontrol eden kurallar oluşturmaya çalışmıştır. Bu açıdan bakıldığında, Birlik

⁹⁸ Alkan, a.g.e., s.758.

⁹⁹ Özerim, a.g.e., s.26.

¹⁰⁰ Ayhan Gençler, *Avrupa Birliği'nin Göç Politikası*, İ.Ü. Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, Sayı 49, 2005, s. 182.

¹⁰¹ Koçak ve Gündüz, a.g.e., s.69.

düzeyinde farklı zamanlarda çeşitli anlaşmaların imzalandığı görülmektedir. AB'deki her devlet, Birlik yasalarını ihlal ettiğinde kendi ulusal yasalarını teşvik ederek politikasını meşrulaştırabilir. Birlik içinde AB'nin göçmen politikasına dayalı böyle bir yaklaşım, ortak bir anlaşmaya varmayı zorlaştırmaktadır. Üye devletlerin yasa ve yönetmelikleri AB hukukuna tam olarak uymasa da, en azından politikalar arasında tutarlılığın sağlanması önemlidir.¹⁰² AB ülkelerindeki mevcut demografik durumun belirli bir göç politikası gerektirdiğini göz önünde bulundurarak, göç etme konusunda AB'nin 2009 yılında yürürlüğe giren Lizbon Antlaşması kapsamında birçok yükümlülüğü bulunmaktadır. Roma Antlaşmaları ile Lizbon Antlaşması arasındaki dönemde, göç politikasının oluşturulmasında ilerleme kaydedilmiştir. AB, göçmen politikasını Schengen, Dublin ve Maastricht anlaşmalarıyla kısıtlayıcı hale getirmiştir.¹⁰³

Göçmen politikası belirleme yetkisine sahip olanlar, göçmenleri kabul etmek yerine ülkelerinin dışına gönderme eğilimindedir. Avrupa ülkelerindeki göç akımlarına ilişkin endişeler yasal engellere yol açmıştır. Esasında AB, çekici yapısıyla uluslararası göç hareketlerinin en önemli destinasyonlarından biridir. Ancak AB'de iç sınırların kaldırılmasıyla birlikte üye devletler mülteci ve göçmenleri izlemek için daha bütünsel bir yaklaşım benimsemek zorunda kalmışlardır.¹⁰⁴ Bu bağlamda, 25 Eylül 2008'de AB içinde onaylanan Avrupa Göç ve İltica Sözleşmesi siyasi bir belge değildir ve yasal olarak bağlayıcı değildir. Anlaşma, göç yönetiminde yeni stratejileri güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Göçmen bireyler, AB'de uygulanan rekabet stratejisinin ayrılmaz bir parçasıdır ve göçmenler, ev sahibi topluluğa ve iktisadi yaşama katılma fırsatı olmadan gerçekleştirilemeyecektir. Yasal olarak yerleşik göçmen bireylerin uyumu, önceliği olan bir süreç ve AB'nin göç politikasını oluşturan en temel parçalardan biridir. Uyum programı, hem göçmenlerin ev sahipliği yapan topluluktaki hak ve fırsatlara erişimini sağlamaya hem de göçmenleri yasalar, kurumsal yapılar, değerler ve ilkelerle bütünleştirmeye ve karşılamaya yönelik politikaları içermelidir.¹⁰⁵

¹⁰² İlhan Aras, *Avrupa Birliği Hukukunun Önceliği İlkesi*, Sayıştay Dergisi, Sayı 99, Aralık 2015, s.19.

¹⁰³ Özerim, a.g.e., s.27.

¹⁰⁴ Gamze Değirmenci, *Avrupa Birliği Göç Politikası Kapsamında Fransa'nın Göç Politikası*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011, s.16.

¹⁰⁵ Koçak ve Gündüz, a.g.e., s.70.

AB devletlerinin göç ve sığınma politikaları yaklaşık olarak iki safhaya ayrılmaktadır. İlk adım, göçmen ve sığınmacı sayısını sınırlamak ve sığınmacıların sığınma talebinde bulunmalarını engellemektir. İkinci aşama, kapsamlı ve eşgüdümlü bir Avrupa göç ve sığınma politikasının tanıtılmasıyla başlamıştır. Göç politikasının “Avrupalılaşması” iki ana amaç için yürütülmüştür. Birincisi, göçmen sayısındaki artışı izlemek ve sınırlamak, tek taraflı göç yönetiminin olumsuz etkilerinden kaçınmak ve ikincisi, tek bir Avrupa pazarına ulaşmak için girişimler geliştirmektir.¹⁰⁶

Öte yandan, son yıllarda göçün sadece kaynak veya hedef ülkeler için bir sorun olmadığını göstermiştir. Diğer bir deyişle, göç veren ülkelerin yöneticileri, aşırı göç nedeniyle göçmenlerin menşe ülkelerindeki mevcut sorunları ve ortaya çıkan aşılabilir sorunları azaltmak için önlemler almaya başlamışlar ve sorunu bir noktadan değil çok daha geniş bir bakış açısı ele almaya başlamışlardır.¹⁰⁷ Bu anlamda öncelikle göçmenlerin menşe ülkede ve komşu ülkelerde iş, eğitim ve sağlık olanaklarının geliştirilmesi önemlidir. İkincisi, AB, sığınmacıların başvurularını zamanında almak ve nihayetinde göçmenlerin hareketliliğini önlemek veya onları ikamet ettikleri yerde kalmaya teşvik etmek için stratejiler geliştirmelidir.¹⁰⁸

Avrupa Ekonomik Topluluğu’nun AB’ye dönüşümünün son aşaması olan 1992’de imzalanan Maastricht Antlaşması, ilk olarak “göçmenleri” uluslararası işbirliğinde bir faktör olarak tanımış ve göçmenleri yasal olarak antlaşmaya dahil etmiştir. Buradan da anlaşılacağı gibi göçmenler bir işbirliği alanı olarak görülmektedir. Birliğe üye devletler, göç politikalarını belirleme ve uygulama yetkilerinin AB’ye bırakılmasından yana değillerdir. AB’nin entegrasyon çalışmaları sırasında göçmenlerin kazanılmış hakları giderek genişlemiştir. Birliğin ilk günlerinde, ülkelerin kendi inisiyatifleriyle göç ve göçmenlik politikaları, zaman içinde AB’nin yetkilerine dahil edilmiştir.¹⁰⁹

Maastricht Antlaşması’nın ardından 1997’de imzalanan Amsterdam Antlaşması, ortak bir savunma mekanizması kurma fikrini desteklemiş, bu da AB’nin

¹⁰⁶ Alkan, a.g.e., s.760.

¹⁰⁷ Gençler, a.g.e.,183.

¹⁰⁸ Değirmenci, a.g.e., s.17.

¹⁰⁹ Alkan, a.g.e., s.769.

antlaşmanın 64. maddesi uyarınca kalıcı eylemde bulunma hakkına sahip olduğu anlamına gelmiştir. Birlik üye devletleri, beklenmedik bir göç eylemi durumunda altı ayı geçmeyecek biçimde kalıcı olmayan tedbirler alabilme yetkisinin AB'ye sunulmasıyla vuku bulmuştur. Amsterdam Antlaşması'nın en önemli sonuçlarından biri, göçmenlik yasalarının kapsamını genişletmesidir.¹¹⁰

İmzalanma süreci 2007 yılı itibariyle gerçekleşen Lizbon Antlaşması'nda, Birliğe üye ülkelerde ikamet eden göçmenlerin yerleştirilmesi ve serbest dolaşımı ile ilgili olarak AB'ye verilen yetkiler önceki antlaşmalara göre daha geniştir. Antlaşmaların oluşturduğu göç politikası dikkate alındığında, AB'nin göç hareketlerine, özellikle vasıflı işgücünün göç hareketlerine karşı olumlu bir tutum içinde olması dikkat çekicidir.¹¹¹

1 Aralık 2009 tarihinde yürürlüğe giren Lizbon Antlaşması ve AB'nin kurumsal sistemini ve kurumların ilişkilerini önemli derecede etkilemiştir. AB'ye ülkelerarası meşruiyet sağlamıştır. Avrupa Parlamentosunun yetkileri artırılmıştır. Ülke parlamentolarının AB geneli içinde politik bütünleşmeye katkıda bulunmaları garanti edilmiştir. Bakanlar Kurulu'nun oy kullanma prosedürü revize edilmiştir. AB Konseyi'nin kurumsallaşması sağlanmıştır. AB Komisyonu'nun adalet ve içişleri alanında iş birliği alanındaki yetkileri güçlendirilmiştir. AB Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi ile koordineli ve yakın bir şekilde Birliğin dış politikalarının şekillendirilmesi amaçlamıştır. AB Adalet Divanı'nın adalet ve içişleri alanındaki ortak yargı yetkisi oldukça genişletilmiştir.¹¹²

Lizbon Antlaşması, Avrupa'da siyasi bütünleşme sürecini hızlandırmış ve Antlaşma'nın hem karar alma mekanizması düzeyinde hem de kurumsal düzeyde öngördüğü değişiklikler sayesinde daha etkin bir demokratik Avrupa sisteminin oluşturulmasına yönelik önemli adımlar atılmıştır. Lizbon Antlaşması'nın akabinde AB karar alma organizmasında yapılan reformlar kararların daha net, ivedi ve

¹¹⁰ Ercüment Tezcan, *Maastricht ve Amsterdam Antlaşmaları Çerçevesinde Avrupa Birliği ve Batı Avrupa Birliği İlişkileri*, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt 1, Sayı 54, 1999, s.155.

¹¹¹ Ayşegül Aydın, *Avrupa Birliği'nin Uluslararası Göç Politikaları Bağlamında Almanya ve Almanya'daki Mülteciler*, Belgi Dergisi, Cilt 2, Sayı 14, s. 538.

¹¹² Ahmet M. Güneş, L.L. Münster, *Lizbon Antlaşması Sonrasında Avrupa Birliği*, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. Cilt 12, Sayı 1-2, 2008, s.739.

verimli bir şekilde alınmasını sağlamaya çalışmıştır. Birliğin karmaşık karar verme yöntemleri ve prosedürleri basitleştirilmiştir.¹¹³

Yeni sistemde, Bakanlar Kurulu yasama gücünü AP ile paylaşmakta ve AP ile Konsey arasındaki yapısal dengenin yetkin bir kuruluş olan AP yararına değiştirilmesinde gelişme gösterilmiştir. Bu husus, birlik ekonomilerini çoğulculuk temelli bir yaklaşımla değerlendirmek açısından oldukça faydalı görünmektedir. Kararların demokratik müzakeresinde çoklu kurum benimsenmiştir. Bu açıdan bakıldığında reformlar, demokratik karar alma sürecinin nitelikli bir şekilde yürütülmesini amaçlamaktadır.¹¹⁴

AP ve Bakanlar Kurulu'nun yasama ve bütçe yükümlülüklerini birlikte yerine getirmesiyle, iki organ eşit karar vericiler haline gelmiştir. Ulusal parlamentoların yasama sürecine dahil edilmesi, yürütme ve yasama erklerinin 1951 karar verme açısından ayrılması, yasama işlemlerinin ifadesiyle belirsizliklerin giderilmesi Lizbon Antlaşması'nın getirdiği yeniliklerden biridir. Lizbon Antlaşması'nın verdiği alt yetkinin denetimi altında, Birlik ulusal parlamentolarının yetki sınırları ve boyun eğme ilkesi çerçevesinde hareket edip etmediğini tespit etmek mümkündür. Antlaşma ile birlikte ulusal parlamentolar, hangi kararların birlikte alınacağını, denetleme ve alınan kararlara karşı olduklarını ifade etme yetkisine sahiptir.¹¹⁵

Lizbon Antlaşması tarafından getirilen yeniliklerin en önemlisi, AB Konseyi'nin daimi Başkanlığı'nın kabul edilmesi ve AB Konseyi'nin Birliğin kurumlarından biri olarak tanınması olmuştur. Konsey'in AB'nin kurumsal yapısına dahil edilmesi, Konsey'in diğer AB kurumlarına göre sorumluluklar üstlenmesine olanak tanımıştır. Lizbon Antlaşması ile Avrupa Komisyonu, yasama tekliflerini hazırlama ve bunları AP'ye ve Konsey'e sunma, diğer bir deyişle AB çapında yasama sürecini başlatma işlevine sahiptir.¹¹⁶

¹¹³ Sanem Baykal, *Reform Antlaşması ve Getirdikleri: Kurumsal Yapı Çerçevesinde Genel Bir Değerlendirme*, Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, Cilt 7, Sayı 1, 2007, s.46.

¹¹⁴ Elmas, F. Y. Değişen ve Dönüşen Yönleriyle AB Başkanlığı: Kurumsal Yapıda Etkinlik ve İşlerlik Sorunsalı, Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi. Cilt 9, Sayı 2, 2010, ss.45-65.

¹¹⁵ Varlı, B., Lizbon Antlaşması Sonrasında Avrupa Birliği'nde Ulusal Parlamentoların Rolü ve TBMM Açısından Bir Değerlendirme, Yasama Dergisi. Cilt 13, Sayı Eylül-Aralık, 2009, ss.5-43.

¹¹⁶ Yakut, B., Lizbon Sonrası AB'nin Yeni Kurumsal Yapısı ve Karar Alma Süreçlerinin Özgürlük, Güvenlik ve Adalet Alanındaki Yansımaları, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi. Cilt 1, Sayı 2, 2010, ss.53-85.

Antlaşmaya adanmış yeni bir pozisyon, AB Dış ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisidir. Bu ofisin, AB'nin ülkelerarası sahnede daha aktif ve istikrarlı bir aktör haline gelmesi ve küreselleşme sürecinde değişen uluslararası dengeleri ve dış ilişkileri aktif olarak şekillendirmesi için oluşturulduğu açıktır. Yüksek Temsilci, ortak bir dış ve güvenlik politikasının geliştirilmesinde Birliği temsil etmekte ve Avrupa Komisyonu Başkan Yardımcılarından biri olarak, Komisyon içindeki görevlerini de yerine getirmektedir. Bu anlaşma ile AB Adalet Divanı'nda çeşitli değişiklikler yapılmıştır. Gerçek veya tüzel kişilerin doğrudan kendileri ile ilgili hukuki işlemlere karşı yasal işlem başlatabilmeleri ve doğrudan dava açabilmeleri garanti altına alınmıştır.¹¹⁷

Göç Sistemleri Kuramına göre Lizbon Antlaşması'nın getirdiği değişiklikler, AB'yi dışarıdan daha güçlü, hızlı kararlar alabilen, Üye Devletleri yasama ve yürütme yetkilerinde temsil etme konusunda büyük bir kapasiteye sahip ve aynı zamanda ulusal parlamentolara konuşma hakkı vermektedir.

2.1.2. AB ve Yasadışı Göç

4.476.000 km²'lik bir alanda 447 milyondan fazla insana ev sahipliği yapan AB'nin temel amacı, söz hakkına sahip olduğu bölgelerde özgürlük, güvenlik ve adaleti sağlamaktır. AB'nin amacına ulaşmak için karşılaştığı en büyük sorunlardan biri, AB ülkelerine yönelik dış göçtür. Bu göç yasal ve yasadışı yollarla gerçekleşmekte ve sosyal, politik ve ekonomik ortamda tahribatlara neden olmaktadır.¹¹⁸

1990'lu yıllardan başlayarak kanunsuz göç durumunun güvenli hale getirilmesi, göçle en fazla karşılaşan ve göç aşamalarının idaresinde problemler yaşayan AB mensubu ülkelerin önem verdikleri hususlardan birisi olmuştur. Dahili sınırlar içerisinde rahatlıkla hareket edilebilirken dış sınırların güvenli hale getirilmesi Kale Avrupası (Fortress Europe) yaklaşımı olarak değerlendirilmiştir. Kanunsuz yapılan göç hareketinin güvenli hale getirilmesi ile sınır denetimlerini çoğaltma ve söz konusu bu göçü uzaktan denetlemek açısından dışsallaştırma

¹¹⁷ Ayтуğ, Hüseyin Kutay. Bütünleşme Kuramlarının Avrupa Birliği Genişlemesine Bakışı, Celal Bayar Üniversitesi, Yönetim ve Ekonomi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt: 15, sayı 1, 2008, ss. 1-13.

¹¹⁸ Samur, a.g.e., s.21.

uygulamaları çıkmıştır. Bilhassa dışsal hale getirme bağlamında Birlik, Geri Kabul Anlaşmalarıyla iş birlikleri kurmaya ve güvenli üçüncü ülke uygulamalarını hayata geçirmeye çalışmıştır.¹¹⁹

Bu suretle AB'nin kanunsuz yapılan göç hareketi ile mücadele esnasında göçmen bireylerin AB sınırları içine giriş yapmadan komşu ülkelerde olan mülteci kamplarında veya ara bölgelerde bekletilerek hususun uzaktan denetlenebilmesi ve sınırların haricinde bekletilmesi sağlanmıştır. AB'nin kanunsuz şekilde yapılan göç hareketi anlayışını biçimlendiren önemli faktörün 11 Eylül olaylarının olduğu belirtilerek, olayların öncesinde yapılan Tampere Zirvesi sırasında gündem olan tavsiyelerin liberal esaslı olması vurgulanmıştır. Zirvede kanun dışı göç edenlerin önlenmesi için sınırlarda güçlendirilme yapılmasına yönelik öneriler yer almakla birlikte göçmenler açısından müşterek bir yapının kurulması ve kanuni bir zeminin geliştirilmesi ön planda yer almaktadır.¹²⁰

21-22 Haziran 2002 tarihinde yapılan Sevilla Zirvesi esnasında “yasadışı göç ile savaş” konusu tartışılmıştır. Sonraki zirveler ve programlar, yasadışı göçe yönelik ortak bir güzergah belirlenmesine odaklanmışlardır. Bu nedenle Frontex, Eurosur, Eurodac ve VIS yapıları kurulmuştur. Söz konusu yapılar, üye ülkelerin bilgi alışverişinde bulunmalarıyla AB sınırında kapsamlı koruma sağlamayı amaçlamaktadır. Yasadışı göçmenlerin sınır içinde istihdam edilmesini önlemek için işverenlerin izlenmesi önerilmiştir. Amaç, çeşitli yaptırımlara tabi olan işverenlere karşı caydırıcı tedbirler almaktır.¹²¹ AB Komisyonu'nun birkaç yıl geçtikten sonra Temmuz 2017'de yayınladığı “AB ve Göç Krizi” başlıklı belgede AB'nin göçe bakış açısı ortaya çıkmış ve kargaşa olarak görülmüştür.¹²²

Göç ve göçmenlerin artması, suç oranlarının ve terör saldırılarının artması, işsizlik sorunları ve insanların memnuniyetsizliği ile birlikte Avrupa ülkelerinde refah azalmış ve göçmenlere yönelik olumsuz tutumlar normal hale gelmiştir. AB

¹¹⁹ Didem Şahal Çelik, Sühal Şemşit., *Kale Avrupası Yaklaşımı ve Düzensiz Göç*, Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi, Cilt 15, Sayı 2, 2019, s. 286.

¹²⁰ Merve Zorlu, Mustafa Yetim., *Yasa Dışı Göçle Mücadele Bağlamında Avrupa Birliği ve Türkiye Politikalarının Karşılaştırması*, Ortadoğu Etütleri, Cilt 12, Sayı 2, 2020, s.331.

¹²¹ Hilal Zorba, *AB'nin Göçmenlere Yönelik Politikalarını Etkileyen Faktörler*, Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi, Cilt 4, Sayı 1, 2016, s. 12.

¹²² Şemşit, a.g.e., s.2375.

üyeleri bu soruna çözüm aramaya devam etmektedir.¹²³ AB, kuruluşundan bu yana diğer ülke vatandaşlarının ilgi odağı haline gelmiştir. Bu bağlamda AB yalnızca iktisadi, toplumsal ve siyasi olarak değil, demokratik hâkimiyeti ile de örnek teşkil edebilmektedir. AB'nin bu kadar çekici özellikler bulundurması hem gelişmesini tamamlayamamış hem de gelişmesine devam eden devletlerden göçen insanlar için her zaman bir umut olmuştur.¹²⁴

Başlangıçta işgücü açığını kapatmak amacıyla kontrol edilen göçmenler, zamanla kontrol edilemez ve AB üye devletleri için büyük bir sorun hale gelmiştir. Tüm AB üyesi ülkeler bu soruna çözüm bulmaya çalışırken, AB de genel kural ve uygulamaları ortaya koymaya çalışmıştır. Özellikle devletler, göç politikalarını tanımlarken ve uygularken ulusal çıkarlarını göz önünde bulundurmaktadırlar. Göç politikasının şekillenmesinde birçok faktör rol oynasa da asıl faktör ekonomiktir ve sınır emniyetinin sağlanması dışındaki önlemler kapsamlı bir bakış açısı sağlamayabilir.¹²⁵

Son yıllarda Avrupa ülkelerine yasal göçün yanı sıra yasadışı göç de önemli ölçüde artmıştır. Yasadışı göçün artmasının nedenleri ise şöyle özetlenebilir: Birincisi, AB yasal göçmenlik işlemlerini zorlaştırmıştır. Bu yöntemlerle Avrupa ülkelerine giremeyenler düzensiz göç yöntemlerini kullanmaktadırlar. İkincisi, yasadışı göçmen olarak tanımlananlara, yasadışı göçü önlemek için yasal bir kimlik verilmektedir.¹²⁶ Bu düzenleme ile yaklaşık 2 milyon kişi yasallaştırma sürecine tabi tutulmuş, bu nedenle sorun giderilememiş ve sürecin yeniden gerçekleştirilebileceği öngörüsü yasadışı göçü cazip hale getirmiştir. Üçüncüsü, Avrupalı üye devletler tarafından göçmenlerin maliyetlerini azaltmak ve yaşam koşullarını iyileştirmek için yasadışı göçmenlerin istihdam edilmesi iki yönlü bir ilişki yaratmıştır ve bu yasadışı göçe yol açan faktördür. Veriler incelendiğinde AB'deki göçmen sayısındaki artışın dünya genelindeki göçmen sayısındaki artışla paralellik gösterdiği görülmektedir.¹²⁷

¹²³ Esra Akdoğan, Merve Atalay, *Avrupa Birliği'ni Değişime Zorlayan Güç: Göç*, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 22, Sayı 15 Özel Sayısı, 2017, s. 24.

¹²⁴ Orhan Koçak, R. Demet Gündüz, *Avrupa Birliği Göç Politikaları ve Göçmenlerin Sosyal Olarak İçerilmelerine Etkisi*, Yalova Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 6, Sayı 12, 2016, s.69.

¹²⁵ Murat Kardeşahin, *Avrupa Birliği'nde Ortak Göç Politikası Oluşturma Çabaları ve Ulusal Farklılıklar Sorunu*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, 2012, s.25.

¹²⁶ Kıyıcı ve Kaygısız, a.g.e., s.480.

¹²⁷ Şemşit, a.g.e., s.271.

AB örneğinden de görebileceği gibi, güvenlikleştirme yasadışı göçmenleri engellemeye çalışmaktadır. Bu bağlamda, devletler genellikle göçmenlik politikalarını ulusal güvenliği göz önünde bulundurarak tasarlamaktadırlar. Ulusal güvenliğe tehdit olarak görülen yasa dışı göçmen grupları, denetimsizlikleri nedeniyle özellikle kriz dönemlerinde devlet için ciddi bir tehdit oluşturmaktadır.¹²⁸

2.1.2.1. Frontex

AB Üye Ülkelerinin Dış Sınırlarının Yönetimi için Operasyonel İşbirliği Ajansı, “Frontex” (Fransızca: Frontières extérieures, dış sınırlar) veya AB Sınır Güvenliği Birimi, AB mensubu devletlerin komşuları ile bulunan sınırlarının koruma altına alınmasını ve koruma altında olmasını gerçekleştirmek hedefiyle kurulmuş bir AB kurumudur. AB ülkeleri haricindeki üyeliği bulunmayan komşu devletler ile sınır güvenliğinin sağlanması, ulusal sınır muhafızları ile çalışma yapmaları ve sınır araştırmalarının yapılması için kurulmuştur. 3 Ekim 2005’te hizmete girmiş olan kurumun genel merkezi Polonya’nın başkenti Varşova’dır ve AB’nin birliğe yeni katılan bir ülkede genel merkezini kurduğu ilk dairedir.¹²⁹

2.1.2.2. Geri Kabul Antlaşmaları

2000’lerde yasadışı göç statüsünde, AB üyesi olan ülkelere göç eden ve AB’den ayrılmaları temenni edilen göçmenlerin etkili bir biçimde geri gönderilememesi, AB’nin alternatifler türetmesi gerektiğini ortaya koyan bir durum olmuştur. Yasa dışı olduğu tespit edilen ve geri gönderilen göçmenlerin çoğu zaman vatandaşlıklarını kanıtlayan belgeleri yoktur ve AB ve üye devletler bu göçmenleri doğrudan kendi ülkelerine; menşe ülkelerine geri gönderemezler. Böyle bir durumda alternatif, transit güzergâhı belirlenen kimliği belirsiz göçmenleri menşe ülkeye göndermek yerine yeniden giriş anlaşması yoluyla transit ülkeye göndermektir.¹³⁰

AB’nin bu anlaşmaları akdedebilmesinin yasal dayanağı, Amsterdam Anlaşmasının (b) maddesinde belirtilmiştir. Bu maddeye göre; Amsterdam Anlaşmasının yürürlüğe girmesinden itibaren beş yıl içinde, kaçak ikamet edenler

¹²⁸ Zorlu ve Yetim, a.g.e, s.331.

¹²⁹ Meltem Öztürk, *Avrupa Birliği Göç Politikaları, Almanya’daki Türk İşçileri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011, s.55.

¹³⁰ Sibel Özel, *İstanbul Barosu ve Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi AB-Türkiye Geri Kabul Antlaşması ve Vize Serbestisi Toplantısı*. İstanbul Barosu Dergisi, Ocak-Şubat, 2016, s.9.

menşe ülkelerine iade edilecek ve yasadışı göç ve kalma alanında önlemler alınacaktır. 2009 yılında Lizbon Anlaşması'nın yürürlüğe girmesiyle AB artık üçüncü ülkelerle yasa dışı göç konusunda anlaşmalar akdedebilmektedir. Bu hüküm, Birliğe açıkça anlaşmaya katılma yetkisi verir ve üyeler ile AB arasında yargı yetkisinin karıştırılmasını önler. Ancak, üye devletlerin ikili karşılıklı anlaşmalar yapma hakları vardır.¹³¹

Geri kabul anlaşmaları üye devletlere ciddi yükümlülükler getirmekte ve anlaşmayı cazip kılmak için mali kaynakların sağlanması söz konusudur. AB'ye geri kabul anlaşması imzalayan üçüncü ülkelere vize kolaylığı gibi teşviklerin uygulanması muhtemeldir, aksi takdirde anlaşma iptal edilecektir. Bu sebeple Komisyon, geri kabul anlaşmalarının düzenlemelerini masaya yatırırken, ilgili AB ülkelerini ziyaret etmek isteyen ilgili Devletlerin vatandaşları için vize başvurularını kolaylaştıracak uygulamaları da müzakere etmektedir.¹³²

2.2. YASADIŞI GÖÇÜN AB ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Yasadışı göçün AB üzerinde pek çok alanda farklı etkileri bulunmaktadır. Bu çalışma kapsamında bu etkiler ekonomik, toplumsal ve siyasi olarak üç başlıkta aşağıda incelenmiştir.

Ekonomik faktörler açısından bakıldığında, göçün en temel nedeninin, ülkelerin mutluluk düzeyleri arasındaki fark ve göçmenlerin bunu nasıl algıladıkları olduğu düşünülmektedir. Günümüzde kitle iletişim araçlarının gelişmesi ve teknolojiye güç alan ulaşım araçları, Batı'nın müreffeh yaşam koşullarını tüm dünya tarafından görülür ve bilinir hale getirmiştir. Yeterince gelişmemiş ya da gelişme sürecindeki ülkelerde yaşayan insanlar, gelişimini tamamlamış ülkelerdeki yaşam standartlarını görerek insani standartları altındaki yaşam koşulları, yoksulluk, işsizlik ve düşük gelir nedeniyle yasa dışı yollardan göç etmeye çalışmaktadırlar. Göç, insanların umutlarını gerçekleştirmenin bir yoludur. Göçmen kaçakçıları ve tacirleri

¹³¹ Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, *Avrupa Birliği Antlaşması ve Avrupa Birliği'nin İşleyiş Hakkındaki Antlaşma, Resmi Olmayan Türkçe Çevirisi*, Ankara-2011, <http://www.ab.gov.tr/files/pub/antlasmalar.pdf> Erişim: 31.07.2022.

¹³² Kerem Batır, *Avrupa Birliği'nin Geri Kabul Anlaşmaları: Türkiye ile AB Arasında İmzalanan Geri Kabul Anlaşması Çerçevesinde Hukuki Bir Değerlendirme*, Yönetim Bilimleri Dergisi, Cilt 15, Sayı 30, 2009, s. 5.

de adeta bir umut taciri gibi insanları daha iyi bir yaşam vaadiyle kandırmaktadırlar.¹³³

Küreselleşme ile ülkeler arasında artan gelir dağılımı eşitsizliği, insanları başka yerlerde daha iyi bir yaşam sürmek için yasadışı yollardan göç etmeye de itmiştir. Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İlişkiler Departmanı (UNDESA)'nın hazırlamış olduğu 2022 Dünya Eşitsizlik Raporu'na göre, dünya nüfusunun en yoksul yarısının neredeyse hiç serveti yoktur ve 2021'de toplam servetin yalnızca %2'sini oluşturmaktadır. Dünyanın en zengin %10'u dünya nüfusunun %76'sına sahiptir. Nüfusun en fakir yarısının yetişkin başına ortalama 2.900 Avro veya 4.100 doları varken, en zengin %10'un ortalama geliri 550.900 Avro (771.300 Dolar). Ek olarak, ilk %10, varlıkların yaklaşık %60-80'ine sahipken, alt yarı her zaman varlıkların %5'inden daha azına sahiptir. Eşitsizlik, Avrupa ile en eşitsiz bölge olan MENA (Orta Doğu ve Kuzey Afrika) arasında büyük oranda değişiklik göstermektedir. Avrupa'nın en zengin %10'unun toplam gelir içindeki payı %36 civarındayken, MENA bölgesinde bu pay %58'e çıkmaktadır. Bahsi geçen bölgelerin haricinde, eşitsizlik değişen derecelerde devam etmektedir. Örneğin, Doğu Asya'daki en zengin %10'luk kesim toplam gelirin %43'ünü alırken, aynı pay Latin Amerika'da %55'tir.¹³⁴

Bu oranlar gelir bölüşümünde dünyanın gelişimini tamamlamış ülkeleri ile gelişmemiş ülkeleri arasındaki adaletsizliğin somut bir ifadesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Gelir adaletsizliğinin günümüz dünyasında sonunun gelmeyeceği düşünüldüğünde bireylerin de yasal veya yasal olmayan yollardan göç hareketlerini sürdürecekleri kanısına varılabilir. Bireyleri yasal olmayan göç hareketlerine zorlayan başka bir faktör de fakirliktir. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından yayınlanan İnsani Gelişme Raporu'nun “Önümüzdeki Sınır: İnsani Gelişme ve Antroposen” başlıklı 30. Yıl sayısındaki İnsani Gelişme Endeksine (İGE), göre, İGE'de ilk sırayı 0,957'lik değerle Norveç almış ve zirvedeki yerini korumuştur. Bu ülkeyi 0,955'lik değerle İrlanda ve İsviçre, 0,949'luk değerle Hong

¹³³ Mehlika Özlem Ultan, *Avrupa Birliği'nde Yasadışı Göçün Önlenmesi ve Ülke Uygulamaları*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015, s.65.

¹³⁴ Dünya Eşitsizlik Raporu 2022, s.4. <https://wir2022.wid.world/world-inequality-report/2022/Summary-WorldInequalityReport2022-Turkish.pdf> Erişim: 31.07.2022

Kong ve İzlanda izlemiştir. Türkiye 2019 yılını kapsayan İGE’de 0,820’lik değerle 189 ülke arasında 54’üncü sıraya yükselmiş ve bu değerle “çok yüksek insani gelişme” kategorisindeki yerini korumuştur.”¹³⁵

Ülkedeki istihdam yetersizliği de bireyleri yasal olmayan göç hareketlerine itmektedir. İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki dönemde gelişmiş Avrupa ülkeleri istihdam eksikliğini başka ülkelere göç alarak kapatma girişiminde bulunmuşlardır. Başlarda hukuki zeminde gerçekleşen bu yasal göç hareketleri, giderek azalma göstermiş 1973 yılında oluşan iktisadi krizle beraber neredeyse durmuştur. Şimdilerde ise bu ülkeler kendi vatandaşlarına dahi istihdam sağlamakta güçlük yaşamakta, dışarıdan ise yalnız beyin göçüne hukuki zeminde müsaade etmektedir. Hukuki olanakların yeterli olmaması sebebiyle bireyler iş arama maksadıyla yasadışı göç hareketlerini sürdürmektedirler.¹³⁶

Kimlik, kelimenin tam anlamıyla, bir kişinin kendisine atfettiği ve tanımladığı özellikler ve toplumsal rolleri yerine getirmesi olarak tanımlanabilir. Sözlük anlamı olarak kimlik; bireyin atfedilen ve ifade edilen niteliklere ve sosyal tutumlara uyumudur.¹³⁷ Avrupa kimliğinin özelliği, Avrupa’nın göç hareketlerini olumlu görmeyen ulusüstü yapısından kaynaklanmaktadır. Bu anlamda Avrupa kimliği, kökenlerine ayrıcalık tanıdığı ve günümüzün küreselleşmiş Avrupa’sını kabul etmekten uzak olduğu için eleştirilmektedir.¹³⁸

Tarihsel olarak, Avrupa kimliğinin gelişimi 5 aşamada gerçekleşmiştir. Birinci aşama 1500 ile 1850 yılları arasındaki ilk Avrupalılaşmadır. İkinci aşama deniz yollarının kullanımı yoluyla finansal zenginlik ve ekonomik bilgi birikimi avantajıyla elde edilen dışa yönelimli Avrupalılaşmadır. Üçüncü aşama, 1850 ile 1914 yılları arasında Avrupalılaşmanın başlatılması ve Avrupa mandası yönetimine teslim edilmesidir. Dördüncü aşama, 1919’dan 1945’e kadar içe dönük Avrupalılaşma ve liberalleşmeyi destekleyen Avrupa’dır. Son aşama, 1945’ten

¹³⁵ İnsani Gelişme Raporu-2021, <https://www.undp.org/tr/turkiye/news/2020-insani-gelisme-raporu>, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) Erişim: 31.07.2022

¹³⁶ Batır, a.g.e., s.9.

¹³⁷ Muhsin Hesapçıoğlu, Cem Topsakal., *Avrupa Birliği Sürecinde Eğitim Ve Avrupa Vatandaşlığı*, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, Cilt 26, Sayı 26, 2007, ss.73-93

¹³⁸ Sevgi Çilingir, *Avrupa Kimliği Ve Ulus-Devlet Modeli*, Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, Cilt 5, Sayı 7, 2007, ss.44-52.

günümüze kadar olan modern dışsal Avrupalılaşıma ve Avrupa özelliklerinin küreselleşmesidir.¹³⁹

Aşamaların her biri incelendiğinde, Avrupa kimliğinin temelini; İnsanlık, Hıristiyanlık, rasyonalizm ve bilgi olduğu görülmüştür. Avrupa kimliği, hem kolektif hem de kişisel olmak üzere iki şekilde incelenmiştir. 16. yüzyılda kolektif kimliğin doğuşu, kişisel kimliğin doğuşu on dokuzuncu yüzyılın başlarına denk gelmektedir.¹⁴⁰

Avrupa kimliğinin siyasallaşması 20. yüzyılda ön plana çıkmıştır. AB ulus devletlerin birleşmesi yoluyla oluşturulmuş olsa da Birlik uluslarüstü bir karaktere sahiptir. Bu nedenle, Avrupa kimliği çalışmaları ulus devletlere bağımlı kalmaktadır. Kopenhag Zirvesi'nin yapıldığı 1973 yılında Avrupa kimliğini resmileştirmek için bir adım atılmıştır. Zirvede yer alan “Avrupa Kimliği Bildirgesi”nde Avrupalılaşımanın değerlerinden bahsedilmektedir. Zirvenin ardından Maastricht Antlaşması'nda Avrupalı kimliği vurgulanmış ve bu konu Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası çerçevesinde bile tartışılmıştır.¹⁴¹

Tüm bu süreçlere bakıldığında Avrupa kimliğinin diğerinde vücut bulduğu görülmektedir. AB ile özdeşleşen Avrupa kimliği, farklılıklar ve farklı kültürlerle karşılıklı bağımlılık gibi unsurlara odaklanıyor gibi görünse de, Avrupa kimliği aslında ötekiliği beslemektedir. Bu hariç tutma, AB üyesi olmayan ülkelere ve üçüncü ülkelere gelen vatandaşlara yöneliktir.¹⁴² Bu bağlamda, ötekileştirilen göçmenler AB vatandaşları tarafından yabancı olarak görülmektedir. Yabancıların varlığı toplumsal birliğe ve kimliğe yönelik bir tehdit olarak algılanmaktadır. Ayrıca, AB içerisindeki olumsuz olaylar yabancılarla ilişkilendirilmekte ve bu bağlamda yabancılara duyulan tepkiler artmaktadır. Diğer yandan, AB'de 2008 finansal krizini takip eden yıllarda artan ekonomik zorluklar, gelir seviyelerindeki düşüş ve işsizlik

¹³⁹ Cengiz Dinç, *Avrupa Kimliği: Çatışan Perspektifler, Güncel Değerlendirmeler ve Endişeler*, Gazi Akademik Bakış, Cilt 5, Sayı 9, 2011, ss.31-58.

¹⁴⁰ Beril Hakverir, *Schengen'den Stockholm'e İnsan Hakları Bağlamında Avrupa Birliği Göç Politikaları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019, ss.83.

¹⁴¹ Beril Hakverir, *Schengen'den Stockholm'e İnsan Hakları Bağlamında Avrupa Birliği Göç Politikaları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019, ss.83.

¹⁴² Hakverir, a.g.e., s.83.

AB vatandaşlarının yabancılara daha da olumsuz bakmasına sebep olmaktadır. Göçmenler Avrupa kültürüne uyamayan, düzeni bozan, AB’de ücretlerin düşmesine sebep olurken AB vatandaşları arasında işsizliğin artmasına sebep olan tehdit şeklinde algılanabilmektedirler. Bu algılar yabancı düşmanlığını artırmaktadır.

Yaşadıkları ülkelerdeki siyasal dengesizlikler bireyleri yasal olmayan göçe zorlayan bir başka temel etkidir. Ülkelerarası harpler, ülke içerisindeki kültürel ve sivil arbedeler ve kısıtlayıcı otoriter rejimler sebebiyle bireyler göçe ılımlı yaklaşmaktadır. Bilhassa geçtiğimiz yüzyılda, İkinci Dünya Savaşı, akabinde Arap-İsrail Savaşları neticesinde büyük bir nüfus yerinden olmuştur. Soğuk Savaş sonrası dönemde ise Sovyetlerin dağılmasıyla beraber sayısız insan yurtlarından ayrılmak durumunda kalmıştır. Bu dönemde dünya genelindeki mülteci sayısı 1989’da 14,9 milyon iken 1990’da 17,2 milyona varmıştır. UNCHR verilerine bakıldığında, dünyada yurtlarını terk etmek durumunda kalanların sayısı Mayıs 2022 itibarıyla 100 milyonu geçmiştir.¹⁴³

17 Aralık 2010 tarihinde Tunus’ta baş gösteren ve akabinde diğer Arap devletlerine sıçrayarak süren ve Arap Baharı olarak ifade edilen kitlesel gösteriler, giderek bu bölgelerde istikrarsızlıklara ve harplere sebebiyet vermiştir. Bu iç harpler neticesinde oldukça fazla sayıda insan yasal veya yasal olmayan göç hareketlerini denemek mecburiyetinde bırakılmıştır. Arap Baharı’nın en son etkilediği ülke olan Suriye’de, Mart 2011’den bu yana devam eden iç harp nedeniyle, BM Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR)’nin yayınladığı “2021 Yıl Ortası Eğilimleri Raporuna” göre, 6,6 milyondan çok Suriyeli mülteci statüsü kazanmıştır. Türkiye’de ise devlet yönetiminde yer alanların yaptıkları açıklamalar doğrultusunda, Türkiye’de kayıtlara geçirilen geçici koruma statüsündeki Suriyeli sayısı 18 Ağustos 2022 tarihi itibarıyla bir önceki aya göre 1.385 kişi artarak toplam 3 milyon 652 bin 813 kişi olmuştur. Dünyadaki arbedelerin ve alevlenen yeni arbedelerin sayısı bakımından en göze çarpan yıl olan 2021 yılında, 850 milyon nüfusa ev sahipliği yapan 23 ülke, “yüksek veya orta yoğunluklu” arbedelere maruz kalmıştır. Arbedelerin tesir ettiği ülkelerin sayısı geçtiğimiz 10 yılda iki katına çıkarken, kadınlar ve çocuklar orantısız

¹⁴³ BMMYK, Küresel Eğilimler Raporu, 2021, <https://www.unhcr.org/publications/brochures/62a9d1494/global-trends-report-2021.html,s.25>, Erişim Tarihi 21.10.2022

bir biçimde yoğun arbedelerle ve ayrımcılıkla karşı karşıya kalmıştır. BM Mülteciler Yüksek Komiserliğinin (BMMYK) “Küresel Eğilimler Raporu 2021”e göre, dünya genelinde zoraki yurtlarından edilen insanların toplam sayısı 2021 yılının sonunda 89,3 milyon iken, yine BMMYK’nin yetkisi altındaki global mülteci sayısı ise 21,3 milyona varmıştır. Bunlardan 53,2 milyonu yurt içinde yerinden edilmiş kişiler olurken, 4,6 milyonu sığınmacı ve 4,4 milyonu da “yerinden edilmiş Venezuelalı” olarak kayıtlara geçmiştir.¹⁴⁴

¹⁴⁴ BMMYK, Küresel Eğilimler Raporu, 2021,a.g.e.,s.26

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YUNANİSTAN'IN YASADIŞI GÖÇLE MÜCADELE POLİTİKASI

Bu bölümde yasadışı göçün Yunanistan üzerindeki etkileri başlığı altında ekonomik, toplumsal ve siyasi etkileri, göç politikaları, göçü önlemeye yönelik politikalar, AB'nin Yunanistan'ın yasadışı göçle mücadele politikaları üzerindeki etkisi, Yunanistan'ın yasadışı göç bağlamında AB için önemi, geri kabul anlaşmaları ve Frontex incelenmiştir.

3.1. YUNANİSTAN'IN GÖÇ POLİTİKASI

1990'lı yıllara dek Yunanistan'ın göç politikasından söz etmek tam anlamıyla mümkün olmamaktadır. Etnik şeffaflık sistematiğine dayalı olarak kurulan Yunan devleti, ne yabancıları ülkeye gelmeye teşvik etmiş ne de gelen az sayıdaki yabancıyı umursamıştır. Yunanistan'ın 1990'lara kadar çekici bir göç ülkesi olmamasının nedeni ekonomiktir. Aslında, 1970'lere kadar Yunanistan bir göç ülkesiydi ve bunun bir yansıması olarak buna karşılık gelen herhangi bir göç politikası veya mevzuatı yoktu.¹⁴⁵

1951 ve 1981 yılları arasında Yunanistan'dan yaklaşık 1,6 milyon insan göç etmiştir. Aynı zamanda, Yunan Endüstri Konfederasyonu'nun (SEV) önerisine binaen devlet, istihdam açığını kalıcılığa yol açmadan doldurmak için çoğu Asyalı ve Afrikalı işçiyi ülkeye davet etmeye başlamıştır.¹⁴⁶

Yunan iktisadi yapısının hızlı gelişmesi, Filipinler'den Ortadoğu'ya uzanan çeşitli bölgelerden işçileri Yunanistan'a getirmiştir. Polonya ve Yugoslavya'dan işçiler 1980'lerin başında gelse de göçmenler nüfusun çok küçük bir bölümünü oluşturmuştur.¹⁴⁷

Kasimis'e (2013) göre Yunanistan'ın göç veren bir devlet statüsünden sıyrılıp göç alan bir devlet statüsündeki varlığını inşa etmesini sağlayan pek çok sebep bulunmaktadır. Her şeyden önce, Yunanistan konum olarak çok önemli bir

¹⁴⁵ Ayşe Eraslan, *Türkiye-Yunanistan ve Bulgaristan Sınırlarındaki Düzensiz Hareketler İçerisinde Sığınmacıların Deneyimleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011, s.14.

¹⁴⁶ Seydi, a.g.e., s.27.

¹⁴⁷ Çakran ve Eren, a.g.e., s.10.

noktadadır. Yunanistan, Avrupa'nın "doğu kapısı"dır ve kolayca geçilebilen deniz sınırlarına sahiptir. İkinci sebep, Yunanistan'ın 1981 yılında Avrupa Topluluğuna katılımının ardından Yunanistan ile Batı ve Kuzey Avrupa devletleri arasındaki iktisadi eşitsizlik kapanmaya başlamış ve yaşam standartları yükselmiştir. Ayrıca yaşam standardı yükselen Rumların yükseköğretime yönelmesi tarım, inşaat gibi alanlarda işgücü açığı yaratmıştır.¹⁴⁸

Yunanistan için esas kilit noktası komünist rejimin çöküşü olmuştur. Göç, 1990'larda, özellikle de komşu Arnavutluk'tan, Bulgaristan, Romanya ve Ukrayna'dan yoğun bir şekilde göç edenlerle Yunanistan'da sosyal bir mesele haline gelmiştir.¹⁴⁹ Düzenlemelerin yapıldığı 1997 yılı ile ülkede yerleşik göçmenlerin "kâğıtsız" kayıt altına alınması için girişimlerde bulunulmasına rağmen önemli bir ilerleme sağlanamamıştır. Göçmenler, özellikle medyada sıklıkla suçla ilişkilendirilmiştir. Maroukis'e göre, 28 Eylül 1999 Kathimerini gazetesinde "Arnavutlar elimizde bomba, göçmenler ülkemiz için bir veba ve 1990'lardan bu yana şiddet ve suç oranı arttı" ifadesi yer almıştır.¹⁵⁰

3.1.1. AB'nin Yunanistan'ın Göç Politikası Üzerindeki Etkisi

Yunan hükümetlerinin göç konusundaki politikaları, sınır düzenlemeleri ve düzenleyici tedbirlerden oluşmuştur. 2000'li yılların ortalarından itibaren daha kapsamlı yasal düzenlemeler yapılmaya başlanmıştır. Ağustos 2005'te yeni Göç Yasası (3386/2005) yürürlüğe girmiştir. Hedef, göçmenlik yasasını ulusal yasalar ve AB direktifleri ile entegre biçime kavuşturmadır ve Göç Yasası 2007'de (3536/2007) değiştirilmiştir. 3386/2005 sayılı Kanun, üçüncü ülke vatandaşlarının Yunanistan'a girişi, konaklaması ve sosyal entegrasyonu konularına yönelik düzenlemeler getirmiştir. AB vatandaşları, mülteciler ve sığınmacılar yasa kapsamına dahil edilmemiştir.¹⁵¹

Ekonomik krizin ilk yıllarında Yunanistan, Avrupa yönergelerine ve Avrupa sığınma sistemine atıfta bulunarak, kabul politikaları ve sığınma hizmetleri hakkında yeni bir yasa kabul etmiştir. 2010'da Yunan hükümeti medeni kanununu yenilemiş

¹⁴⁸ Eraslan, a.g.e., s.39.

¹⁴⁹ Ergüven ve Özturanlı, a.g.e., s.64.

¹⁵⁰ Seydi, a.g.e., s.28.

¹⁵¹ Dost, a.g.e., s.65.

ve 2011’de iltica kurallarını değiştirmiştir. Ekonomik krizin ardından Yunanistan üzerinde AB’nin mali ve ekonomik politikalarına uyması için çok fazla baskı oluşmuştur. Bu durum, diğer alanlarda, özellikle de g politikasında Avrupahılaşma sürecinin zıttına dönmesine neden olmuştur. Yunanistan’ın yeni seçilen hükümeti 2012’de Avrupa ortak politikalarından biraz uzaklaşmış ve 2010 medeni hukuk reformunu yürürlükten kaldırmaya karar vermiştir. Yunanistan, g ve medeni hukuku olumsuz etkileyen Avrupa ile ilişkilerinde zor bir döneme girmiştir.¹⁵²

Temmuz 2012’de yayınlanan Eurostat raporuna göre ¹⁵³, Yunan nüfusunun yüzde 11’i yurtdışında doğmuş ve yüzde 7,5’i yabancıydı. Ancak Yunanistan’ın g politikası, g yönetmek için uzun vadeli bir plan oluşturamamıştır. 2001 ve 2005 yıllarında daha geniş göçmenlik yasası çıkarılmış olsa da, güç akışının ve göçmenlerin entegrasyonunun gelecekte nasıl gelişeceği, ülkenin g nasıl yöneteceği ve göçmenlerin nasıl entegre edilebileceği konusunda bir anlayış ilerleyen yıllarda da gelişmemiştir.¹⁵⁴

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği’ne göre, 2015’te ve 2016’nın ilk yarısında Yunanistan’a bir milyondan fazla göçmen ve mülteci gelmiştir. Mart 2016’dan bu yana Balkan sınırının kapanması ve Türkiye ile AB arasında imzalanan Geri Kabul Anlaşması nedeniyle rakam düşse de, Mayıs 2018 itibarıyla Yunanistan’da 14.000’i adalarda olmak üzere toplam 60.000 mülteci ve göçmen mevcuttur. Avrupa Komisyonu’na göre ise, 2015 yılında Yunanistan’a yaklaşık 857.000 mülteci ve göçmen gelmiştir. Yalnızca 2016 yılında, Yunanistan’a deniz yoluyla 173.000 kişi ulaşmıştır. Mart 2018 itibarıyla ülkede en az 45 bin göçmen ve mülteci olduğu tahmin edilmektedir.¹⁵⁵

Eurostat (2020) g raporuna göre, 2020 itibarıyla Yunanistan’da 58.000 göçmen ve mülteci mevcuttur. Bunların yüzde 43’ Suriye, yüzde 27’si Irak, yüzde 7’si Afganistan, yüzde 5’i Türkiye, yüzde 4’ Pakistan, yüzde 2’si İran, yüzde 1,5’i Filistin, yüzde 1’i Kuveyt ve yüzde 1’i Kongo’dan gelmiştir. Diğer etnik grupların sayısı ise %5 civarındadır. 58.000 kişinin %67’si sığınmacı, %16’sı mülteci ve %4’

¹⁵² Ergüven ve zturanlı, a.g.e., s.65.

¹⁵³ akt. Seydi, a.g.e., s.28.

¹⁵⁴ Eraslan, a.g.e., s.47.

¹⁵⁵ Dost, a.g.e., s.66.

ailedir.¹⁵⁶ Buna göre Yunanistan'ın çok fazla ve farklı uyruklu insanlardan göçmen ve mülteci barındırdığı görülmektedir. Bu göçmen ve mültecilerden 24.940 kişinin Suriye'den savaş nedeniyle kaçan sığınmacılar oluşturduğu anlaşılmıştır. Bu kadar farklı ülkelerden insanların göçmen ve mülteci durumuna düşmesi geldikleri ülkelerin gelişmemiş ülkeler olmasının etken olduğu düşünülmektedir.

3.2. YASADIŞI GÖÇ ve YUNANİSTAN

Bu kısımda yasadışı göçün Yunanistan üzerindeki ekonomik, toplumsal ve siyasi etkileri incelenmiştir.

AB'nin bir üyesi olarak Yunanistan AB Temel Haklar Şartı'na tabidir. 2009 yılında yürürlüğe giren Lizbon Antlaşması'na göre üye devletler, Şart'a uygun hareket etmekle yükümlüdür. Burada sığınmacılar için “geri göndermeme” ilkesi kabul edilmiştir. Şart'ın 19. maddesi, bir kişinin zulümden korktuğu veya işkenceye, insanlığa aykırı veya aşağılayıcı davranış veya cezaya maruz kalma olasılığının yüksek olduğu bir yere geri gönderilmesini yasaklamaktadır. Bu ilkenin temeli 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'dir. Sözleşme, ülkelerin sınırlarına ulaşan sığınmacıların hiçbir koşulda iade edilmeyeceğini açıkça belirtmektedir.¹⁵⁷

Sözleşme ayrıca, ülke topraklarına izinsiz giriş yapan mültecilerin, yetkili makamlara gecikmeksizin başvuruda bulunma hakkına sahip olmaları ve iddialarını diğer ülkelere güvenli bir şekilde kabul etmeleri için makul bir süre ve gerekli kolaylıkların verilmesi gerektiğine hükmetmiştir. Açıkça görüldüğü gibi, geri göndermeme ilkesi hem uluslararası hukukun hem de AB hukukunun temel ilkelerinden biri haline gelmiştir. Öte yandan Cenevre Sözleşmesi'ne göre sığınmacıların ulusal güvenlik veya kamu düzeni gerekçeleriyle sınır dışı edilebileceğini belirtmek gerekmiştir. Ancak bu durumda bile yasal prosedürlerin şeffaf bir şekilde yürütülmesi ve mültecilere her türlü hukuki seçeneği sunan adil yargılanma hakkının tanınması önemlidir. Sınır dışı etme koşullarıyla dahi, sınır dışı etmelerin güvenli, onurlu ve insani koşullarda gerçekleştirildiği kabul edilmektedir.¹⁵⁸

¹⁵⁶ Çakran ve Eren, a.g.e., s.11.

¹⁵⁷ Dost, a.g.e., s. 60.

¹⁵⁸ Ergüven, Özturanlı, a.g.e., s. 60.

Yunan hükümetinin göçmenlik politikasına bakıldığında bu politikanın sert tedbirlere, hukuka aykırı ve insanlık dışı bir anlayışa dayandığını söylemek abartı olmayacaktır. Yunan makamlarının tüm ihlaller göz önüne alındığında göçmenleri geri göndermesi, uluslararası hukukta yer alan geri göndermeme ilkesini ihlal etmektedir ve bu bağlamda yasa dışı bir uygulamadır. Ancak Yunan makamları, Ege’de geri gönderme iddialarını kabul etmek istememektedirler. Yunanistan, bu haberlerin gerçek olmadığını ve Türkiye’nin kasıtlı suçlamalarına dayandığını iddia etmektedir.¹⁵⁹

Öte yandan Yunan hükümeti, insan tacirleriyle mücadele etmek ve ölümleri önlemek için büyük bir fedakârlık yaptığını ve böylece Avrupa’ya yönelik yasa dışı insan ticaretini büyük ölçüde durdurduğunu resmi açıklamalarında belirtmektedir. Ancak Yunanistan’nın bu konudaki açıklamaları inandırıcı değildir. Öyle ki, mülteci örgütleri ve Avrupalı yetkililer, Yunan makamlarının uluslararası hukuku ve temel Avrupa değerlerini ihlal ettiği gerekçesiyle Yunanistan’ı açıkça kınamıştır. Ayrıca Türkiye dışından pek çok gazeteci, Yunan Sahil Güvenliğin Ege’deki mültecileri nasıl geri püskürttüğüne ve karşılaştıkları insanlık dışı durumu en ince ayrıntısına kadar uluslararası kamuoyunun dikkatine sunduğuna tanık olmuştur. Gazeteciler, Yunanistan’ın mültecileri Ege’den Türk karasularına ittiğini pek çok kez doğrulamış ve bu durum birçok uluslararası rapora da yansımıştır.¹⁶⁰

Yunanistan’dan gelen bir diğer iddia ise Türkiye’nin Ege’deki düzensiz göçmenleri desteklediği ve bölgedeki gerilimi artırdığı yönündedir. Ancak soruşturma dikkate alındığında, Yunan makamlarının denizde mahsur kalan göçmen teknelerini sadece Türk karasularına geri itmekle kalmayıp, Yunan sahillerinden yakalanmadan adalara ulaşmayı başaran mültecileri de milislerin yakaladığı kaydedilmiştir. Örneğin, fotoğraflar ve elektronik veriler aracılığıyla Midilli adasına giden kişiler daha sonra Yunan makamları tarafından Türk karasularına botla terk edilmişlerdir.¹⁶¹

¹⁵⁹ Muzaffer Akdoğan, *AB’nin Sınırlarına Dayanan Mülteci Krizi ve Yönetimi*, Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Dergisi, Cilt 1, Sayı 1, 2018, s.49.

¹⁶⁰ Gizem Alioğlu Çakmak, *Avrupalılaşmasının Aşıl Tendonu: Göç Politikaları ve Yunanistan Örneği*, Mukaddime, Cilt 9, Sayı Özel Sayı, 2018, s. 42.

¹⁶¹ Fatih Seydi, *Kuzey Ege Müsellim Geçidi Bölgesi’nde Gerçekleşen Düzensiz Göçmen Hareketliliğinin Çevresel ve Sosyoekonomik Etkileri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Deniz Bilimleri ve İşletmeciliği Enstitüsü, 2017, s.24.

Uluslararası sözleşmelere göre Yunanistan, göçmenleri güvenli bir şekilde karaya çıkarmalı, kayıt altına almalı ve uluslararası korumaya ihtiyaç duyup duymadıklarını değerlendirmelidir. Ancak Yunan makamları bu yasal yoldan gitmek yerine, tehlikeli koşullarda bulunan insanları sığınma prosedüründen geçmeden sınır dışı etmeyi tercih etmektedir. Bu noktada AB yetkilileri Türkiye’den sığınma başvuruları reddedilen göçmenleri almaya devam etmesini istemektedir. Yunanistan’ın böyle bir prosedürü uygulamadığı açıktır.¹⁶²

AB’nin yapması gereken, Yunanistan’ı iltica sürecini başlatması için ikna etmesidir. Mülteci krizinin en ağır yükü Türkiye’ye yüklenmiştir. Öte yandan Avrupa ülkeleri bu yükü paylaşmak için sorumluluklarından ve fedakârlıklarından büyük ölçüde kaçınmışlardır. Şimdi Yunanistan’a karşı caydırıcı bir politika izlemeyerek, Yunan makamlarının sorumsuzca aldığı tedbirlerin devamını tahrik etmektedirler. Bu anlamda AB yetkililerinin bir yandan Yunanistan’ın uluslararası hukuku ve AB hukukunu açıkça ihlal ettiğini iddia etmesi, öte yandan da binlerce sığınmacının Akdeniz ve Ege Denizi’ni güvenli bir şekilde geçemeyeceğini iddia etmesi çelişkilidir. Bu çelişkinin nedeninin, Avrupa’da hızla yayılan yabancı düşmanı siyasi iklim olduğu ileri sürülebilir. Bu iklim, Yunanistan’ın sığınmacılara yönelik cezalandırıcı muamelesine Avrupa’dan ciddi tepkiler gelmesini engellenmektedir.¹⁶³

Davanın en tehlikeli yanı göçmen ve yabancı karşıtı tutumların kademeli olarak normalleşmesi ve bunun Avrupa’da yaygınlaşmasıdır. Ne yazık ki, Covid-19 salgınının neden olduğu ekonomik çalkantı, mültecilere yönelik “insanlık dışı” ideolojinin yayılmasında büyük etki yapmıştır. Bu anlayışa göre mülteciler ulusal birliği, toplumsal düzen ve güvenliği ve Avrupa yaşamını tehlikeye atmakta; bu yüzden yardım ve korumayı hak etmeyen yasadışı saldırganlardır. Bu açıdan bakıldığında, Avrupa’nın Yunanistan’a yasadışı geçişi önlemede yardımcı olduğu açıktır.¹⁶⁴

¹⁶² Çakran, Eren, a.g.e., s.9.

¹⁶³ Murat Yorulmaz, “Değişen” Uluslararası Güvenlik Algulamaları Bağlamında Türkiye Yunanistan İlişkilerinde “Değişmeyen” Güvenlik Paradoksu. Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi, 2014, s.3.

¹⁶⁴ Furkan, Y. Şen, Türk Milliyetçiliği ve “Öteki” Algısı: Yunanistan’la Çözümlemeyen Ege Sorunu. Türk İdare Dergisi, 2015, s. 179.

Yunanistan, coğrafi konumu ve AB içinde, Cenevre Sözleşmesi ve AB Yeterlilik Direktifi kapsamında uluslararası koruma arayan kişiler tarafından yapılan bir sığınma başvurusunun incelenmesi sonucunda hangi AB Üye Devletinin sorumlu olduğunun belirlenmesini sağlayan Dublin Tüzüğü kapsamında AB sınırlarına giren ilk ülkedir.¹⁶⁵Bu nedenle, göç türleri arasında sayılan yasadışı göçün yoğun olarak yaşandığı Doğu Akdeniz Koridoru'nun merkezinde yer almaktadır.

Devlet merkezli krizi yasal bir zeminde çözmek için Yunanistan, Mültecilerin Statüsüne ilişkin 1951 Sözleşmesini (Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Ofisi, 1951) ve Mültecilerin Statüsüne ilişkin 1967 Protokolünü kabul etmiştir. Mülteciler (Asociatia ProRefugiu, 1967) ve Avrupa Ortak İltica Sistemi aracılığıyla AB, mevzuatın bir parçası haline gelmiştir.¹⁶⁶

Yunanistan, Avrupa düzensiz göç koridorunda yer almakta ve Ortadoğu'daki iç çatışmalar nedeniyle düzensiz göçten olumsuz etkilenmektedir. Bu durumun bir sonucu olarak, Yunanistan'daki göç yükü giderek artmış, hem sistematik hem de yasal eksikliklere yol açmıştır.¹⁶⁷

Yunan mülteci politikalarını iyileştirmek için önemli bir motor olan Avrupa İltica Sistemi, Yunan yerel hükümetini temel standartları karşılamak için yerel mülteci koruma önlemlerini iyileştirmeye zorluyor gibi görünmektedir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve AB Adalet Divanı, 2011 yılında başlattıkları soruşturmada, Yunan sığınma sisteminin kabul merkezlerinde Yunan hükümetinin münhasır sorunu olmayan eksiklikler ve sorunlar olduğunu tespit etmiştir. Bunun ana nedeni Yunanistan'ın hem AB ülkesi hem de Schengen bölgesinin bir parçası olmasıdır. Yani bu durum nedeniyle Yunanistan'a giriş yapabilen mülteciler AB sınırları içinde yaşamlarını rahatlıkla geçirebilmektedir.¹⁶⁸

Özellikle, uluslararası sahnedeki gelişmeler nedeniyle Yunanistan, üçüncü ülke vatandaşlarının veya vatansız kişilerin büyük akını nedeniyle göç sorunlarıyla karşı karşıyadır. Yunanistan bu sorunu çözmek için AB ile iş birliği yapmaktadır. Bu nedenle Yunanistan'ın sığınmacılar için yeni kabul merkezleri kurması, kötü kabul

¹⁶⁵ Eraslan, a.g.e., s.11.

¹⁶⁶ Ergüven ve Özturanlı, a.g.e., s.61.

¹⁶⁷ Dost, a.g.e., s.61.

¹⁶⁸ Dost, a.g.e., s.62.

şartlarını iyileştirmesi, yasadışı göçmen ve sığınmacıların parmak izini alması, refakatsiz çocuklara uygun muameleyi sağlaması ve uygulanan kötü uygulamalara karşı etkin bir yargı mekanizması kurması gerekmektedir. Mülteciler AB ile işbirliği yapmıştır. Yunanistan, coğrafi konumu, AB üyeliği ve Schengen bölgesi üyeliği nedeniyle AB sınırlarına düzensiz göç akışının ana kapılarından biridir.¹⁶⁹

Yunanistan, Cenevre Mülteci Sözleşmesine taraf olduğu için 1951 Cenevre Mülteci Sözleşmesi ilkelerine karşı da ortak bir duruş sergilemekle yükümlüdür. Sözleşme, sığınmacılara hangi durumlarda mülteci statüsü verildiğini açıklamaktadır. Beraberinde çalışma hakkı, seyahat hakkı, eğitim hakkı, sosyal güvenlik, barınma ve tekrar yerleşim vb. konulardan da yakınmaktadır. Sözleşmeye taraf olan Yunanistan gibi ülkelerin sığınma statüsündeki kişiyi sınır dışı etmesini veya zorla sınır dışı etmesini de yasaklamaktadır. Yunanistan, Mültecilerin Statüsüne İlişkin Sözleşmeye katılan Avrupa Birliği üye devletlerinden bir tanesidir ve bu anlaşma, Yunanistan tarafından mülteciler için ilk yasal bağlamda kabul edilen bağlayıcı anlaşmadır.¹⁷⁰

Bu kapsamda taraflar ırk, din, mezhep veya ülke ayrımı yapmaksızın işbu sözleşme maddelerini uygulamakla yükümlüdür. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Bölge Ofisi, Yunanistan'ın Sözleşme kapsamındaki yükümlülüklerinin uygulanmasını denetlemektedir. Sözleşme uyarınca Yunanistan, uluslararası mülteci korumasının sağlanması veya geri alınmasına ilişkin kararlarda görev ve sorumluluklarını yerine getirmede BM ile işbirliği yapmaktan mahkûmdur. Ayrıca, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Ofisine veya onun yerine geçecek başka herhangi bir BM kuruluşuna, ilgili BM organlarına raporların düzenlenmesini sağlamak için yeterli bilgiyi sağlamayı da taahhüt etmektedir. Bu oranlara ek olarak, mültecilerin durumu, Sözleşmenin uygulanması ve mültecilerle ilgili yürürlükteki yasa, tüzük ve yönetmeliklerin yanı sıra mevcut mülteci mevzuatı hakkında talep edilen tüm istatistiksel verileri ilgili BM kurumlarına iletmekle yükümlüdür.¹⁷¹

Yunanistan Kamu Düzeni ve Vatandaşların Korunması Bakanlığı, ilk kabul merkezlerinin ve seçim prosedürlerinin kurulması, gözetim şartlarının üzerinde

¹⁶⁹ Eraslan, a.g.e., s.11.

¹⁷⁰ Esra Akdoğan, a.g.e, s. 21.

¹⁷¹ Ergüven ve Özturanlı, a.g.e., s.62.

durulması ve tesislerin daha iyi hale getirilmesi de dâhil olmak üzere, Avrupa Komisyonu ve Konseyi’nden gelen sığınmayla ilgili sorunları çözme çabalarının bir parçasıdır. Çocuklu aileler ve savunmasız gruplar için iki plan önermiştir.¹⁷²

2010’da sunulan ilk plan, 2011 yılında “İlk Karşılama Hizmeti (FRS)”nin kurulması haricinde başarısız olmuştur. FRS’nin hedefi; özellikle tarama prosedürlerini aracı kullanarak yasadışı göçmenleri sığınma ve uluslararası koruma hakları konusunda bilgilendirmektir. Bu hedefle, başlangıçta başkent Atina’da bir merkez ofis ve daha sonra bölgesel iltica ofislerinden oluşan bir iltica servisi oluşturulmuştur. FRS, ilk kabul tesislerinin kurulmasından ve tesislerin yönetiminden sorumludur. Haziran 2013’te Yunanistan, “uluslararası koruma başvuruları” adlı başka bir prosedür başlatmıştır. Bu prosedür, uygun durumdaki kişilere 1951 Cenevre Mülteciler Sözleşmesi’nin mülteci kriterlerine uygunluğu belirleme ve uluslararası korumaya başvurma hakkı vermiştir.¹⁷³

Bu prosedür kapsamında, uluslararası koruma prosedürüne başvuran yabancılar veya vatansız kişiler, müracaat süresi boyunca Yunanistan’da ikamet etme hakkına sahiptir. Bu süreçte sığınmacıların gözaltına alınması hukuken engellenmiştir. Ayrıca başvuranlar arasından yardıma ihtiyacı olanlara maddi destek sağlanmaktadır.¹⁷⁴

Yunanistan, mülteci krizini en yoğun yaşayan AB üye devletleri arasında yer aldığından, göçmenlerin kaydı için EURODAC sistemini uygulamaktadır. Bu çerçevede, Avrupa Komisyonu’nun Mart 2019 raporu, 2018’de 400.000 parmak izinin kaydedildiğini vurgulamaktadır. 2000 yılında, sığınmacıların parmak izlerini almak için EURODAC (Avrupa Otomatik Parmak İzi Tanıma Sistemi) adlı bir sistem oluşturulmuştur. EURODAC; herhangi bir AB üye devlette mültecilik müracaatında bulunanların parmak izlerinin yer aldığı bir sistemdir. Dublin Anlaşması’nın akabinde inşasına başlanan bir sistemdir. Halihazırda AB mülteci düzenlemelerine bakıldığında, bir sığınmacı birden çok üye devlette mültecilik müracaatında bulunamamaktadır. Bu sebeple müracaat yaptıkları ilk bölgede parmak izleri alınmakta ve karar verme süreci başlamakta, müracaat reddedilmekte, insan

¹⁷² Seydi, a.g.e., s.26.

¹⁷³ Eraslan, a.g.e., s.14.

¹⁷⁴ Dost, a.g.e., s.64.

yaşamını tehdit eden herhangi bir durum bulunmuyorsa, göçmenin ülkesi göçmenin ülkeye girişine müsaade ediyorsa ve üye ülkenin kaynakları el veriyorsa, göçmen sınır dışı edilmektedir.¹⁷⁵

3.2.3. YUNANİSTAN'IN YASADIŞI GÖÇÜ ÖNLEMESİNE YÖNELİK POLİTİKALARI

Avrupa ülkelerinin göçü önlemeye yönelik çabaları desteklemek için bazı göç politikaları bulunmaktadır. Sınır kontrolü ile istenmeyen göç engellenmeye çalışılmaktadır. Son dönemde göç alanında yürürlüğe giren kamu politikaları ve kamu önlemlerinin göçü engellemekten çok göçmenlerin hukuki durumunu etkilediği görülmektedir.¹⁷⁶

Yunanistan'daki durum, Ege'deki yasadışı göç bağlamında çözümlenmelidir. 2008 ekonomik krizi sonrasında en çok etkilenen ülkelerden biri olan Yunanistan, AB'ye giren yasadışı göçmenler açısından jeopolitik bir öneme sahiptir.¹⁷⁷

Yunanistan 1830 yılında modern bir devlet haline geldikten sonra, ilki 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarından sonra ve ikincisi İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra olmak üzere iki büyük göç dalgası yaşamıştır. İlk göç dönemi, Yunan nüfusunun neredeyse %10'unun Amerika Birleşik Devletleri ve Mısır'a göç ettiği 1893 ekonomik krizinin bir sonucu olarak gelmiştir. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından, Yunanistan'ın yanı sıra Akdeniz'in dört bir yanından gelen göçmenlerin anavatanlarını terk ettikleri görülmüştür. Bu süre zarfında birçoğu Kuzey Avrupa'nın yanı sıra Amerika Birleşik Devletleri, Kanada ve Avustralya'ya göç etmiştir.¹⁷⁸

Bu göçler ekonomik ve siyasi nedenlerle gerçekleştirilmiştir. 1946-1949 İç Savaşı ve 1967-1974 Cunta Yönetimi bu siyasi nedenler arasındadır. Ancak 1973 petrol krizi, Kuzey Avrupa ülkelerinin ekonomik durumunu olumsuz etkilemiş ve işgücü talebini azaltmış ve bu ülkelerin göç politikasını güçlendirmiştir. Bu, göçmenlerin Kuzey Avrupa'ya geri dönmesine yol açmıştır. Ayrıca göçmenlerin yeni ülkelere yerleştirilmesinde yaşanan zorluklar, 1974'ten bu yana Yunanistan'da

¹⁷⁵ Ergüven ve Özturanlı, a.g.e., s.63.

¹⁷⁶ Akçadağ, a.g.e., s.4.

¹⁷⁷ Eraslan, a.g.e., s.15

¹⁷⁸ Çakran ve Eren, a.g.e., s.12.

demokrasiyi getirme çabaları ve 1981’de AB’ye katılmasından bu yana ekonomik durumdaki iyileşme Yunanistan’ın göçmen bir ülkeye geçişinde etkili olmuştur. 1974 ve 1985 arasında, savaş sonrası göçmenlerin yarısından fazlası Yunanistan’a dönmüştür.¹⁷⁹

Sovyetler Birliği’nin dağılmasından sonra, AB’nin doğu girişi, en uzun sahil şeridi ve sınır ötesi kolay coğrafi konumu, Yunanistan’ın bir göç ülkesine dönüşmesindeki en önemli etkenlerdir.¹⁸⁰ Yunan göçünün tarihi incelendiğinde, ekseriyetle komşu ülkelerden, Balkanlardan, Doğu Avrupa ülkelerinden ve Sovyetler Birliği’nin dağılmasından sonra ortaya çıkan bağımsız devletlerden göçmen kabul ettiği görülmektedir. Göçmenlerin çoğunun 1990’lı yıllarda Yunanistan’a Arnavutluk’tan (%34) geldiği, onu Gürcistan, Bulgaristan, Ukrayna ve Romanya’nın takip ettiği bilinmektedir. Bu ülkelere ek olarak Pakistan, Afganistan, Suriye ve Bangladeş’ten gelen düzensiz göçmenlerin ülkeye girişlerinin akabinde sığınma talebinde bulundukları belirtilmektedir. Ancak Yunanistan’a göç eden kaçak göçmenlerin çoğunun kara ve deniz yoluyla Türkiye’den, kara yoluyla da Arnavutluk’tan geldiği ifade edilmektedir.¹⁸¹

Yunanistan’da, yasadışı göçmenlerin büyük çoğunluğu ülkeye girdikten sonra vizesizdir. Öte yandan bazı kaçak göçmenler, kayıt dışı ekonomide çalıştıkları ve nerede çalıştıklarını belirleyemedikleri için oturma iznine sahip olup, ikamet izni sona eren göçmenleri içermektedir. Göçmenlerin Yunanistan’a yasadışı yollardan girmeyi seçmelerinin üç ana nedeni vardır. Birincisi, uzun süreli istihdamı sağlayacak yasal yolların olmaması ve ülkeye çalışmak isteyen göçmenlerin gelmesidir. İkincisi, aile birleşimi yoluyla Yunanistan’a gelme koşulları daha da zorlaşmıştır. Son adım ise aılıktan, otoriter rejimlerden veya çevre felaketlerinden kaçmak isteyenlerin, insan tacirleri aracılığıyla deniz yoluyla ülkeye girmeye çalışmalarıdır.¹⁸²

1991’de Yunan parlamentosu, yasa dışı göçmenlerin ülkeye girmesini ve bu yasa aracılığıyla ülkede yaşamasını ve çalışmasını engelleyen 1975/1991 sayılı

¹⁷⁹ Ergüven ve Özturanlı, a.g.e., s.67.

¹⁸⁰ Eraslan, a.g.e., s.24.

¹⁸¹ Dost, a.g.e., s.68.

¹⁸² Seydi, a.g.e., s.30.

Yasayı kabul etmiştir. Yasa, yasadışı göçmenlerin gözüaltına alınmasını kolaylaştırmayı ve yasadışı göçmenlerin Yunanistan'da kalmasını önlemeyi amaçlamaktadır.¹⁸³ Yunan yasalarına göre, yasadışı göçmenler üç ila beş yıl hapis cezasına çarptırılabilir. Yunanistan'da düzensiz göç sorunu İçişleri Bakanlığı tarafından değil, Kamu Düzeni ve Sivil Koruma Bakanlığı tarafından ele alınmaktadır. Bunun nedeni, durumun kötüye gitmesi ve ülkede çok fazla sıkıntı olmasıdır. Ülkede işsizlik ve artan suç, göçmenlerin karşı karşıya olduğu sorunlar arasında yer almaktadır ve çoğunlukla göçmenlerle ilişkilendirilmektedir. Basında çıkan haberlere göre, Yunanistan'da bozulan kamu düzeninden göçmenler sorumludur. Göçmen nüfus tarafından hırsızlık, soygun ve uyuşturucu kaçakçılığı vakaları da vardır.¹⁸⁴

İlk yasama programı, yasa dışı göçmenleri düzenleyen 1991 yasasından sonra 1997 yılında uygulamaya konmuştur. 1991 yasası, yabancıların giriş ve çıkış, yerleşme, işgücü, sınır dışı edilme ve mülteci statüsü kazanma şartlarını değiştirmiştir. Aynı zamanda, çıkarılan 358/1997 ve 359/1997 tarihli kanunlarda düzensiz göçmenlerin ülkede geçici olarak yaşamalarına müsaade eden “Beyaz Kart” meselesi söz konusuydu. Bu onlara çalışma ve oturma izinlerini içeren bir ‘Yeşil Kart’ almaları için zaman vermiştir. Beyaz kart alabilmek için Yunanistan'da en az 1 yıllık sosyal güvenlik ücretin ödenmesi, sağlık sorunu olmadığına dair belge, sabıka kaydının olmaması ve toplamda 40 iş günü olması gerekmektedir. 150 günlük çalışma ise Yeşil Karta geçiş yapılmasını sağlamaktadır. Buna göre, 1997 yılındaki ilk yasama programı kapsamında 371.641 göçmen Beyaz kart almış olup, bunlardan yalnız 212.860'ı yeşil kart almıştır. Yunanistan'da ikamet eden göçmenlerin en az yarısının yasSözlallaştırma programından faydalandığı düşünülmektedir.¹⁸⁵

2001 yılında devlet yeni bir yasa çıkarmış ve ikinci bir yasama programı uygulamıştır. Yasanın yürürlüğe girmesinden önce, yasadışı göçmenler, Yunanistan'da 1 yıl yaşamışlarsa programdan yararlanabiliyorlardı. 2910/2001 tarihli

¹⁸³ Ergüven ve Özturanlı, a.g.e., s.68.

¹⁸⁴ Seydi, a.g.e., s.31.

¹⁸⁵ Çakran ve Eren, a.g.e., s.13.

yasa, oturma izni almak isteyen göçmenlerin çalışma iznine de sahip olmasını şart koşturmuştur.¹⁸⁶

Bir önceki yasama programında yapılan en mühim değişiklik olan çalışma izin belgesinin sunulmasına ek olarak, sosyal sigorta için 200 günlük bir ödeme yapılması gerekli görülmektedir.¹⁸⁷ Yunanistan'a göç genellikle Arnavutluk ve Türkiye üzerinden olmaktadır. Arnavutluk'la Geri Kabul Anlaşması imzalanıp vize muafiyeti getirilmesinin ardından, yasadışı göçmenlerin girişinde Türkiye-Yunanistan sınırı başı çekmeye başlamıştır. Pakistan, Afganistan, Irak ve Bangladeş başta olmak üzere Asya ve Ortadoğu'dan çok sayıda göçmen Türkiye üzerinden Yunanistan'a giriş yapmaktadır.¹⁸⁸

2019'un sonunda, Yunanistan'da 5.000'den fazla çocuk da dahil olmak üzere 186.000'den fazla mülteci ve sığınmacı mevcuttur.¹⁸⁹ Yunan yasaları, mültecileri ve sığınmacıları yabancı uyruklu olarak tanımlamaktadır. Bu sebeple Yunan ulusal hukuku, mülteci statüsü verilen üçüncü ülke vatandaşlarına veya vatansız kişilere, Avrupa'da gelişen aşırı sağ ve yabancı düşmanlığına bakılmaksızın birtakım haklar vermektedir. Bu hakların en mühimi aile birliği hakkıdır. Mülteci statüsü verilen vatansız kişilerin aile üyelerine de aynı statü verilir ve üç yıllık yenilenebilir oturma izni verilir.¹⁹⁰

Ayrıca mülteci hakları verilenlere eğitim ve öğretim hakkı da verilmektedir. 2015'te ülkeye göç eden mülteci sayısının ardından 2016'da çıkarılan yasaya göre Yunanistan tarafından, 6-15 yaş arası çocuklar için İngilizce, Yunanca, matematik, spor ve sanat kursları açmış ve mültecilere okullara erişim hakkı verilmiştir.¹⁹¹ Göçmenlik Entegrasyon Politikası Endeksi (GEPE) tarafından yapılan bir araştırma, bu kişilerin Yunan eğitim sistemine girme hakları olmasına rağmen, mültecilerin eğitimine devam etmeleri ve tamamlamaları için neredeyse hiçbir desteğin olmadığını ortaya koymuştur.¹⁹²

¹⁸⁶ Eraslan, a.g.e., s.28.

¹⁸⁷ Yorulmaz, a.g.e, s.4.

¹⁸⁸ Dost, a.g.e., s.70.

¹⁸⁹ Görgün, a.g.e., s.1162.

¹⁹⁰ Eraslan, a.g.e., s.45.

¹⁹¹ Ergüven ve Özturanlı, a.g.e., s.69.

¹⁹² Seydi, a.g.e., s.32.

Çocuk göçmenlere ek olarak, yetişkin göçmen becerileri geliştirme, kendisine has tasarlanmış meslekle ilgili eğitim programı çeşitleri ve erişkin ülkelerarası savunucular ve yararlanıcılar için destek hizmetleri tarafından desteklenmişlerdir. Aslında Yunanistan'ın çabaları, mülteci çocuklara ve daha büyük mültecilere mesleki eğitim ve öğretim sağlamak yerine, mülteci çocukların okullara girişini kolaylaştırmayı amaçlamaktadır.¹⁹³

Mülteci statüsündeki kişilerin seyahat etmesinin yasaklanması için bir neden yoksa seyahat belgesi çeşitleri düzenlenmektedir. Mülteciler için pasaport faaliyetleri Yunan Polis Pasaport Dairesince yürütülmektedir. Mülteci statüsündeki üçüncü devlet vatandaşlarına ya da vatani olmayan bireylere tanınan bir başka hak da sağlıktır. Mülteciler, esas Yunan sağlık hizmetleri için aynı temel haklara sahiptir. Ayrıca hamileler, yaşlılar, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele veya bakım gibi psikolojik ve tıbbi bakıma muhtaç kişilerin tüm ihtiyaçları karşılanmaktadır.¹⁹⁴

Yunan hükümeti, evlenmemiş ve büyük insan sayılmayan insanlara fazladan bakım ve güvenlik vermektedir. Yunan makamları refakatçisi olmayan küçüklerin daha iyi yaşaması için 402 kabul odası ayırmıştır. Fakat, Yunan ülke içi yasal yapısında eğitimsiz küçüklerin çıkarlarını ifade etmelerine izin veren bir vesayet sistemi yoktur. Buna ek olarak, Yunan hükümeti mülteci çocuklar ve diğer resit olmayanlar için eşit eğitime izin vermektedir.¹⁹⁵

Yunan makamları, mülteci statüsü verilen vatansız kişilere, temel ihtiyaçlarını karşılayan kaliteli bir yaşam sürmeleri için ücretli çalışma hakkı vermiştir. Mülteciler için çalışma hakkı Yunan halkı tarafından şiddetle eleştirilmiştir. Eleştirisinin önem verilen tarafı Yunanistan içinde işsizliğin %25 civarında bulunmasıdır. Söz konusu sebeple Yunan hükümeti, isterlerse mülteci statüsüne sahip bireylerin anavatanlarına dönmelerine yardımcı olmaktadır.¹⁹⁶ Bu amaçla Yunanistan, 2010 senesinde Uluslararası Göç Örgütü ile bir destek anlaşması imza altına almıştır. Anlaşmaya göre Yunanistan, mülteciler için bir dizi yardım programı başlatmıştır.¹⁹⁷

¹⁹³ Ergüven ve Özturanlı, a.g.e., s.70.

¹⁹⁴ Dost, a.g.e., s.71.

¹⁹⁵ Görgün, a.g.e., ss. 1153-1162.

¹⁹⁶ Eraslan, a.g.e., s.22.

¹⁹⁷ Görgün, a.g.e., ss. 1153-1162.

3.2.4 AB'NİN YUNANİSTAN'IN YASADIŞI GÖÇLE MÜCADELE POLİTİKALARI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Bu kısımda Yunanistan'ın yasadışı göç bağlamında AB için önemi, geri kabul anlaşmaları ile Frontex incelenmiştir.

3.2.4.1. Yunanistan'ın Yasadışı Göç Bağlamında AB İçin Önemi

Yunan makamlarının ülkenin Türkiye sınırlarına gelen yasadışı göçmenleri reddettiklerine dair çok sayıda yerli ve uluslararası yazılı ve fotoğraflı kanıt bulunmaktadır. Bu bağlamda sadece sınır güvenliğinin değil, Yunanistan'ın sığınmacılara karşı taraf olduğu uluslararası sözleşmelerden doğan uluslararası yükümlülüklerinin de vurgulanması gerekmektedir. Yunan hükümetinin savunma önlemleri sınır güvenliğine dayandığı için yasal bir gerekçe yoktur.¹⁹⁸

AB'nin bir üyesi olarak Yunanistan'ın AB Temel Haklar Şartı'na tabi olduğunu belirtmek gerekmektedir. 2009 yılında kabul edilen Lizbon Antlaşması'na göre üye devletler, Şart'a uygun hareket etmekle yükümlüdürler. Burada sığınmacılar için “geri göndermeme” ilkesi benimsenmiştir. Şart'ın 19. maddesine göre, bir kişinin zulümden korktuğu veya işkence, insanlığa aykırı veya aşağılayıcı davranış veya ceza olasılığının bulunduğu bir yere geri gönderilmesi yasaktır. Bu temel ilkenin temeli 1951 Cenevre Sözleşmesidir. Sözleşme, ulusal sınırlara ulaşan sığınmacıların hiçbir koşulda iade edilmeyeceğini açıkça belirtmektedir.¹⁹⁹

Sözleşme ayrıca, devlet topraklarına izinsiz giren mültecilerin, yetkililerle derhal temas kurma hakkına sahip olması ve farklı bir devlete girişlerini sağlamak için yeterli bir zaman ve gerekli araçları sağlaması gerektiğini belirlemektedir. Açıkçası, geri gönderilmeme ilkesi, uluslararası ve AB hukukunun başlıca ilkelerinden biri haline gelmiştir. Bir taraftan Cenevre Sözleşmesi uyarınca sığınmacıların ulusal emniyet veya kamu düzeni ile alakalı nedenlerle sınır dışı edilebileceğini de ifade etmek gerekmektedir. Fakat böyle bir durumda dahi hukuki prosedürlerin açık olması ve mültecilere her türlü hukuki imkânı sağlayan adil yargılanma hakkının bulunması esastır. Şartlı sınır dışı etme durumunda dahi sınır

¹⁹⁸ Akdoğan ve Atalay, a.g.e., s.2372.

¹⁹⁹ Akkaraca Köse, a.g.e., s.201.

dışı etme işlemlerinin emniyetli, haysiyetli ve insani koşullarda gerçekleşeceği kabul edilmektedir.²⁰⁰

Yunan hükümetinin göç politikasını incelerken sert tedbirlere, hukuka ve insanlığa aykırı bir düzenlemeye dayandığını söylemek abartı olmaz. Çünkü Yunan hükümetinin göçmenleri yeniden donatması, uluslararası hukukun “geri gönderilmeme ilkesi”ne aykırı her türlü ihlal ve bu bağlamda yasa dışı bir eylem teşkil etmektedir. Ancak Yunan makamları, Ege Denizi’nde “geri itme” kabul etmemişlerdir. Yunanistan, bu bilgilerin gerçek olmadığı ve Türkiye’nin kasıtlı suçlamalarına dayandığı konusunda ısrar etmektedir.²⁰¹

AB’nin bu noktada yapması gereken, Yunanistan’ı iltica sürecini yürütmeye bir şekilde ikna etmektir. Mülteci krizinin en ağır yükü Türkiye’nin omuzlarındadır. Bir yandan Avrupa ülkeleri, sorumluluklarını üstlenmekten ve bu yükü bölüşmek için kendilerini feda etmekten mümkün olduğunca uzak durmuşlardır. Yunanistan’a karşı caydırıcı bir politika uygulamayarak, Yunan makamlarının sorumsuzca kullandığı önlemlerin devamını teşvik etmektedirler. Bu anlamda AB yetkililerinin bir yandan Yunanistan’ın uluslararası hukuku ve Avrupa hukukunu açıkça ihlal ettiğini, öte yandan binlerce sığınmacının Akdeniz’i geçemediğini ilan etmesi çelişkilidir. Bu çelişkinin Avrupa’da süratle yayılmakta olan yabancı düşmanı siyasi iklim olduğu düşünülmektedir. Muhtemelen bu iklim, Yunanistan’ın sığınmacılara yönelik cezalandırıcı yaklaşımına Avrupa’dan büyük tepkiler gelmesini engellemektedir.²⁰²

İşin en tehlikeli yanı, göçmen ve yabancı karşıtı yaklaşımın Avrupa’da giderek normalleşmesi ve önemsizleştirilmesidir. Maalesef ki Covid-19 pandemisi sebebiyle beliren iktisadi güçlükler, mülteciler arasında “insandışılştırma” fikrinin yayılmasını oldukça etkilemiştir. Bu anlayışa göre; mülteciler ulusal bütünlüğü, kamu düzenini ve güvenliğini ve Avrupalıların yaşam biçimini tehdit etmektedir. Bu nedenle ne yardım edilen ne de korunan gayri meşru işgalcilerdir. Bu görüşteki siyasi

²⁰⁰ Ergül, a.g.e., s.215.

²⁰¹ Tepealtı, a.g.e., s.130.

²⁰² Çakran ve Eren, a.g.e., s.14.

iklim ve popülist faaliyetler kapsamında, AB'nin Yunanistan'a ve Yunanistan üzerinden AB'ye geçişi engellenmesini zımnen desteklediği anlaşılmaktadır.²⁰³

Avrupa Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen, Mart 2020'de Yunanistan'a yaptığı ziyarette sözleriyle, "Bu sınır sadece bir Yunan sınırı değil, burası aynı zamanda Avrupa sınırı" dedikten sonra Yunanistan'ı, mültecilere karşı "Avrupa'nın Kalkanı" olarak tanımlamıştır. Bu açıdan AB ile Yunanistan arasındaki ilişkinin jeopolitik yönü ortaya konulmuştur. Avrupa'nın jeopolitik ve ideolojik kaygılarının hukuki ve insani kaygılardan daha ağır basması Yunanistan'ı mülteciler için hukuka aykırı ve haksız sert politikalar izlemeye teşvik etmektedir.²⁰⁴

3.2.4.2 Geri Kabul Anlaşmaları

AB üye ülkeleri 1970'li yıllardan beri artan göçle birlikte iktisadi ve siyasi uyumu güçlendirmek için ortak politikalar oluşturmaya başlamışlardır.²⁰⁵ AB üye devletleri, yasa dışı göçü önlemek için kaynak ülkeler ve geçiş ülkeleri ile genel bir bakış sağlamak amacıyla "Geri Kabul Anlaşmaları" adı verilen anlaşmalara imza atmaktadır. Buna göre geri kabul sözleşmesi; "yasadışı göçmenlerin kendi ülkelerine veya ülkelerine geri dönmek istedikleri ülkeye dönmek için kendi ülkelerine dönmelerini şart koşan bir anlaşma" olarak tanımlanmaktadır.²⁰⁶

Geri kabul anlaşmaları, ülkede kalma koşullarını taşımayan veya bu koşulları taşıyıp da geçerliliğini yitirmiş üçüncü ülke vatandaşlarının ülkelerine geri gönderilmelerini düzenlemektedir. Bu kişiler ülkeye pasaport veya geçerli bir belge bulundurmaksızın giriş yapmaktadırlar. Ülkeye yasal yolların ötesinde giren insanlardır. Yasal olarak kayıtlı olmalarına rağmen bu kişilerin vize süresinin dolması gibi nedenlerle sınır dışı edilmeleri gerekmektedir.²⁰⁷

Geri kabul anlaşmaları üst, bir ülkenin vatandaşlarını kabul etme görevini izah etmektedir. Ayrıca, bu anlaşmalara taraf devletlerin, ülkelerinden geçen üçüncü ülke vatandaşlarını hangi koşullar altında incelemek zorunda kalacaklarını da ele

²⁰³ Savar ve Kedikli, a.g.e., s. 1121.

²⁰⁴ Vasilaki, R., Yunanistan Göçmenleri Denizin Ortasına Bırakıyor – ve Avrupa Buna GözYumuyor, Çeviren: Oğuzcan Karabulut, <https://www.jacobinmag.com/2020/08/greece-migrants-turkey-border-nonrefoulement-refugees>, Erişim Tarihi: 17.05.2022., s. 7.

²⁰⁵ Ergüven ve Özturanlı, a.g.e., s.71.

²⁰⁶ Dost, a.g.e., s.72.

²⁰⁷ Eraslan, a.g.e., s.23.

almaktadır. Komşu ülke vatandaşları olmanın yanı sıra, üçüncü ülke vatandaşlarının geri kabul anlaşmasına katılmasına neden olan AB’ne geçişte komşu ülkeleri transit olarak kullanan üçüncü taraf vatandaşlar bulunmaktadır.²⁰⁸

AB son yıllarda yasadışı göçle mücadele kararı almıştır. Ülkelerin sınırlarını kontrol etmeleri, yasa dışı göçmenlerin sınır dışı edilmesini sağlamaya yönelik çalışmaların tüm ülkelerde koordineli bir şekilde yürütülmesi ve dış sınırların korunması için alınacak önlemlerin net bir şekilde belirlenmesi için çaba gösterilmesi ve fonlar için ayrılmış AB’nin böyle bir adım atmasının en önemli nedeni, çok sayıda göçmenin ve teknenin Yunan karasularında batması ve yüzlerce kişinin ölümüyle sonuçlanmasıdır.²⁰⁹

Türkiye ile AB arasında Vize Serbestisi Diyaloğu Mutabakat Metni ve Geri Kabul Anlaşması 2013 yılında imzalanmıştır. Geri Kabul Antlaşmasıyla, her yıl Türkiye’yi transit geçmiş pek çok yasadışı göçmenin Türkiye’ye “geri kabul edilmesi” kabul edilmiştir. Bu anlaşma AB’nin yasadışı göçmenlerin hal yön edilmesi ve geldikleri ülkelere geri gönderilmesiyle alakalı yükümlülük ve sorumluluklarının Türkiye’ye ötelenmesi olarak da görülebilir. Bu bakımdan gelecekte büyük bir yük altında kalacağını öngören Türkiye de, daha uzaktaki köprü ülkeler ve düzensiz göç hareketlerin kaynaklandığı menşe ülkelerle benzeri ikili “geri kabul antlaşmaları” ve benzer işbirliği tedbirleri sağlamaya yönelik bir gayret içine girmiştir ve pek çok ülke ile ikili geri kabul anlaşması imzalamıştır.²¹⁰ Türkiye’nin daha uzaktaki ‘köprü’ ve ‘kaynak’ ülkelerle “geri kabul antlaşmaları” imzalamaya yönelik gayreti, AB ile yapılacak antlaşma çerçevesinde üstlenilecek yükümlülükler ışığında, AB ülkelerinden Türkiye’ye iade alınacak düzensiz göçmenlerin ya menşe ülkelerine ya da daha önce geçtikleri başka köprü ülkelere aynı şekilde iade edilebilmeleri amacını taşımaktadır.²¹¹

²⁰⁸ Seydi, a.g.e., s.34.

²⁰⁹ Çakran ve Eren, a.g.e., s.14.

²¹⁰ İlke Göçmen, *Türkiye ile Avrupa Birliği Arasındaki Geri Kabul Anlaşmasının Hukuki Yönden Analizi*, Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, Cilt: 13, No: 2, 2014, s. 17.

²¹¹ Mülteci Hakları Koordinasyonu, *Türkiye ile AB Arasında İmza Edilen “Geri Kabul Antlaşması’na” Dair Tutum Belgesi*, madde 14, 2014, s.2., http://www.madde14.org/index.php?title=MHK_-T%C3%BCrkiye_ile_AB_Aras%C4%99

3.2.4.2. Frontex

Ulusal ve uluslararası düzeyde, Yunan makamlarının ülke sınırlarına gelen göçmenleri yasadışı bir şekilde Türkiye'ye geri ittiğine dair pek çok yazılı ve görünür delil mevcuttur. Bu anlamda Yunanistan'ın taraf olduğu sığınmacılara yönelik uluslararası sözleşmelerden kaynaklanan uluslararası yükümlülüklerle beraber sınır güvenliğinin de altını çizmek zorunludur. Çünkü Yunan hükümetinin sınır güvenliği nedeniyle aldığı savunma önlemlerinin yasal dayanağı yoktur.²¹²

AB'nin sınır koruma dairesi Frontex'e göre, AB sınırında tutuklanan yasadışı göçmenlerin çoğunluğu Yunanistan sınırında tutuklanmaktadır. Frontex yaptığı açıklamada, 2020 yılının ikinci çeyreğinde en yüksek yasadışı göçmen yüzdesinin Yunanistan sınırında tutuklandığını, göçmenlerin yüzde 90'ının AB sınırında tutuklandığını ve Yunanistan sınırında tespit edildiğini belirtmiştir. Yunan makamlarına göre, yaklaşık 350 göçmen, her gün Orestiada kentsel bölgesinde 12,5 km uzunluğundaki Türk-Yunan sınırını yasadışı olarak geçmeye çalışmaktadır. Yunanistan'a büyük bir yasadışı göçmen akını sonrasında, Yunanistan Sivil Koruma Bakanı Christos Papoutsis, Frontex Hızlı Sınır Müdahale Ekibi'ni (RABIT) Yunanistan-Türkiye sınırındaki kontrolleri ve devriyeleri hızlandırmaya çağırmıştır.²¹³

Bu noktada, Frontex'in 2005'te kurulmasından bu yana ilk kez, RABIT ekibi AB'nin dış sınırlarındaki bir acil duruma müdahale etmek için harekete geçmiştir. 2020 yılında AB sınırlarında tutuklanan yasadışı göçmenlerin %87'si doğu Akdeniz güzergâhında Yunanistan sınırında ve Arnavutluk-Yunanistan sınırında bulunmuştur. Yunanistan-Türkiye sınırında gözaltına alınan yasadışı göçmenlerin çoğunluğunu Afganistan ve Irak'tan gelen göçmenler oluşturmuştur. Yunanistan-Arnavutluk sınırında tutuklananların %94'ü Arnavutluk'tandır. Arnavut tutuklamaları, tüm AB sınırlarında tutuklananlar arasında %31 ile ilk sırada yer almıştır. 2021'de, Yunanistan-Türkiye sınırında hala birçok yasadışı sınır geçişi bulunmaktadır. Bu yıl

B1nda %C4%B0mza Edilen %E2%80%9CGeri Kabul Antla% C5%9F mas
%C4%B1%E2%80%99na%E2%80%9D Dair Tutum Belgesi Erişim Tarihi 25.10.2022.

²¹² Eraslan, a.g.e., s.9.

²¹³ Dost, a.g.e., s.73.

tutuklanan yasadışı göçmen sayısı bir önceki yıla göre %17 artarak 55.000'e yükselmiştir.²¹⁴

Türkiye ile Yunanistan arasındaki Meriç Nehri boyunca uzanan sınır, Asya'dan AB'ye yasadışı göç için önemli bir giriş noktası olmaya devam etmektedir. En sık tutuklanan göçmenler Afgan uyruklular olup Pakistan ve Bangladeş'ten göçmenler onları takip etmektedir. Kuzey Afrika'dan gelen göçmenler ikinci en büyük göçmen grubudur ve çoğu Cezayir ve Fas uyrukludur.²¹⁵

Yunanistan-Arnavutluk sınırında tutuklanan göçmen sayısı 2020 yılına göre önemli ölçüde düşmüştür. 2021'de bu sınırlarda tutuklanan yasadışı göçmen sayısı bir önceki yıla göre %85 azalarak 35.300'den 5.270'e düşmüştür. Düşüşün ana nedeni, 2020'den önce tanıtılan Arnavutlar için vizesiz seyahat sistemidir.²¹⁶

2019 yılında Yunanistan-Türkiye sınırında tutuklanan kaçak göçmen sayısı bir önceki yıla göre azalmaya devam etmiştir. Kaydedilen düşüşte 2018 yılında alınan tedbirlere ek olarak, Meriç Nehri bölgesinde kaçak göçmenlerin Yunanistan-Türkiye sınırını geçmesini engellemek için başlatılan 12 km uzunluğundaki tel örgü inşaatının tamamlanmasının da büyük etkisi olmuştur.²¹⁷

Frontex'e ek olarak, Yunan Polisi, Yunan sınırındaki yasadışı göçmenler hakkında düzenli olarak yıllık veri sağlayan başka bir kurumdur. Yunan polisi tarafından açıklanan veriler Frontex verileriyle tutarlı olmakla birlikte daha ayrıntılı bir çerçeve sunmaktadır. Bu nedenle, yasadışı yollardan Yunanistan'a girmek isteyen göçmenler için ana giriş noktaları şunlardır: 282 km Yunanistan-Arnavutluk, 288 km Yunanistan-Makedonya, 494 km Yunanistan-Bulgaristan, 206 km Yunanistan-Türkiye, Meriç Nehri boyunca sınır komşusudur.²¹⁸

²¹⁴ Eraslan, a.g.e., s.24.

²¹⁵ Esra Akdoğan, a.g.e, ss. 21-29.

²¹⁶ Ergüven ve Özturanlı, a.g.e., s.73.

²¹⁷ Eraslan, a.g.e., s.25.

²¹⁸ İbrahim Karaca, *AB'nin Entegre Sınır Yönetimi Kurumu Frontex'in Rolü ve Türkiye'nin Uyum Süreci*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, 2016, s.20.

SONUÇ

Bu çalışmada AB'nin yasadışı göç ile mücadele politikaları Yunanistan örneğinde ekonomik, toplumsal ve siyasi olarak değerlendirilmiştir. AB'nin yasadışı göç politikalarının Yunanistan'ın yasadışı göç politikaları üzerindeki etkisi incelenmiştir.

Günümüzde önü alınamayan yasadışı göç AB ülkeleri için mücadele edilmesi gereken en önemli politika alanlarından biridir. Bununla birlikte, göç olgusuna farklı AB ülkelerinin farklı yaklaşımları sebebi yıllar içerisinde gösterilen çabalara rağmen AB'de tüm üye ülkeleri bağlayan ortak bir göç politikası oluşumunu engellemiştir.

Avrupa Birliği içerisinde ortak bir göç politikasının olmaması doğal olarak üye ülkelerin kalkınma politika ve uygulamalarında ekonomik, siyasi ve sosyal gelişmelere göre sürekli değişikliklere yol açmaktadır. Artan üye sayısı ve sürekli yenilenen yapı nedeniyle, değişen durumlara uyum sağlayabilecek bir göç politikası geliştirmek için çalışmalar günümüzde de devam etmektedir. Bu yenilenme sürecinin önemi, Suriyeli göçmenlerin Avrupa ülkelerine göç etmesi ve AB içinde yeni stratejilerin tartışılması ile daha da önem kazanmaktadır.

AB üye ülkelerinin farklı sosyal koşulları nedeniyle göçle ilgili birbirinden farklı sosyal politikalar ve düzenlemeler getirilmiştir. Göçe dair hukuk ve mevzuat ülkeden ülkeye değişmektedir. Bu farklılıklara rağmen, göç politikası konusunda AB düzeyinde müzakereler devam etmektedir.

Ülkelerin sorunlu göç politikası konularını objektif bir şekilde ele almak ve olumlu çözümler önermek için doğru atmosferin yaratılması gerekmektedir. Kamuoyunun konu hakkında doğru bir şekilde bilgilendirilmesi ve politikaların anlaşılması için şeffaf, tutarlı ve açık bir şekilde yürütülmelidir. Örneğin; devletlerin sadece geçici göçmenleri kabul ettiğini söylemesi sosyal çevre için iyi değildir, çünkü bu göçmenlerin daimi ikamet başvurularını durduramayacakları bilinmektedir. Göçmenlerin etkin entegrasyonu ancak Avrupa ve diğer ülkelerin göçmen algısını değiştirmesi ile mümkün olacaktır. Geçiş bir sorun, bir güvenlik tehdidi veya bir yük olarak görülürse, duyarlı politikaların oluşturulması zorlaşacaktır. Bu ülkeler göçmenleri entegre etmek için bilinçli bir çaba gösterirse, toplumun tüm kesimleri bundan faydalanacaktır. Aslında menşe ülke de geldiği ülkelere gönderdiği

paralardan faydalanacaktır. Son yıllarda AB'de yaşanan ekonomik krizler, artan işsizlik ve gerileyen yaşam standartları sonucunda yükselen yabancı düşmanlığı ve milliyetçilik söylemleriyle ortak bir Avrupa algısı ve kimliği zayıflamıştır. Bu nedenle AB'nin bu algıyı ortadan kaldırabilmek için çok kültürlülüğü teşvik etmesi ve farklı kültür ve ülkelerden göçmenlere kapılarını açarak insani bir politika benimsemesi gerekmektedir. Bu bağlamda göç denetimi, yerine göç politikaları, güvenlik yerine entegrasyon benimsenmelidir.

Ülkelerin güvenlik ve göç algıları 21. yüzyılla birlikte değişmiştir. Uluslararası göç sorununa çözüm bulma çabalarının yürütüldüğü bir siyasi ortamda ABD'de yaşanan 11 Eylül olayları, diğer devletleri sınır güvenliklerini güçlendirmeye ve göç ile güvenlik konularını uzlaştırmaya sevk etmiştir. Bu dönemde oluşturulan yasal düzenlemelere göre kaçak göç tespit edilmiş ve ele alınması gereken güvenli bir alan haline gelmiştir. Uluslararası suçlarla da bağlantılı olan yasa dışı göçle ilgili ulusal ve uluslararası önlemler alınmaya başlanmıştır.

Son yıllarda aşırı göçün yol açtığı değişimler AB'nin siyasi yapısını tehdit etmektedir. Mevcut aşırı göç, AB'de yabancı düşmanlığını körüklemekte ve Doğu Avrupa'dan başlayarak radikal sağcı partilerin hızla yayılmasına yol açmaktadır. Bu durum AB içinde belirsizliğe ve korkuya yol açmıştır.

Sürecin en başından itibaren AB, yasadışı göçle mücadele için güvenliği genişleten dış kaynaklı bir yöntemle Avrupa Kalesi'nin sınırlarını güvence altına almaya çalışmaktadır. Artan göçmen sayısı, Birlik içindeki bölünmelerin derinleşmesine yol açmaktadır.

AB'nin Türkiye için oluşturduğu tampon bölge, Avrupa Kalesi için anlaşmanın amacına ulaştığını gösterirken, zaten dezavantajlı durumda olan Türkiye anlaşmayı sorgulamaya başlamıştır. Bu incelemeler sonucunda Türkiye, AB ile göç konularında işbirliği ve entegrasyon çerçevesinde ilişki kurmaktan vazgeçmiştir. Yerini, göçün Birliğe karşı bir zorlama aracı olarak kullanıldığı göç diplomasisi almıştır. Bu itibarla Türkiye, Birlik ile ilişkilerinde hem bir göç diplomasisi benimsemiş hem de zaman zaman sapmalara rağmen işbirliğini sürdürerek özgün bir politika izlemektedir.

Son yıllarda gelişmekte olan dünyada ortaya çıkan siyasi, ekonomik ve toplumsal krizler refahın yüksek olduğu Avrupa'ya doğru giderek artan bir göç akışını tetiklemiştir. AB üye ülkelerinin göçü önlemeye yönelik politikaları yasadışı göçün artmasını beraberinde getirmektedir. AB'nin Yunanistan'ı öne atarak güvenlik duvarları örerek, AB içerisinde imzalanan anlaşmaları, kabul gören normları ve uluslararası anlaşmalardan doğan yükümlülüklerini göz ardı ederek yasadışı göçle mücadeleyi her koldan desteklediği görülmektedir. AB'nin üye devlet Yunanistan'ın insanlığa sığmayan yasadışı göç uygulamalarını kınasa bile, aba altından Yunanistan'ın bu politikalarını desteklediği anlaşılmaktadır. Üye devlet olarak Yunanistan'ın bu politikalarını değiştirmesi yönünde Yunanistan'a ekonomik, ticari ve siyasi alanlarda baskı yapabileceği halde bunu yapmadığı görülmektedir. AB'nin Yunanistan'ı güneydoğu sınırının bekçisi olarak gördüğü söylenebilir. Yunanistan'ın yasadışı göçle mücadelesi karşısında çoğu zaman sessiz kalması ya da Yunanistan'ın bu uygulamalarını değiştirmesi yönünde baskı kurmaması bu görüşü desteklemektedir. Son yıllarda giderek tırmanan göç krizi ama aslında bir insani kriz olarak nitelendirilen Akdeniz'deki ölümler, uluslararası toplumun da gündemi haline gelmiştir. Bu süreçte AB ve üzerine kurulu olduğu demokrasi, eşitlik ve insan hakları gibi değerler ve ülke olarak Yunanistan'ın imajı yaralar almaktadır.

KAYNAKÇA

Sürekli Yayınlar

- Akçadağ E., **Yasa Dışı Göç ve Türkiye**, BİLGESAM Bilge Adamlar Kurulu Raporu, Sayı 42, 2012, ss.7-9.
- Akdoğan, E., Atalay, M., **Avrupa Birliği’ni Değişime Zorlayan Güç: Göç**, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 22, Sayı 15, 2017, ss. 2371-2390.
- Akdoğan M., AB’nin Sınırlarına Dayanan Mülteci Krizi ve Yönetimi, Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Dergisi, Cilt 1, Sayı 1, 2018, s.41-54.
- Akıncı, B., Nergiz, A., Gedik, E., **Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul**, Göç Araştırmaları Dergisi, Cilt 1, Sayı 2, 2015, ss.58-83.
- Akkaraca Köse, M., **Geri Kabul Anlaşması ve Vizesiz Avrupa: Türkiye’nin Dış Politika Tercihlerini Anlamak**, Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi, Cilt 3, Sayı. 2, 2015, ss. 195-220.
- Alkan, U., **Avrupa’da Refah Devleti ve Göç İlişkisi: Refah Şovenizmi Örneği**, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt 70, Sayı 3, 2015, ss.751-768.
- Aras İ, Avrupa Birliği Hukukunun Önceliği İlkesi, Sayıştay Dergisi, Sayı 99, Aralık 2015, s.11-25.
- Aydemir, S., Şahin, M. C., **Tek Tanrılı Dinlerde Göç Olgusuna Sosyolojik Bir Yaklaşım: Göç Teorileri Açısından Bir Analiz**, Journal Of Islamic, Cilt 28, Sayı 3, 2017, ss.359-371.
- Aydın, A., **Avrupa Birliğinin Uluslararası Göç Politikaları Bağlamında Almanya ve Almanya’daki Mülteciler**, Belgi Dergisi, Cilt 2, Sayı 14, 2017, ss. 538-551.
- Aykaç, M., Yertüm, U., **Avrupa Birliği Göç Politikalarının Gelişimi: Misafir İşçi Kabulünden Sığınmacı Akınına**, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, Cilt 1, Sayı 70, 2016, ss.1-29.

- Aytuğ, Hüseyin Kutay. **Bütünleşme Kuramlarının Avrupa Birliği Genişlemesine Bakışı**, Celal Bayar Üniversitesi, Yönetim ve Ekonomi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt: 15, sayı 1, 2008, ss. 1-13.
- Başel, H., **Türkiye’de Nüfus Hareketlerinin ve İç Göçün Nedenleri**, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, Sayı 53, 2007, ss.515-542.
- Batır K., Avrupa Birliği’nin Geri Kabul Anlaşmaları: Türkiye ile AB Arasında İmzalanan Geri Kabul Anlaşması Çerçevesinde Hukuki Bir Değerlendirme, Yönetim Bilimleri Dergisi, Cilt 15, Sayı 30, 2009, s. 5-17.
- Baykal, S., **Reform Antlaşması ve Getirdikleri: Kurumsal Yapı Çerçevesinde Genel Bir Değerlendirme**, Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, Cilt 7, Sayı 1, 2007, ss.45-67.
- Çağlayan, S., **Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi**, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 17, 2006, ss.67-91.
- Çakmak G. A., Avrupalılaşmasının Aşıl Tendonu: Göç Politikaları ve Yunanistan Örneği, Mukaddime, Cilt 9, Sayı Özel Sayı, 2018, s. 38-49.
- Çakran, Ş., Eren, V., **Mülteci Politikası: Avrupa Birliği ve Türkiye Karşılaştırması**, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 14, Sayı 39, 2017, ss.1-30.
- Çelik, C., **Almanya’da Türkler: Sürekli Yabancılık, Kültürel Çatışma ve Din**, Milet ve Nihal İnanc-Kültür ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi, Cilt 5, Sayı 3, 2008, s.113.
- Çelik, D. Ş., Şemşit S., **Kale Avrupası Yaklaşımı ve Düzensiz Göç**, Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi, Cilt 15, Sayı 2, 2019, s. 279-294.
- Çiçeksoğüt, A., **Uluslararası Göç Hukuku Perspektifinde Yerinden Edilmiş Suriyeliler’ in Türkiye’deki Statüsü**, Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 6, Sayı 2, 2017, ss.1-16.
- Çilingir, S., **Avrupa Kimliği Ve Ulus-Devlet Modeli**, Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, Cilt 5, Sayı 7, 2007, ss.44-52.

- Deniz, T., **Uluslar Arası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye**, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, Sayı 1, 2014, ss.175-201.
- Dinç, C., **Avrupa Kimliği: Çatışan Perspektifler, Güncel Değerlendirmeler ve Endişeler**, Gazi Akademik Bakış, Cilt 5, Sayı 9, 2011, ss.31-58.
- Dost, S., **Ulusal ve Uluslararası Mevzuat Çerçevesinde Ülkemizdeki Suriyeli Sığınmacıların Hukuki Durumu**, SDÜ Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 4, Sayı 1, 2014, ss.27-69.
- Durgun, Ö., Ertuğral Muğan, S., **Düzensiz Göç Hareketlerinin Türkiye Coğrafyası Üzerindeki Dağılımının İncelenmesi**, Social Sciences Studies Journal, Cilt 4, Sayı 19, 2018, ss.2452-2459.
- Ekici, S., Tuncel, G., **Göç ve İnsan**, Birey ve Toplum, Cilt 5, Sayı 9, 2015, s.9.
- Elmas, F. Y. **Değişen ve Dönüşen Yönleriyle AB Başlanlığı: Kurumsal Yapıda Etkinlik ve İşlerlik Sorunsalı**, Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi. Cilt 9, Sayı 2, 2010, ss.45-65.
- Emeç, H., Birecikli, Ş. Ü., Güler, B. K., **İstanbul'a Yönelik İç Göç Hareketlerinin Ekonometrik Analizi**, İnsan ve İnsan, Cilt 6, Sayı 22, 2019, s.785-808.
- Ergül, E., **Uluslararası Hukuk ve Türk Mevzuatında Yabancı Kavramı ve Türleri**, Türk İdare Dergisi, Sayı 475, 2012, ss.213-228.
- Ergüven, N. S., Özturanlı, B., **Uluslararası Mülteci Hukuku ve Türkiye**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 4, Sayı 62, 2013, ss.1007-1062.
- Everett, L. (1996). A Theory Of Migration. **Demography**, Cilt 3, Sayı 1, s.47-57.
- Gençler, A., **Avrupa Birliği'nin Göç Politikası**, İ.Ü. Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, Sayı 49, 2005, ss.173-197.
- Gezgin, M., **İşgücü Göçü Teorileri**, Sosyoloji Konferansları, Cilt 23, Sayı 31, 1991, ss.31-50.
- Göçmen, İ., **Türkiye ile Avrupa Birliği Arasındaki Geri Kabul Anlaşmasının Hukuki Yönden Analizi**, Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, Cilt: 13, No: 2, 2014, s. 21-86.

- Görgün, M., **Ekonomi Temelli Göç Yaklaşımlarında Göçmenlerin Karar Alma Süreçleri**, Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi, 2018, ss. 1153-1162.
- Güleç, C., **Avrupa Birliği'nin Göç Politikaları ve Türkiye'ye Yansımaları**, TESAM Akademi Dergisi, Cilt 2, Sayı 2, 2015 ss.81-100.
- Güllüpnar, F., **Göç Olgusunun Ekonomi-Politiği ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme**, Yalova Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 4, 2012, ss.76-78.
- Günay, E., Atılğan, D., Serin, E., **Dünya'da ve Türkiye'de Göç Yönetimi**, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 7, Sayı 2, 2017, ss.37-60.
- Güneş, A. M., **Lizbon Antlaşması Sonrasında Avrupa Birliği**, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. Cilt 12, Sayı 1-2, 2008, ss.739-772.
- Güreşçi, E., **Ortak ve Farklı Yönleriyle İç ve Dış Göçler**, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt 9, Sayı 43, 2016, ss.1058-1064.
- Hacıoğlu, S., **Devlet-Toplum İlişkisi Yaklaşımıyla Bulgaristan'dan 1989 Zorunlu Göçü**, Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi, Cilt 3, Sayı 1, 2014, ss.25-36.
- Halıcı, S., **Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Uyarınca Öğrenci İkamet İzni**, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 2, Sayı 25 2017, ss.405-448.
- Hesapcıoğlu, M., Topsakal, C., **Avrupa Birliği Sürecinde Eğitim Ve Avrupa Vatandaşlığı**, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, Cilt 26, Sayı 26, 2007, ss.73-93.
- İnce, C., **Göç Kuramları ve Suriye Göçü Üzerine Bir Değerlendirme**, Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, Cilt 11, Sayı 18, 2019, ss.2581-2611.
- Karaş, G., **Bağımlılık Teorisi Perspektifinden DTÖ Kapsamındaki Korumacılık Politikası Araçlarının Kullanımı**, International Journal of Public Finance, Cilt 2, Sayı 2, 2018, s.245-263.
- Kardaş, C., **Yasadışı Göçmen Anlatılarında Folklorun İzleri**, Mukaddime Dergisi, Cilt 9, Sayı 3, 2018, ss.129-142.

- Kılıç Türkeş, S., **Avrupa Komşuluk Politikası'nda Uluslararası Göçün Güvenlikleştirilmesi**, Mukaddime, Sayı 9, 2018, ss.1-20.
- Kıyıcı Ölmez, G., Kaygısız, U., **Avrupa Birliği'nin Geri Kabul Anlaşmalarının Avrupa Birliği Göç Politikaları ve İnsan Hakları Çerçevesinde Değerlendirilmesi**, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 10, Sayı 25, 2018, ss.467-484.
- Koca, M., **AB Ülkelerinde Göç, Mülteciler ve Yabancı Uyrukluların İstihdamı**, Türk İdare Dergisi, Sayı 436, 2002, ss.97-133.
- Koçak, O., Gündüz, R. D., **Avrupa Birliği Göç Politikaları ve Göçmenlerin Sosyal Olarak İçerilmelerine Etkisi**, Yalova Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 6, Sayı 12, 2016, ss.66-91.
- Korkmaz, A., **Suriyeli Sığınmacılardan Kaynaklanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri**, Akademik Hassasiyetler, Cilt 3, Sayı 6, 2016, ss.83-111.
- Köse, İ., **Avrupa Birliği'nin Mülteci Açmazı ve Türkiye - Avrupa Birliği Geri Kabul Anlaşması**, Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi, Cilt 7, Sayı 1, 2016, s. 10-30.
- Memişoğlu, F., **Uluslararası İlişkiler ve Uluslararası Göç Bağlamında İnsan Ticareti**, Güvenlik Stratejileri Dergisi, Cilt 15, Sayı 30, 2019, ss.239-287.
- Memişoğlu, F., Yiğit, C., **Uluslararası Göç ve Kalkınma: Teori ve Güncel Meseleler**, Yıldız Social Science Review, Cilt 1, Sayı 5, 2019, ss.40-60.
- Oral, B., Çetinkaya, F., **Sosyolojik Bir Olgu Olarak Göç, Tanımı, Nedenleri ve Göç Kuramları**, Türkiye Klinikleri Halk Sağlığı Dergisi, Cilt 1, Sayı 3, 2017, ss.1-8.
- Özcan, E. D. E., **Çağdaş Göç Teorileri Üzerine Bir Değerlendirme**, İş ve Hayat Dergisi, Cilt 2, Sayı 4, 2016, ss.183-215.
- Özel, S., **İstanbul Barosu ve Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi AB-Türkiye Geri Kabul Antlaşması ve Vize Serbestisi Toplantısı**. İstanbul Barosu Dergisi, Ocak-Şubat, 2016, s.9-32.

- Özerim, G., **Avrupa’da Göç Politikalarının Ulusüstüleşmesi Ve Bir Güvenlik Konusuna Dönüşümü: Avrupa Göç Tarihinde Yeni Bir Dönem Mi?**, Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi, Cilt 1, Sayı 5, 2014, ss.11-48.
- Samur, H., **Avrupa Birliği’nde Göçe Yönelik Global Yaklaşım**. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, Cilt 2, Sayı 5, 2008.
- Savar, E., Kedikli, U., **Türkiye’de Mülteci ve Sığınmacılara Sağlanan İmkanlar ve Uyum Sorunları: Çankırı Örneği**, Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, Cilt 4, Sayı 15, 2019, ss. 1119-1142.
- Sayın, Y., Usanmaz, A., Aslangiri, F., **Uluslararası Göç Olgusu ve Yol Açtığı Etkiler: Suriye Göçü Örneği**, KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, Cilt 18, Sayı 31, 2016, ss.1-13.
- Sepetcioğlu, T. E., **İki Tarihsel “Eski” Kavram, Bir Sosyo-Kültürel “Yeni” Kimlik: Mübadele Nedir, Mübadiller Kimlerdir?**, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt 180, Sayı 180, 2014, ss.49-84.
- Südaş, İ., Mutluer, M., **Daha İyi Bir Hayata Doğru: “Yaşam Biçimi Göçü”**. Ege Coğrafya Dergisi, Cilt 1, Sayı 19, 2010, ss.31-47.
- Şahin, İ., Düzgün, O., **Türkiye’ye Gerçekleştirilen Ortadoğu Kaynaklı Zorunlu Göçlerin Sosyo-Ekonomik Etkileri: 1979-2014 Arası**, Tesam Akademi Dergisi, Cilt 2, Sayı 2, 2015, ss.167-195.
- Şemşit, S., **Avrupa Birliği Politikaları Bağlamında Uluslararası Göç Olgusu ve Türleri: Kavramsal Bakış**, Yönetim ve Ekonomi, Cilt 1, Sayı 25, 2018, ss.269-289.
- Şen, B., Altın, C., **Mevsimlik Göç ve Yoksulluk İlişkisi: Mevsimlik Tarım İşçileri Örneği**, Motif Akademi Halkbilimi Dergisi, Cilt 11, Sayı 23, 2018, ss.174-192.
- Şen F. Y., **Türk Milliyetçiliği ve “Öteki” Algısı: Yunanistan’la Çözülemeyen Ege Sorunu**. Türk İdare Dergisi, 2015, ss. 179-228.

- Şener, B., **Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Uluslararası Göç Olgusu ve Ulusal Güvenlik Üzerindeki Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme**, Güvenlik Bilimleri Dergisi, Cilt 1, Sayı 6, 2017, ss.1-31.
- Tepealtı, F., **Avrupa Birliği'ne Yönelik Türkiye Geçişli (Transit) Göç Hareketleri**, Doğu Coğrafya Dergisi, Cilt 24, Sayı 41, 2019, ss.125-140.
- Tezcan, E., **Maastricht ve Amsterdam Antlaşmalar Çerçevesinde Avrupa Birliği ve Batı Avrupa Birliği İlişkileri**, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt 1, Sayı 54, 1999, ss.155.
- Uzun, E., **Uluslararası Hukuk Çerçevesinde BMMYK' nın Yapısı, Görevleri ve Uluslararası Mülteci Hukukunun Gelişimindeki Yeri**, Göç Araştırmaları Dergisi, Cilt 2, Sayı 2, 2016, ss.60-85.
- Ün Bodur, M., Paydak, A., **Küreselleşen Dünyada Düzensiz Göç ve Türkiye: Adana İli Yabancılar Misafirhanesi Çalışması**, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 3, Sayı 17, 2017, ss.187-204.
- Ünsal, A., **Uluslararası Göç Kavramı ve Uluslararası Göçün Ülke Ekonomileri Üzerinde Muhtemel Etkileri**, Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi, Sayı 18, 2019, ss.50-61.
- Varlı, B., **Lizbon Antlaşması Sonrasında Avrupa Birliği'nde Ulusal Parlamentoların Rolü ve TBMM Açısından Bir Değerlendirme**, Yasama Dergisi. Cilt 13, Sayı Eylül-Aralık, 2009, ss.5-43.
- Yakut, B., **Lizbon Sonrası AB'nin Yeni Kurumsal Yapısı ve Karar Alma Süreçlerinin Özgürlük, Güvenlik ve Adalet Alanındaki Yansımaları**, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi. Cilt 1, Sayı 2, 2010, ss.53-85.
- Yıldırımoglu, H., **Uluslararası Emek Göçü "Almanya'ya Türk Emek Göçü"**, Kamu -İş İş Hukuku ve İktisat Dergisi, Cilt 1, Sayı 8, 2005, ss.1-24.
- Yılmaz, A., **Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri**, Journal Of Turkish Studies, Cilt 2, Sayı 9, 2014, ss.1685-1704.

Yılmaz, E. A., **Uluslararası Beyin Göçü Hareketleri Bağlamında Türkiye’ deki Beyin Göçünün Durumu**, LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 2, Sayı 10, 2020, ss.220-232.

Yorulmaz M., “Değişen” Uluslararası Güvenlik Algılamaları Bağlamında TürkiyeYunanistan İlişkilerinde “Değişmeyen” Güvenlik Paradoksu. Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi, 2014, s.1-24.

Zorlu M., Yetim M., Yasa Dışı Göçle Mücadele Bağlamında Avrupa Birliği ve Türkiye Politikalarının Karşılaştırması, Ortadoğu Etütleri, Cilt 12, Sayı 2, 2020, s.325-342.

İnternet Yayınları

Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, Avrupa Birliği Antlaşması ve Avrupa Birliği’nin İşleyiş Hakkındaki Antlaşma, Resmi Olmayan Türkçe Çevirisi, Ankara-2011, <http://www.ab.gov.tr/files/pub/antlasmalar.pdf> Erişim: 31.07.2022.

BMMYK, Küresel Eğilimler Raporu, 2021, <https://www.unhcr.org/publications/brochures/62a9d1494/global-trends-report-2021.html,s.25>, Erişim Tarihi 21.10.2022.

Corbett, J., Ernest Ravenstein, The Laws of Migration, 1885, University of California, Center for Spatially Integrated Social Science, CSISS Classics, 2003s.1-5. <https://escholarship.org/content/qt3018p230/qt3018p230.pdf?t=o0wt2w>, Erişim Tarihi. 26.10.2022.

Dünya Eşitsizlik Raporu 2022, s.4. [https://wir2022.wid.world/www-site/uploads/2021/12/Summary_WorldInequalityReport2022_Turkish.pdf](https://wir2022.wid.world/world/www-site/uploads/2021/12/Summary_WorldInequalityReport2022_Turkish.pdf) Erişim: 31.07.2022.

İnsani Gelişme Raporu-2021, <https://www.undp.org/tr/turkiye/news/2020-insani-gelisme-raporu>, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) Erişim: 31.07.2022.

Kesgin S. S. ve Öztaş N., **Uluslararası İnsan Hareketliliklerinin Yönetimi ve Göç Politikaları**, https://kamu.sakarya.edu.tr/sites/kamu.sakarya.edu.tr/file/7Selman_Salim_KESGIN-Nail_OZTAS.pdf, Erişim Tarihi 17.05.2022.

Mülteci Hakları Koordinasyonu, **"Türkiye ile AB Arasında İmza Edilen Geri Kabul Antlaşması'na Dair Tutum Belgesi", madde 14, 2014,** [http://www.madde14.org/index.php?title=MHK -T%C3%BCrkiye ile AB Aras%C4%B1nda %C4%B0mza Edilen %E2%80%9CGeri Kabul Antla%C5%9Fmas%C4%B1%E2%80%99na%E2%80%9D Dair Tutum Belgesi](http://www.madde14.org/index.php?title=MHK-T%C3%BCrkiye+ile+AB+Aras%C4%B1nda+%C4%B0mza+Edilen+%E2%80%9CGeri+Kabul+Antla%C5%9Fmas%C4%B1%E2%80%99na%E2%80%9D+Dair+Tutum+Belgesi), Erişim Tarihi: 25.10.2022.

Uluslararası Af Örgütü, **Kale Avrupası'nın İnsani Bedeli, Avrupa Sınırlarında Göçmen ve Mültecilerin Karşılaştıkları İnsan Hakları İhlalleri,** Uluslararası Af Örgütü Yayınları, 2014, <https://www.amnesty.org/download/Documents/8000/eur050012014tr.pdf>, Erişim tarihi: 16/05/2022.

UNHCR, **The Un Refugee Agency.** (2016). <https://www.unhcr.org/569fad556.pdf> /, Erişim Tarihi: 17.05.2022.

UN DESA, <https://www.un.org/development/desa/dspd/world-social-report/2021-2.html> Erişim Tarihi: 17.05.2022.

UN DESA, https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/migrationreport/docs/InternationalMigration2019_Report.pdf Erişim Tarihi: 17.05.2022.

Vasilaki, R., Yunanistan Göçmenleri Denizin Ortasına Bırakıyor – ve Avrupa Buna Göz Yumuyor, Çeviren: Oğuzcan Karabulut, <https://www.jacobinmag.com/2020/08/greece-migrants-turkey-border-nonrefoulement-refugees>, Erişim Tarihi: 17.05.2022.

Diğer Yayınlar

Altun B., Avrupa Birliği Yurttaşlığı ve Avrupa Kimliği Tartışmaları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006, ss.1-14.

Aydın Ö. F., **Türkiye'de Göçmen Kaçakçılığı Suçu ile Mücadelede Yasal Düzenlemelerin Rolü,** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, 2015.

- Balcı M, Birlikseven B, Göçmen Kaçakçılığının Terör Boyutu, III. Uluslararası Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Sempozyumu, III. Uluslararası Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Sempozyumu, 2019, s.130-142.
- Baykul B. P., **Avrupa Birliği'nin Yasa Dışı Göçle Mücadele Politikası ve Bu Politikanın Türkiye'nin Üyelik Sürecine Etkileri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi, 2012.
- Bayraklı C., **Dış Göçün Sosyo- Ekonomik Etkileri: Görece Göçmen Konutları'nda (İzmir) Yaşayan Bulgaristan Göçmenleri Örneği**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, 2007.
- Çinar Y. K., **Küresel Göç Sorunları ve Birleşmiş Milletler**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, 2018.
- Değirmenci G., **Avrupa Birliği Göç Politikası Kapsamında Fransa'nın Göç Politikası**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İstanbul, 2011.
- Demirtaş M., **Suriyelilerin Türkiye'ye Göç Süreci ve İlişkiler Ağı: Ulubey Mahallesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, 2019.
- Deniz A., **Rusya'dan Antalya'ya Ulasışı Göç ve Bu Göçün Sosyo-Mekansal Sonuçları**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2012.
- Eker K., **Türkiye'de Yasa Dışı Göç Sorunu**, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2008.
- Eraslan A., **Türkiye-Yunanistan ve Bulgaristan Sınırlarındaki Düzensiz Hareketler İçerisinde Sığınmacıların Deneyimleri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011.
- Güneş V., **İnsan Hakları Bağlamında Göç ve Mülteciler**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, 2019.
- Hakverir B., **Schengen'den Stockholm'e İnsan Hakları Bağlamında Avrupa Birliği Göç Politikaları**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, 2019.

- İçduygu, A., Erder, S., Gençkaya, Ö. F., **Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023: Ulus-Devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere**, MiReKoç Proje Raporları, 2014.
- Kara Dönmez C.Ö, **Göç Bağlamında Uluslararası İşbirliği ve Türkiye'nin Politikaları**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, 2015.
- Karaca İ., *AB'nin Entegre Sınır Yönetimi Kurumu Frontex'in Rolü ve Türkiye'nin Uyum Süreci*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, 2016.
- Karavaşin M., **Avrupa Birliği'nde Ortak Göç Politikası Oluşturma Çabaları ve Ulusal Farklılıklar Sorunu**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, 2012.
- Kemal, N., Göç Olgusu, **Avrupa'ya Giden Güncel Göç Rotaları ve Bu Göçlerin AB Ekonomisine Etkisi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, 2019.
- Menekşe T., **Uluslararası Sistemde İltica: Almanya, İngiltere ve Türkiye'nin Karşılaştırmalı Analizi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, 2019.
- Orhan A., Genç S. Y., **Göç Teorilerine Kısa Bir Bakış, Gerçekler ve Efsaneler, Göç Mültecilik ve İnsanlık**, 26-28 Ekim 2018 Kartepe Zirvesi, Uluslararası Akademik Tebliğler Kitabı, Cilt 1, s.260.
- Orhan, F., Akpınar, E., (03-06 Ekim 2018), **Türkiye'de Mevsimlik Göçlere Bir Örnek: Gezici Tarım İşçiliği**, TÜCAUM 30.Yıl Uluslararası Coğrafya Sempozyumu, TÜCAUM 30.Yıl Uluslararası Coğrafya Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi, 2018.
- Ortaylı, İ., **Genel Göç Olgusu**, 8-11 Aralık 2005 Uluslararası Göç Sempozyumu Bildiriler, 2006.

- Öztürk M., **Avrupa Birliği Göç Politikaları, Almanya'daki Türk İşçileri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011.
- Raof M. T., **11 Eylül 2001 Sonrası Afganistan'dan Türkiye'ye Göçler ve Bunların Türkiye'ye Etkileri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, 2017.
- Sever M., **Türkiye'yi Hedef Alan Yasadışı Göçmenler: İstanbul Örneği**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, 2015.
- Seydi F., Kuzey Ege Müsellim Geçidi Bölgesi'nde Gerçekleşen Düzensiz Göçmen Hareketliliğinin Çevresel ve Sosyoekonomik Etkileri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Deniz Bilimleri ve İşletmeciliği Enstitüsü, 2017, s.24.
- Somuncu B., **Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Tam Üyelik Sürecinde Uluslararası Göç Politikası**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2006.
- Tunç H. B., **Türkiye'de İç Göçlerin Shift Share Analizi ile İncelenmesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, 2018.
- Uğurludoğan U., **Arap Baharı Sonrası Türkiye'deki Suriyeli Göçmenlere Yönelik Göç Politikaları: Avrupa Birliği Açısından Bakış**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, 2020.
- Ultan M. Ö., **Avrupa Birliği'nde Yasadışı Göçün Önlenmesi ve Ülke Uygulamaları**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015.

